

Scan

**ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร**

นางอภิรติ โสพศ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2550

**Factors Affecting Quality of the Marriage Life of Female Instructors in
Rajamangala University of Technology (RMUT) Campuses in
Bangkok Metropolis**

Mrs. Apirat Sorose

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Home Economics in Family and Social Development

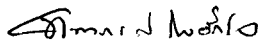
School of Human Ecology

Sukhothai Thammathirat Open University

2007

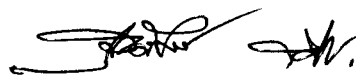
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร
ชื่อและนามสกุล นางอภิรดี โสพศ
วิชาเอก การพัฒนาครอบครัวและสังคม
สาขาวิชา มนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

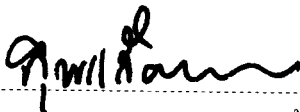
ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล)

กรรมการ

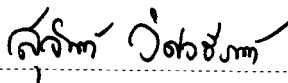
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เลี่ยนสลาย)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอก
การพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

วันที่ 2 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย นางอภิรติ โสพศ **ปริญญา** คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาคอร์ปรัวและสังคม)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เสียนสลาย
ปีการศึกษา 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง เป็นอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานครที่แต่งงานแล้ว และมีบุตรด้วยกันกับคู่สมรสปัจจุบัน จำนวน 213 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยปรากฏพบว่า (1) คุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามรายด้านที่มากที่สุด ได้แก่ ด้านการมีเวลาอยู่ร่วมกัน ด้านการชื่นชมคู่สมรส ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และด้านการมีศรัทธาต่อศาสนา (2) ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันทางอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรายได้ของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุแรกสมรส ระยะเวลาการสมรส และจำนวนบุตร ไม่มี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ได้แก่ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ คุณภาพชีวิตสมรส อาจารย์หญิง มหาวิทยาลัย

Thesis title: Factors Affecting Quality of the Marriage Life of Female Instructors in Rajamangala University of Technology (RMUT) Campuses in Bangkok Metropolis
Researcher: Mrs.Apirat Sorose ; **Degree:** Master of Home Economics (Family and Social Development); **Thesis advisors:** (1) Dr.Chinnarat Somsueb, Associate Professor ; (2) Dr.Suraporn Siansalai, Associate Professor ; **Academic year:** 2007

ABSTRACT

The objectives of this research were: (1) to study quality of the marriage life (QML) of the female instructors in Rajamangala University of Technology (RMUT) campuses situated in Bangkok Metropolis; and (2) to study the relationship between factors of demographics and economics, social and psycho-social factors and QML of them.

A total of 213 married female instructors in RMUT campuses situated in Bangkok Metropolis who had children with their present spouses were studied. The instrument used was questionnaire developed by the researcher. Statistics for data analysis were frequency, percentage, means, standard deviation and Person's correlation coefficient.

The research results were:(1) QML of the female instructors was at the high level in every aspect from high to low: spending time together, having spouse appreciation, having inter-communication and having religious faith; and (2) factors of demographics and economics related with QML of the female instructors was statistically significant at the .05 level and family income at the .01 level, which were in accordance with the hypothesis. The first marriage age, duration of marriage and numbers of children were not related with QML of the female instructors which were not in accordance with the hypothesis. The social and psychosocial factors related with QML of the female instructors were the marriage patterns of their parents's marriage life, social supports, compromising of roles and happiness of sexual relations which were in accordance with the hypothesis statistically significant at the .01 level.

Keywords: Quality of marriage life, Female instructors, University.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร.ชินรัตน์ สมสืบ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพร เสียนสลาย ซึ่งท่านได้กรุณาตรวจพิจารณา งานวิจัย ให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆอย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล ที่ท่านได้กรุณาเป็น ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุชลิ อุปกัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสาวลักษณ์ คงกาญจฉาย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงศิริ วิชิรานนท์ ที่ท่านได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณศิริพร พันธุ์พาณิชย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชดา รัตนสิน ที่กรุณาให้คำแนะนำการใช้ภาษาอังกฤษ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นางสาวกริยา อิศรเสนา ณ อยุธยา นายเจริญพงษ์ โสพศ ที่ได้ให้ กำลังใจและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตโชนดิเวช ที่กรุณาให้ทุนการศึกษาและการทำวิจัยในครั้งนี้

ความดีความงามทั้งหมดอันบังเกิดจากการทำวิจัยในครั้งนี้ ขอมอบแด่หม่อมหลวง ประยูร อิศรเสนา และนางสุดา อิศรเสนา ณ อยุธยา บิดาและมารดาของผู้วิจัย รวมถึงครู-อาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัยทุกท่าน

อภิรดี โสพศ

พฤศจิกายน 2550

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวความคิดการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับการสมรส	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรส	12
ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรส	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสและตัวแปรที่ศึกษา	38
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	41
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	41
การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล	47
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	47
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	51
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรอิสระ	52
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรตาม	62

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปรการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	76
สรุปรการวิจัย	76
อภิปรายผล	79
ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	87
ภาคผนวก	94
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ	96
ข แบบสอบถาม	97
ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	107
ประวัติผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาจำแนกตามรายชื่อมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร	42
ตารางที่ 3.2	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร	44
ตารางที่ 3.3	ค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ (α) ของแบบวัดตัวแปร	46
ตารางที่ 4.1	จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาของอาจารย์หญิง ระดับการศึกษาของคู่สมรส และระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส	51
ตารางที่ 4.2	จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ	53
ตารางที่ 4.3	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา	56
ตารางที่ 4.4	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการสนับสนุนทางสังคม	57
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรความสามัคคีกันที่ทางบทบาท	59
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	60
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม	62
ตารางที่ 4.8	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส	63
ตารางที่ 4.9	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการมีเวลาอยู่ร่วมกัน	64
ตารางที่ 4.10	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว	65
ตารางที่ 4.11	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน	66
ตารางที่ 4.12	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการมีความศรัทธาต่อศาสนา	67
ตารางที่ 4.13	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว	68
ตารางที่ 4.14	ค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส	69
ตารางที่ 4.15	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับคุณภาพชีวิตสมรส	71
ตารางที่ 4.16	ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยากับ คุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง	72

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 แผนภูมิแสดงกรอบความคิดทางทฤษฎี	5
ภาพที่ 4.1 แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส	70
ภาพที่ 4.2 แผนภูมิแสดงผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยทั้ง 9 ด้าน	73
ภาพที่ 4.3 แผนภูมิแสดงการสรุปผลการทดสอบที่เป็นไปตามสมมติฐานวิจัย 6 ด้าน	75

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุดของสังคม ทำหน้าที่หล่อหลอม และขัดเกลาความเป็นมนุษย์ให้แก่สมาชิกของครอบครัวด้วยการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรัก ความเอื้ออาทร พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่และสร้างสรรค์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป ดังนั้นครอบครัวจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดของสังคม (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, กระทรวงพัฒนาการสังคม และความมั่นคงของมนุษย์, 2546:1)

การมีคูครองที่ดีถือเป็นจุดเริ่มต้นสู่ความสำเร็จของชีวิตครอบครัวมนุษย์ตามปกติ ดังนั้น ความพึงพอใจในชีวิตสมรสจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการสมรสและเป็นสิ่งที่จะสะท้อนถึงคุณภาพชีวิตสมรสของแต่ละครอบครัว (สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์, 2535:5) บุคคลทุกคนเมื่อเข้าสู่ชีวิตสมรสย่อมมีความคาดหวังและปรารถนาให้ชีวิตสมรสประสบแต่ความสุขและความสมหวัง ความสุขในชีวิตสมรสส่งผลให้เกิดความมั่นคงของครอบครัว และทำให้สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี การขาดความพึงพอใจในชีวิตสมรสอาจทำให้เกิดความแตกแยกที่นำไปสู่ความล้มเหลวของการครองชีวิตคู่ได้ในภายหลัง (จันทร์รัตน์ เจริญสันติ, 2533:11)

การศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส มากกว่าการศึกษาในด้านอื่นๆ ซึ่งอันที่จริงแล้วนักวิชาการด้านครอบครัวหลายท่านได้ศึกษาและอธิบาย ปรัชญาการณที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ในการนำมาประยุกต์ใช้กับคุณภาพชีวิตสมรสได้หลายแนวคิด เช่น Burr (1976) ได้อธิบายว่า ความหมายของคุณภาพชีวิตสมรสในแง่ของการปรับตัวในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความสุขในชีวิตสมรส และความสำเร็จในชีวิตสมรส ส่วน Lewis และ Spanier (1979) ได้เสนอแนวคิดของคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งมีองค์ประกอบต่อไปนี้คือ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความสุข ความขัดแย้ง การสื่อสารระหว่างคู่สมรส การผสมผสาน และการปรับตัว กล่าวคือ คุณภาพชีวิตสมรสเป็นสิ่งที่มีความหมายร่วม และ

เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลายอย่างที่แสดงถึงคุณค่า และการประเมินความสัมพันธ์ของการสมรส โดยการประเมินความคิดในเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสที่แสดงถึงลักษณะต่างๆ ของการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส คุณภาพของชีวิตสมรสที่ดี เกี่ยวข้องกับการปรับตัวที่ดี การสื่อสารระหว่างกลุ่มสมรสที่ดี ความสุขในชีวิตสมรสสูง ความพึงพอใจซึ่งกันและกัน ความขัดแย้งกันต่ำ และการผสมผสานเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างกลุ่มสมรสได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม ใดๆ ก็คือคุณภาพชีวิตสมรสในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมรสว่าจะแสดงออกต่อกันได้ดีเพียงใด และขึ้นอยู่กับกลุ่มสมรสจะปฏิบัติตาม หน้าที่ของการเป็นกลุ่มสมรสได้มากน้อยเพียงใดด้วย

ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมยังส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงพบว่า ตนเองไม่สามารถจำกัดบทบาทอยู่แต่เฉพาะในบ้าน จำเป็นต้องออกมาแสดงบทบาทของการเป็นผู้หารายได้ให้ครอบครัว ซึ่งปรากฏว่าปัญหาที่ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันคือต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ของงานภายนอกบ้านให้เท่าเทียมกับผู้ชายและพร้อมกันนั้นก็ต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ภายในครอบครัวมากกว่าผู้ชาย (กาญจนา แก้วเทพ, 2532:51) สังคมมีการตื่นตัวในเรื่องกระบวนการโลกาภิวัตน์มาก เพราะเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่งที่มีผลต่อสังคมทั่วโลก ทำให้ความคิด ทัศนคติ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ค่านิยมเลียนแบบ จิตวิทยาของมนุษย์เปลี่ยนไปแบบพลิกผัน จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่บั่นทอนความพึงพอใจในชีวิตสมรส ทำให้คู่สมรสเกิดการแยกทางกันได้ภายในเวลาที่รวดเร็ว (นฤพนธ์ จาระนัย, 2543:2)

ปัจจุบันคนเลือกการหย่าร้างเป็นทางออกมากขึ้น เมื่อชีวิตสมรสไม่เป็นดังที่คาดหวัง แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในชีวิตสมรสและสถาบันครอบครัว การหย่าร้างจึงกลายเป็นปัญหาสำคัญของสังคม (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2531:76) ในช่วงระหว่างปี 2538 - 2542 อัตราการจดทะเบียนหย่าโดยรวมทั้งประเทศได้มีแนวโน้ม ขึ้น-ลง อยู่ในช่วง 3.64 - 4.25 ต่อหนึ่งพันครอบครัว และในปี 2542 ปรากฏว่ากรุงเทพมหานครยังมีอัตราการจดทะเบียนหย่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ในปีเดียวกัน คือ มีอัตราเท่ากับ 6.29 ต่อหนึ่งพันครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เครื่องชี้ภาวะสังคม 2538 - 2543, 2544:66) การหย่าร้างในกรุงเทพมหานคร เกิดกับบุคคลที่มีสถานภาพทางอาชีพสูง โดยฝ่ายหญิงคือ กลุ่มอาชีพพนักงานบริษัท ผู้ประกอบอาชีพระดับสูง ข้าราชการอื่นๆ (นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ 2533)

อาชีพข้าราชการครู ก็เป็นข้าราชการอีกประเภทหนึ่งที่มีข้อบังคับเรื่องของกฎระเบียบวินัย และจรรยาบรรณครู เป็นกฎข้อบังคับที่มากกว่าข้าราชการอื่นๆ และต้องปฏิบัติตามเป็นตัวอย่างที่ดี แก่ลูกศิษย์ โดยเฉพาะอาจารย์หญิง ซึ่งต้องรับบทบาทการทำงานนอกบ้าน และต้องปรับตัวให้

สามารถแก้ไขปัญหาการจัดสรรเวลาสำหรับงานบ้าน งานอาชีพ และบทบาทการเป็นมารดา ทำให้ในบางครั้งอาจมีความขัดแย้งทางบทบาท จนมีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสได้

จากการสำรวจ ตั้งแต่ ตุลาคม 2543 – กันยายน 2544 ของสำนักงานข้าราชการพลเรือนหญิงชายภาครัฐในสายพลเรือนของหน่วยราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้สำรวจพบว่าทบวงมหาวิทยาลัย มีข้าราชการหญิง ร้อยละ 66.58 และข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ มีข้าราชการหญิง ร้อยละ 56.65 (สำนักงานข้าราชการพลเรือน:2545) แสดงให้เห็นอัตราส่วนของผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย ส่วนมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 12 วิทยาเขต มีจำนวนอาจารย์หญิง ร้อยละ 55.57

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสที่มีคุณภาพชีวิตสูง จะต้องมีการชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การมีศรัทธาต่อศาสนา การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้ตัวแปรดังต่อไปนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

3.1.1 ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ

- 1) อายุแรกสมรส
- 2) ระยะเวลาการสมรส

- 3) ความคล้ายคลึงกันทางอายุ
- 4) จำนวนบุตร
- 5) รายได้ของครอบครัว

3.1.2 ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม

- 1) แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา
- 2) การสนับสนุนทางสังคม
- 3) ความสมานฉันท์ทางบทบาท
- 4) ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

3.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส 6

ด้านคือ

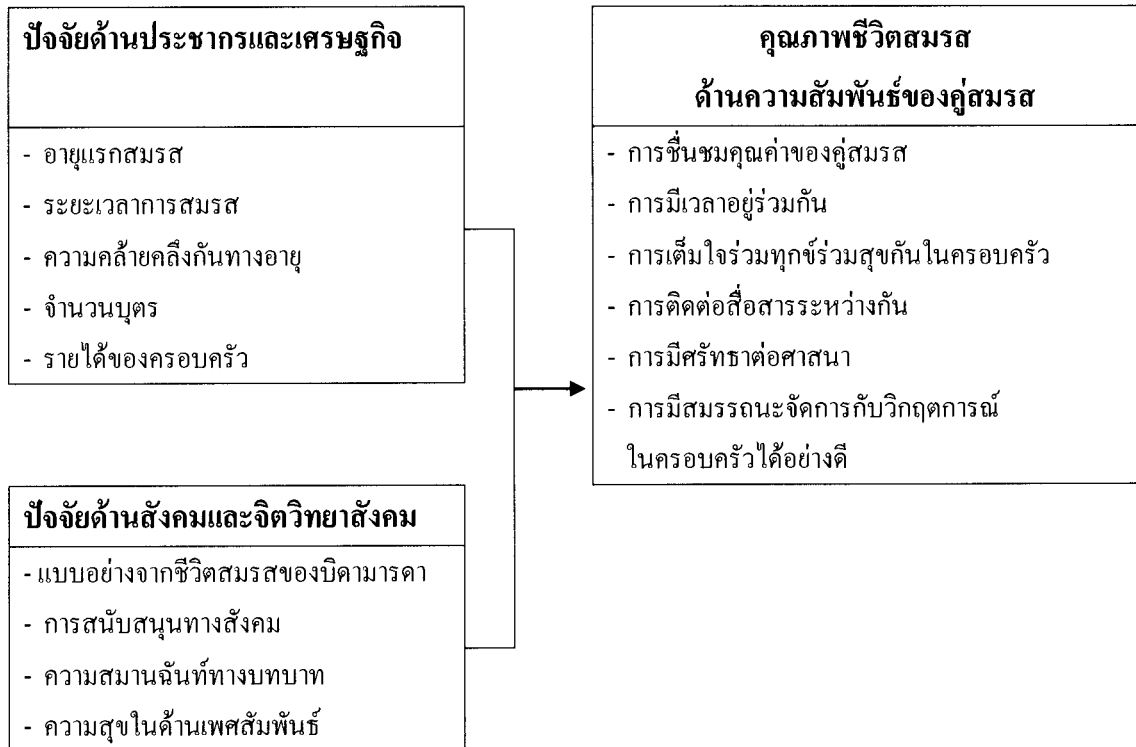
- 3.2.1 การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส
- 3.2.2 การมีเวลาอยู่ร่วมกัน
- 3.2.3 การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว
- 3.2.4 การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
- 3.2.5 การมีศรัทธาต่อศาสนา
- 3.2.6 การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี

แนวความคิดดังกล่าวสามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

แผนภูมิแสดงกรอบความคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

4. สมมติฐานการวิจัย

- 4.1 อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- 4.2 ระยะเวลาการสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- 4.3 ความคล้ายคลึงกันทางอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- 4.4 จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- 4.5 รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

4.6 แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

4.7 การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

4.8 ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

4.9 ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 **ขอบเขตด้านประชากร** ประชากรในที่นี้คือ อาจารย์หญิง สังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานครที่แต่งงานแล้ว และมีบุตรด้วยกันกับคู่สมรส

5.2 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** แนวคิดคุณภาพชีวิตสมรสเป็นแนวคิดที่จำแนกออกเป็นหลายมิติ เช่น จันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (อ้างถึงใน เพลินพิศ ทิพยจารุ โภคา, 2547:12) อธิบายว่าคุณภาพชีวิตสมรส เป็นมโนทัศน์ที่นักสังคมวิทยาและนักวิชาการทางครอบครัวให้ความสนใจมาโดยตลอดและมักใช้มโนทัศน์นี้ ครอบคลุมความหมายหลายมิติ คือ 1) การปรับตัวในชีวิตสมรส 2) ความสุขในชีวิตสมรส 3) ความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่ละมิติก็จะมีเนื้อหาสาระค่อนข้างมาก แต่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสในมิติเดียว คือ มิติของความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ด้านการชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การมีศรัทธาต่อศาสนา และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี

5.3 **ขอบเขตด้านเวลา** ศึกษาระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2545 ถึง ตุลาคม 2550

5.4 ขอบเขตด้านตัวแปร

5.4.1 **ตัวแปรอิสระ** ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรสนั้นจะมีอยู่จำนวนมาก จากแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยพบว่ามีตัวแปรจำนวนมากที่มีหรือคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม ผู้วิจัยจึงจำกัดขอบเขตการวิจัยด้านตัวแปรอิสระไว้เพียงเฉพาะตัวแปรที่สำคัญ คือ

1) ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ได้แก่

(1) อายุแรกสมรส

- (2) ระยะเวลาการสมรส
 - (3) ความคล้ายคลึงกันทางอายุ
 - (4) จำนวนบุตร
 - (5) รายได้ครอบครัว
- 2) ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม
 - (1) แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา
 - (2) การสนับสนุนทางสังคม
 - (3) ความสมานฉันท์ทางบทบาท
 - (4) ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

5.4.2 *ตัวแปรตาม* ได้แก่ คุณภาพชีวิตสมรสโดยศึกษา ด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส

- 1) การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส
- 2) การมีเวลาอยู่ร่วมกัน
- 3) การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว
- 4) การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
- 5) การมีศรัทธาต่อศาสนา
- 6) การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 **อาจารย์หญิง** หมายถึง อาจารย์หญิงทุกคนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตที่สังกัดกรุงเทพมหานครทุกวิทยาเขต ที่แต่งงานอยู่กินกับสามีมาแล้วตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และมีบุตรด้วยกันกับคู่สมรสคนปัจจุบัน

6.2 **ความคล้ายคลึงกันทางอายุ** หมายถึง คู่สมรสมีอายุเท่ากันหรือใกล้เคียงไม่ต่างกันนัก โดยถามอายุอาจารย์หญิงและคู่สมรส แล้วนำมาเปรียบเทียบผลต่างทางอายุ โดยใช้เกณฑ์การเปรียบเทียบของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531 : 37)

- ถ้าผลต่างเท่ากับ 0 – 2 ปี หมายถึง คู่สมรสมีอายุคล้ายคลึงกันมาก
- ถ้าผลต่างเท่ากับ 3 – 5 ปี หมายถึง คู่สมรสมีอายุคล้ายคลึงกันปานกลาง
- ถ้าผลต่างเท่ากับ 6 ปีขึ้นไป หมายถึง คู่สมรสมีอายุคล้ายคลึงกันน้อย

6.3 อายุแรกสมรส หมายถึง อายุในขณะที่อาจารย์หญิงได้ทำการสมรสกับคู่สมรสปัจจุบัน

6.4 ระยะเวลาสมรส หมายถึง ระยะเวลาที่คู่สมรสของอาจารย์หญิงอยู่ด้วยกันคือ ตั้งแต่ปีที่จดทะเบียนสมรสหรือปีที่ตกลงใจที่จะอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาจนถึงปี ณ วันสำรวจ

6.5 จำนวนบุตร หมายถึง จำนวนบุตรเกิดรอดที่เกิดจากคู่สมรสของอาจารย์หญิง โดยนับทั้งบุตรที่อาศัยอยู่กับคู่สมรส และที่อาศัยอยู่กับผู้อื่น

6.6 รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้รวมต่อเดือนของอาจารย์หญิงและคู่สมรสที่หามาได้ และมีการใช้จ่ายร่วมกัน

6.7 แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา หมายถึง ความประทับใจในชีวิตสมรสของบิดามารดา และการได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวเดิมของอาจารย์หญิง

6.8 การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ระดับของการรับรู้ถึงแรงสนับสนุน หรือความช่วยเหลือเกี่ยวกับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาการเงิน สิ่งของ แรงงาน และการบริการจากครอบครัวเดิม หรือผู้ที่ให้ความเคารพนับถือ

6.9 ความสมานฉันท์ทางบทบาท หมายถึง อาจารย์หญิงและคู่สมรสมีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งคาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ ในที่นี้หมายถึง อาจารย์หญิงและคู่สมรสรับรู้ว่ามีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาทในครอบครัว ในเรื่อง 1) การจัดการเกี่ยวกับการเงินภายในครอบครัว 2) การอบรมเลี้ยงดูบุตร 3) การแบ่งงานกันทำภายในบ้าน และ 4) การหาเลี้ยงครอบครัว

6.10 ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ หมายถึง อาจารย์หญิงได้รับการตอบสนองความต้องการทางเพศในระดับที่พึงพอใจ ซึ่งวัดได้จากการปรับตัวเข้าหากันด้านเพศสัมพันธ์ ดังนี้

1) ความต้องการทางเพศที่มีความสอดคล้องกัน 2) ความสุขในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส และ 3) การมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกัน

6.11 คุณภาพชีวิตสมรส หมายถึง การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส โดยชีวิตสมรสที่มีคุณภาพสูงจะต้องมีการชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การมีศรัทธาต่อศาสนา การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี

6.12 การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส หมายถึง คู่สมรสแสดงความรู้สึกหรือแสดงการกระทำที่พึงพอใจ ตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกัน

6.13 การมีเวลาอยู่ร่วมกัน หมายถึง การมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่คู่สมรสพึงพอใจ มิได้มีการบังคับ

6.14 การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว หมายถึง คู่สมรสมีความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้คู่สมรสมีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดีเป็นการห่วงใยกันอย่างแท้จริง

6.15 การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน หมายถึง คู่สมรสมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกระหว่างกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกันดี พุดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปอย่างเปิดเผย เชื่อใจซึ่งกันและกัน พุดคุยถึงปัญหาหรือความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และช่วยค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหาเป็นไปด้วยดี

6.16 การมีศรัทธาต่อศาสนา หมายถึง คู่สมรสมีความเชื่อถือต่อศาสนาและได้นำหลักคำสอนของศาสนา มาประพฤติปฏิบัติและนำมาประยุกต์ใช้ในการครองชีวิตสมรส ได้แก่ มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่น และช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

6.17 การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี หมายถึง คู่สมรสมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือกู่สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ คู่สมรสร่วมกันต่อสู้ปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมคลี่คลายปัญหาได้ดีในที่สุด

7. ประโยชน์ที่ได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงได้

7.2 ใช้เป็นข้อมูลสำหรับแนวทางในการจัดโครงการเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับการสมรส
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตชีวิตสมรส
3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสและตัวแปรที่ศึกษา

1. ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับการสมรส

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และเป็นสังคมกลุ่มแรกที่จะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดและเติบโตในครอบครัว มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม

1.1 ความหมายของครอบครัว

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของครอบครัว หมายถึงสถาบันสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วยชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งอยู่ร่วมกันกับหญิงหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่ง โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมอนุมัติพร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ โดยทั่วไปแล้วครอบครัวแบ่งออกเป็น 4 ประเภท โดยลำดับจากจำนวนผู้ที่ปฏิบัติกันมากไปสู่ที่ปฏิบัติกันน้อย ดังนี้ คือ การมีคู่สมรสคนเดียว การมีภรรยาหลายคนคราวเดียวกัน การมีสามีหลายคนคราวเดียวกัน และการแต่งงานกลุ่ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524:142)

ภัสสร ลิมานนท์ และคณะ กล่าวว่า ครอบครัวหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่พักอาศัยอยู่ร่วมกัน(อาจอาศัยอยู่เป็นประจำ หรืออาศัยอยู่ชั่วคราว) ภายในบ้าน และกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีความหมายสัมพันธ์กันทางสายโลหิต เช่น พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา หลาน ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ โดยการสมรส เช่น สามี ภรรยา ลูกเขย ลูกสะใภ้ (ภัสสร ลิมานนท์ และคณะ, 2538:10)

เจมส์ เอ็ม เฮมสลิม (James M. Hemslem อ้างใน ชุขณะ รุ่งปัจฉิม, 2544:2-5) ให้คำนิยามว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่ประกอบด้วยคนสองคนหรือมากกว่า โดยคนเหล่านั้นอาจมีความสัมพันธ์กันโดยสายโลหิต โดยการสมรส หรือโดยการเข้ามาเลี้ยงดูอยู่ด้วยกัน

ลิเบอร์แมน (Lieberman อ้างใน ชุขณะ รุ่งปัจฉิม, 2544:2-5) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง บุคคลที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิต หรือการสมรสก่อให้เกิดเป็นเครือญาติบนพื้นฐานวัฒนธรรมของตนเอง

จากความหมายของคำว่า “ครอบครัว” สรุปได้ว่า ครอบครัวหมายถึง บุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิต ที่อยู่ภายในครัวเรือนเดียวกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน

1.2 ความหมายของการสมรส

การสมรส หมายถึง การที่ชายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศในรูปแบบที่สังคมยอมรับ แต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนสำหรับคู่สมรสทางศาสนา ส่วนมากจะกำหนดการจดทะเบียนสมรสเป็นหลักสำคัญที่สุดในทางปฏิบัติ ชายหญิงที่จะสมรสกันนั้นจะผ่านการเลือกบุคคลที่ตนพอใจหรือไม่ก็แล้วแต่สภาพการณ์ของสังคม (สุพัตรา สุภาพ , 2540:67)

สมรส หรือ แต่งงาน (marriage) หมายถึง การที่ชายหญิงอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ซึ่งรวมทั้งที่จดทะเบียนสมรส ตามกฎหมาย และไม่ได้จดทะเบียน หรือมีพิธีทางศาสนาและไม่มี

1.3 ความสำคัญของการสมรส (อุทัย หิรัญโต) พบว่าพื้นฐานทางสังคมที่มีส่วนมาจากครอบครัวที่อบอุ่นซึ่งเป็นผลมาจากการจัดระเบียบชีวิตของคู่สมรสนั่นเอง จึงสามารถที่จะแยกแยะความสำคัญของการสมรสออกได้เป็น 6 ประการ

1.3.1 ความสำคัญของการสมรสในฐานะเป็นการให้กำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์ การสมรสถือว่าเป็นการเริ่มต้นในการให้เผ่าพันธุ์มนุษย์สืบต่อ ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการทางสังคมสืบต่อไป

1.3.2 ความสำคัญของการสมรสในฐานะเป็นการให้เกิดการเรียนรู้ระเบียบสังคม คู่สมรสถือว่าเป็นหน่วยพื้นฐานที่มีคุณค่าแก่สังคม บุตรธิดาที่เกิดจากการสมรสจึงเป็นภาระหน้าที่ของคู่สมรสในฐานะที่เป็นบิดามารดา ซึ่งจะต้องให้การอบรมและให้การเรียนรู้ถึงวัฒนธรรมทางสังคม

1.3.3 ความสำคัญของการสมรสในฐานะเป็นการป้องกันและระงับนอภรรยา

สถาบันครอบครัวที่เกิดจากการสมรสมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้การป้องกันบุตรธิดาจากอุบัติเหตุต่าง ๆ พร้อมทั้งให้การดูแลรักษาให้บุตรธิดามีสุขภาพที่แข็งแรงและสุขภาพใจที่อบอุ่น และรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

1.3.4 ความสำคัญของการสมรสในฐานะเป็นการกำหนดสถานภาพของบุคคล

การสมรสจะเป็นตัวที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างทางสายพันธุ์ของผู้ที่เกิดมาจากคู่สมรส

1.3.5 ความสำคัญของการสมรสในฐานะเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม

เนื่องจากการสมรสเป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ดีให้กับสังคม

1.3.6 ความสำคัญของการสมรสในฐานะเป็นการสร้างรากฐานให้กับประเทศชาติ

เนื่องจากการสมรสของคู่สมรสที่พร้อม ย่อมนำมาซึ่งสถาบันครอบครัวที่มีเสถียรภาพ สมาชิกที่มีคุณภาพของครอบครัวแต่ละครอบครัวย่อมหมายถึงบุคลากรที่มีคุณค่าของประเทศได้เป็นอย่างดี

การศึกษาถึงความหมายและความสำคัญของการสมรสที่ผ่านมาทำให้มองเห็นภาพลักษณ์ของการสมรสที่สัมพันธ์กับมนุษย์ ในแง่ของการให้คุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมไปถึงการก่อตัวขึ้นในสังคมของมนุษย์ที่มีพื้นฐานมาจากคู่สมรส อีกประการหนึ่ง คู่สมรสยังเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลในฐานะเป็นการสร้างสรรค์สถาบันครอบครัวจึงกล่าวได้ว่า การสมรสนั้นได้มีบทบาทต่อทั้งตัวบุคคลและสังคมเป็นอย่างยิ่ง

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต

2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิตสมรส

นักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสนั้นให้ความหมายของคุณภาพชีวิตสมรส ดังนี้

ลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรส มีความหมายครอบคลุมองค์ประกอบหลายอย่างที่เป็นประเพณีความสัมพันธ์ของคู่สมรส โดยชีวิตสมรสที่มีคุณภาพสูง จะต้องมีการปรับตัวที่ดีระหว่างชายและหญิง การสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่ดี มีความสุขในชีวิตสมรส คู่สมรสเข้ากันได้ดี มีความพึงพอใจในชีวิตสมรส มีความขัดแย้งต่ำ มีการประสานกันระหว่างคู่สมรสเป็นอย่างดี

บุญประคอง ภาณุรัตน์ (2531: 26) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรส หมายถึงการแสดงถึงคุณค่า และการประเพณีความสัมพันธ์ของการสมรสที่แสดงถึงลักษณะต่างๆ ของการมี

ปฏิสัมพันธ์ และการทำหน้าที่ของกลุ่มสมรสที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวในชีวิตสมรส ความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความสุขในชีวิตสมรส และความขัดแย้งในชีวิตสมรส

เอมอร์ มณีวัฒนา (2538:7) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรส หมายถึง การรับรู้ของบุคคลถึงความพึงพอใจที่ได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการในทุกด้านจากความสัมพันธ์ของการสมรส

มัลลิกา สมสกุล (2543:23) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรส หมายถึง ความสุข ความพึงพอใจที่บุคคลได้รับจากชีวิตสมรส

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรส

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสเพื่อเป็นแนวทางและข้อมูลในการศึกษา ดังนี้ แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับความรักความอบอุ่นในครอบครัว และ แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (*family cohesion*) โอลสัน และ

คณะ (Olson et al, 1979, p.5-7) ได้ให้ความหมาย “ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (*family cohesion*)” ไว้ว่า เป็นความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัวที่มีให้กับอีกคนหนึ่ง และระดับประสบการณ์การปกครองตนเองของแต่ละคนในระบบครอบครัว หรือในอีกความหมายหนึ่งคือ ความผูกพันใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ ในสถานะที่มีกำลังใจหรือทอดลอย

ความสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลในครอบครัว ถือเป็นความสัมพันธ์กันทางบทบาทคือ สมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันนั้นแบ่งกันตามบทบาทเช่น เมื่อแต่งงานแล้ว คลอดลูกออกมา ก็เกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างพ่อแม่และลูก ซึ่งเป็นไปตามบทบาททางสังคม แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลทั่วไปยังมองความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด (*close relationship*) โดยพิจารณาจากระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (*intensity*) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (*intimacy*) ความเชื่อถือไว้วางใจกัน (*trust*) และการเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (*commitment*)

ครอบครัวที่มีระดับความสัมพันธ์สูงมาก (*high cohesion*) มักจะอ้างถึงเรื่องความพัวพันเกี่ยวข้องกัน (*engaged*) ของสมาชิกที่ใกล้ชิดกัน มีความผูกพันและเกี่ยวข้องกันอย่างมากในเรื่องประสบการณ์ของแต่ละคน ทั้งในเรื่องการปกครองตนเอง การทำให้สมความปรารถนา หรือเป้าหมายความต้องการ

ส่วนคำว่า ความไม่เกี่ยวข้องกัน (disengaged) อ้างถึงครอบครัวที่มีความสัมพันธ์น้อย (low cohesion) คือมีประสบการณ์ร่วมกันน้อย ไม่ค่อยใกล้ชิดกัน เป็นครอบครัวที่โดดเดี่ยว มีการหย่าร้าง ถึงแม้ว่าสมาชิกในครอบครัวจะมีการปกครองตนเองสูง มีอิสรภาพและความเป็นตัวของ ตัวเองสูง แต่ก็มักจะมีอารมณ์อ่อนไหว รุนแรง รวมถึง การไม่มีความรู้สึกที่จะติดต่อกับคนอื่น ๆ ในครอบครัว

โอลสัน (Olson) ระบุว่า การตรวจสอบระดับความสัมพันธ์ในครอบครัวได้จากตัวชี้วัด (indicator) ทั้ง 9 ตัวชี้วัด ดังนี้

1. ความผูกพันทางอารมณ์ (emotional bonding) สมาชิกในครอบครัว อันได้แก่ พ่อแม่และลูก ควรที่จะมีความรัก ความเอาใจใส่ดูแล ห่วงใยกัน เอื้ออาทรกัน ชื่นชม และเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว

2. ความมีอิสรภาพ (independence) หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมีอำนาจในการปกครองตนเอง และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมทั้ง การไม่บังคับให้สมาชิกในครอบครัว ทำตามอำเภอใจของตนเอง ควรจะเคารพสิทธิในเรื่องส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัว

3. ขอบเขตความสัมพันธ์ (boundaries) พ่อแม่ควรมีความยืดหยุ่นให้แก่เด็กและเยาวชนในหลาย ๆ เรื่อง ที่เห็นว่าสมควร เช่น การอนุญาตในการเปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคบเพื่อนที่หลากหลายประเภท หรือเปิดรับค่านิยม ความคิดใหม่ อ่านสื่อหรือนุคคลอื่น ๆ ตลอดจนสมาชิกในครอบครัวควรที่จะยอมรับฟังความคิดเห็น และเหตุผลของกันและกัน

4. การใช้เวลาอยู่ร่วมกัน (time) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวควรที่จะมีเวลาอยู่ร่วมกัน หรือการที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง รวมทั้งมี โอกาสพูดคุยกัน หรือไปจับจ่ายซื้อของร่วมกัน

5. พื้นที่ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน (space) สามารถให้ความหมายได้ 2 กรณี คือ พื้นที่ทั้งทางกายภาพและจิตวิทยา พื้นที่ทางกายภาพ หมายถึง สมาชิกในครอบครัวควรจะเคารพในสิทธิของกันและกัน ในการมีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัวของตนเอง ส่วนพื้นที่ทางจิตวิทยา หมายถึง พ่อแม่และลูกควรมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการสัมผัสกอดรัด เช่น การโอบรัด เกี่ยวแขนหรือหอมแก้มกันในครอบครัว เพื่อเป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติ

6. ความเป็นเพื่อน (friends) หมายถึง สมาชิกในครอบครัวอันได้แก่ พ่อแม่และลูก ควรที่จะมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความเชื่อใจกัน พุดจาให้ความเป็นกันเอง เปิดเผยให้ความสนิทสนมคุ้นเคย และการให้คำแนะนำ

7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) หมายถึง การร่วมพิจารณาปัญหาของครอบครัวร่วมกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ๆ ในครอบครัว

8. ความสนใจ (interests) ได้แก่ ความสนใจในการทำกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน หรือมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน ตลอดจนให้ความสนใจในกิจกรรมหรือความชอบของอีกฝ่ายหนึ่ง

9. การพักผ่อนหย่อนใจ (recreation) หมายถึง การที่พ่อแม่ลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจ เมื่อมีเวลาว่างเช่น การท่องเที่ยวต่างจังหวัด การเล่นกีฬา การออกไปบันเทิงนอกบ้าน การชมวิดิทัศน์หรือภาพยนตร์ และการทำงานอดิเรกด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อความสดชื่น แข็งแรง และมีสุขภาพจิตที่ดี

จะเห็นได้ว่า ตัวชี้วัดความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของโอลสัน สอดคล้องกับ แนวคิด ลักษณะครอบครัวที่ทุกคนต้องการ โดยนิโคลาส (Nicolas, 1983, pp. 27-28 อ้างใน ชื่นสมุน อุกฤษฏ์วิริยะ : 2543) ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติของครอบครัวที่มีคุณภาพไว้ 6 ประการคือ

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว หมายถึง ความพึงพอใจ ชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกัน ในครอบครัว ซึ่งควรจะได้มีการแสดงออกอย่างชัดเจน เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึก แสดงการกระทำที่มีความพึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน นอกจากนี้ การตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกัน ก็เปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่นและความมั่นคงในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย แนวคิดในข้อนี้ของนิโคลาสได้สอดคล้องกับทฤษฎีของ โอลสัน ในส่วนของความผูกพันทางอารมณ์

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน ได้แก่ การที่สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ทุกคนมีความพอใจที่จะทำร่วมกัน มิใช่เพราะการบังคับหรือโดยบังเอิญ จะช่วยพัฒนาให้สัมพันธ์ภายในครอบครัว มีความอบอุ่นมั่นคงยิ่งขึ้น แนวคิดในข้อนี้ของนิโคลาส ได้สอดคล้องกับการใช้เวลาและการพักผ่อนหย่อนใจตามทฤษฎีของ โอลสัน

3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีพันธะดังกล่าวนี้อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดีเป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง ซึ่งได้สอดคล้องกับความผูกพันทางอารมณ์ และขอบเขตความสัมพันธ์ตามทฤษฎีของ โอลสัน

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี ครอบครัวที่มีคุณภาพจะมีวิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีมาก โดยจะพูดคุยรับรู้เรื่องราวกันโดยตรง ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ หรือไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของบุคคลอื่นในครอบครัวโดยอาศัยบุคคลที่สามหรือบุคคลนอกครอบครัว

เป็นสื่อ โดยแนวคิดข้อนี้ของนิโคลาสได้สอดคล้องกับทฤษฎีของโอลสัน ในเรื่องความเป็นเพื่อน และการตัดสินใจ

5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า คุณลักษณะข้อนี้พบในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง บุคคลในครอบครัวมักจะมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน เช่น ไปเข้าโบสถ์ ทุกวันอาทิตย์ หรือเข้าวัดฟังเทศน์ร่วมกัน ในหลายครอบครัวอาจจะมีส่วนจัดตั้งองค์การทางศาสนา เช่น สร้างวัดหรือเป็นธุระให้กับกิจกรรมของศาสนา เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนา ทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่นสูง ระวังความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนรวม โดยได้สอดคล้องกับทฤษฎีของโอลสัน ในเรื่องขอบเขตความสัมพันธ์และความสนใจ

6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ครอบครัวที่สัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือกู้สถานการณ์ที่วิกฤตการณ์นั้น ให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ ทุกคนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้ปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกันและร่วมกันคลี่คลายปัญหาได้ดีในที่สุด ซึ่งตรงกับแนวคิดของโอลสันในเรื่องการตัดสินใจ

นอกจากนี้ ฟิชเชอร์ (Fisher) ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวถือเป็นสัมพันธ์ภาพแบบใกล้ชิด (close relationship) โดยพิจารณาจากระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (intensity) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (intimacy) ความเชื่อใจไว้วางใจกัน (trust) และการเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (commitment) (Fisher, 1987, p.247 อ้างถึงใน ชื่นสมน อุกฤษฏ์วิริยะ, 2543: 16) และยังพบว่า สตินเนท (Stinnett) และ เดอเฟรน (De Frain) ได้ทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง 3,500 ครอบครัว พบว่า สมาชิกในครอบครัวได้มีคุณลักษณะร่วมกัน 6 ประการ ในการสร้างครอบครัวอย่างมีคุณภาพ โดยได้แบ่งคุณลักษณะทั้ง 6 ประการเป็น 2 กรณีคือ กรณีที่สร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้แก่ การชื่นชมยินดี การมีพันธะร่วมกันและการใช้เวลาอยู่ร่วมกัน ส่วนกรณีที่สร้างการปรับตัวนั้น ได้แก่ การสื่อสารระหว่างกัน และการมีศรัทธาแรงกล้าในศาสนาและความสามารถที่จัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว (Stinnett & De Frain, 1985 อ้างถึงใน Day, Gilbert, Settles, Burr, 1995, p.132)

ดังจะเห็นได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของนิโคลาส (1983) ฟิชเชอร์ (1987) สตินเนทและเดอเฟรน (1985) ได้มีส่วนสอดคล้องและคล้ายคลึงกันกับตัวชี้วัดความสัมพันธ์ภายในครอบครัว (family cohesion) ทั้ง 9 ตัว ตามทฤษฎีของโอลสัน และเป็น การวัดในมิติความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่แยกย่อยกว่า

นอกจากนี้ ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2518, น.166-171) ได้เสนอแนะวิธีเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวไว้ โดยกล่าวว่าสัมพันธ์ภายในครอบครัวจะดีได้บุคคลในครอบครัวจะต้องปฏิบัติต่อกัน ดังนี้

1. การมองเห็นความสำคัญของครอบครัว ถ้าสมาชิกของครอบครัวแต่ละคนให้ความสำคัญแก่บทบาทนอกครอบครัวมากกว่าบทบาทในครอบครัว สมาชิกย่อมมีความผูกพันกับครอบครัวน้อยลง ดังนั้นการมองเห็นความสำคัญของครอบครัว โดยคิดว่าเป็นศูนย์กลางของชีวิต ทุกคนในครอบครัวรู้จักเสียสละเวลา น้ำใจ และกำลังอย่างอื่นให้แก่ครอบครัวได้มากขึ้น ครอบครัวก็จะมีอารมณ์อบอุ่นและเป็นที่พักของสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์

2. การพยายามเข้าใจในธรรมชาติของผู้อื่น การจะสร้างสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้ดีขึ้นได้ จะต้องมองเห็นความจำเป็นของการศึกษา ธรรมชาติของสมาชิกคนอื่นในครอบครัว ถ้าพ่อแม่มีความสงสัยเกี่ยวกับพฤติกรรมบางอย่างของลูกที่เป็นวัยรุ่น พ่อแม่ไม่ควรรีบลงความเห็นของลูกของตนประพาดติตนไม่ถูกต้องในทันทีทันใด ส่วนตัวลูกเองก็เช่นเดียวกัน ไม่ควรจ้องมองพ่อแม่ว่าเป็นคนแก่ที่มีความคิดล้าสมัย ควรจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อตน และความเห็นอกเห็นใจพ่อแม่ให้มากขึ้น

3. การพิจารณาปัญหาของครอบครัวร่วมกัน ถ้าสมาชิกในครอบครัวได้พยายามศึกษาธรรมชาติของผู้อื่นและมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นตามสมควรแล้ว สมาชิกในครอบครัวก็จะสามารถร่วมปรึกษาหารือกันได้มากขึ้น การที่ทุกฝ่ายในครอบครัวร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ มีการปรึกษาหารือกันถึงเรื่องที่เป็นปัญหา และเรื่องที่น่าจะก่อให้เกิดปัญหาจะทำให้สมาชิกในครอบครัว มีความสามัคคีรักใคร่กัน และหาทางป้องกันไม่ให้ปัญหาต่างๆ ลุกลามไปมากขึ้นด้วย

4. การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน การพักผ่อนหย่อนใจด้วยกันจะทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความสนิทสนมกันมากขึ้น วิธีการพักผ่อนหย่อนใจกระทำได้หลายวิธี เช่น การเล่นเกม การรับประทานอาหารนอกบ้านร่วมกัน การทัศนจร เล่นดนตรี หรือทำงานอดิเรกบางอย่างด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งข้อสำคัญคือ สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องได้รับความสุขจากการพักผ่อนหย่อนใจนั้นด้วย

5. การสร้างความสนิทสนมในครอบครัวด้วยวิธีอื่น ๆ นอกเหนือจากการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันแล้ว ครอบครัวอาจทำความสนิทสนมกันได้ด้วยวิธีอื่น เช่น การไต่ถามและพูดคุยกัน นอกจากจะทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้เรื่องของกันและกันแล้ว จะทำให้เกิดความสนิทสนมกันด้วย

อาจสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ดีจะเป็นพื้นฐานชั้นสูงของชีวิตสมรสที่จะส่งผลต่อสังคม โดยสามีและภรรยาที่มีความรัก ความผูกพันซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือห่วงใยอาทรต่อกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขในชีวิตสมรส และเป็นพื้นฐานของชีวิตสมรสที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรักความอบอุ่นในครอบครัว สายสุรี จุติกุล (2539: 15-24) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัวโดยได้นำแนวคิดของ อิริค โพรมน์ และนักจิตวิทยาอื่น ๆ มาประมวลเข้าด้วยกัน พอสรุปโดยสังเขปได้ ดังนี้คือ ความรักความอบอุ่นในครอบครัวเกิดขึ้นได้จากคนในครอบครัว ในที่นี้หมายถึงเฉพาะระหว่างสามีและภรรยาจะต้องมีพฤติกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ประกอบกันคือ

1. ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน การเอาใจใส่ดูแล ได้แก่ ความเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ทุกอย่าง เช่น การเอาใจใส่ดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหารการกิน ชีวิตประจำวัน การใช้จ่ายเงินทอง ความสะอาด การเดินทางไปทำงาน เป็นต้น

2. ต้องรู้จักคนที่เรารัก หมายความว่า ภรรยาและสามีต้องรู้จักกันให้ดี และเข้าใจกันให้ดี รู้ความชอบความไม่ชอบอะไร ต่างกันหรือเหมือนกันตรงไหน รับรู้ถึงนิสัยใจคอซึ่งกันและกัน

3. ต้องเคารพกันและกัน หมายความว่า คู่สมรสให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน รู้จักรับฟังซึ่งกันและกัน ในการแสดงความคิดเห็น ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย รู้จักการเกรงใจกัน

4. ต้องมีความรับผิดชอบ หมายความว่า ต้องแสดงตนไปตามบทบาทของคู่สมรสที่ดี เป็นต้นแบบที่ดี หากบางครั้งมีการแสดงบทบาทไม่เหมาะสมก็จะต้องแสดงความรับผิดชอบ ไม่เฉยเมยละเลยหรือไม่ทักท้วงต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

5. ต้องมีความวางใจกันและกัน หมายความว่า คู่สมรสจะต้องมีความเชื่อถือและไว้วางใจกันและกัน คู่สมรสจะต้องรู้สึกสบายไร้กังวล หรือไม่มีความหวาดกลัวต่อกัน

6. ให้กำลังใจกันและกัน การให้กำลังใจ อาจเป็นคำพูดร่วมด้วยท่าทางที่พร้อมที่จะสนับสนุนอยู่เสมอ ชมเชยในสิ่งที่ได้ทำถูกต้องแล้ว เสริมในทางบวก ขจัดทางลบ ชี้แนะทางออกหลายๆ ทางให้มีทางเลือกและให้เขาเลือกเองได้

7. ต้องให้อภัยกันและกัน คู่สมรสอาจมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ไม่มากก็น้อย ถ้ามีความรักกันอยู่ จะต้องรู้จักให้อภัย ยกโทษให้ไม่ผูกพยาบาท และลืมเรื่องราวร้ายเหล่านั้นเสีย วิธีการในการให้อภัยต่อกันก็คือ การใช้เวลาแก้ตัวเองคลายความโกรธ และพูดจាកันอย่างมี

เหตุผลและอย่างสันติ เมื่อเข้าใจเรื่องราวดีแล้วก็ให้อภัยกันและกัน อย่ามีความพยายามที่จะเอาชนะ หรืออย่ามีความพยายามที่จะได้หรือเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง

8. ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัวให้ถูกต้องตามกาลเทศะ
9. ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ
10. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว
11. ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัวและช่วยเหลือกันและกัน
12. ต้องมีความใกล้ชิดทางสัมผัส

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2537: 45) กล่าวถึง หน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งในหลายประการของครอบครัว ได้แก่ การสร้างข้อผูกพันด้านจิตใจ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งถือเป็นรากฐานของชีวิตสมรส คู่สมรสที่มีความผูกพันกันมากมักพร้อมที่จะหันหน้ามาพึ่งพาปรึกษาหารือกัน หรือช่วยกันประคับประคองชีวิตสมรสให้อบอุ่น ดำเนินไปด้วยดีตลอดเวลาที่อยู่ร่วมกัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 11-13) ได้กล่าวถึง มารยาทของสามีภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อกันเมื่อแต่งงานกัน ภรรยาและสามีอาจแยกไปอยู่ต่างหากจากบิดามารดาเพื่อสร้างครอบครัวใหม่ หรืออาจอยู่ร่วมกับบิดามารดาต่อไป อย่างไรก็ตามการอยู่ด้วยกันบางครั้งอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรืออาจทำอะไรให้ไม่เป็นที่พึงพอใจของกันและกันได้ ฉะนั้นภรรยาและสามีจึงควรมีมารยาทที่พึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายต่างก็พึงพอใจ และเพื่อให้เกิดความสงบสุข ดังนี้

1. ประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความซื่อสัตย์ ทั้งในด้านการครองคู่และทรัพย์สิน
2. ร่วมมือกันดูแลรักษา ประหยัด เก็บออม และเพิ่มพูนทรัพย์สินส่วนรวม
3. พุดจาปราศรัยต่อกันด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อน โยน และด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใส งดเว้นการบ่นพร่ำเพรื่อ ประชดประชัน หรือกล่าวหากันและกัน โดยไม่ฟังเหตุผล
4. ไม่พุดหรือแสดงอาการยกตนข่มท่าน หรือเหยียดหยาม ด้วยการอ้างวุฒิฐานะยศตำแหน่ง หรือศักดิ์ตระกูล
5. ไม่แสดงกิริยาอาหารที่เห็นว่าเป็นการข่มขู่จะทำร้ายหรือแสดงอำนาจเหนือ

6. มีความอดทน อดกลั้น รู้จักถ้อยและให้ถ้อยในสิ่งที่ผิดพลาดเล็ก ๆ น้อยๆ หากมีเรื่องผิดใจกัน ควรลดทิฐิมานะลง

7. แสดงน้ำใจไมตรีและความเอื้ออาทรต่อกัน

8. ยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

9. ให้เกียรติยกย่องและให้กำลังใจกันตามโอกาส

10. ควรบอกกล่าวหรือปรึกษาหารือกัน ในเรื่อง que ควรบอกกล่าว หรือปรึกษาหารือ เช่น เรื่องที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งอาจทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความกังวล

11. เคารพในสิทธิของแต่ละฝ่าย และไม่ถือวิสาสะจนเกินควร

12. รู้จักเสียสละ ไม่เอาเปรียบ และเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของกันและกัน

13. นับถือยกย่องญาติผู้ใหญ่ของแต่ละฝ่าย และเอื้อเฟื้อตามควรแก่กรณี

14. ต้อนรับญาติและมิตรของแต่ละฝ่ายด้วยอัธยาศัยไมตรี

15. ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันและช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจของกันและกัน

กรมสุขภาพจิต (อ้างใน คู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัว :30-31) ได้อธิบายถึง การส่งเสริมความสัมพันธ์ของชีวิตคู่ไว้ดังนี้

1. ยกย่อง สำหรับชีวิตสมรส การยกย่องให้เกียรติกันและกัน มีความสำคัญอันดับต้นๆ การพูดคุยยกย่องคู่สมรสบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง จะทำให้อยู่กันอย่างไม่มีปัญหา การพูดคุยยกย่องต้องทำทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน

2. ยินยอม หมายถึง คู่สมรสที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ในบางครั้ง มีความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกัน ถ้าต่างคนต่างถือเหตุผลของตนเองเป็นใหญ่ ไม่มีใครยอมใคร มุ่งแต่เอาชนะกัน ชีวิตสมรสก็จะไม่ราบรื่น แต่ถ้าในบางครั้งต่างคนต่างยอมรับฟังบ้าง ชีวิตก็จะมีสุขมากขึ้น

3. ยืดหยุ่น การใช้ชีวิตสมรส ยิ่งนานวันยิ่งรู้จักกันมากขึ้น มีเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านเข้ามาในชีวิตมากขึ้น ทำให้ความอดทนมีน้อยลง อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกันได้ แต่ถ้าคู่สมรสใดมีความอ่อนอ่อนผ่อนปรน หรือยืดหยุ่น ก็จะทำให้คู่สมรสนั้นลดความขัดแย้งลงได้บ้าง

4. แยกแยะ ชีวิตคู่สมรสบางครั้งต้องมีการแยกเรื่องงานกับเรื่องส่วนตัว อย่าให้ปะปนกัน เช่น ถ้ามีปัญหาที่ทำงานก็ไม่ควรนำปัญหากลับมาที่บ้านอีก เพราะอาจจะส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งที่บ้านและที่ทำงานได้

5. ยืนหยัด ความปรารถนาที่จะมีความสุขสดชื่นตลอดไปในชีวิตคู่ ต้องมีใจที่จะยืนหยัด ต่อสู้ด้วยกัน ดังสำนวนจีนว่า “มีสุขร่วมเสพ มีทุกข์ร่วมต้าน” ใครท้อแท้หรือล้มลงก็ต้องช่วยดึงกันให้ลุกขึ้นยืนใหม่ให้ได้

คุณสมบัติของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวตามแนวคิดของนิโกลาส (Nicolas, 1983: 27-30) และ โอลสัน (Olson et al, 1979: 5 อ้างใน ชื่นสมน อุกฤษณ์วิริยะ ; 2545: 15) และยังคงคล้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัว ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ที่ใช้เป็นแบบเกณฑ์ประเมินคุณภาพชีวิตสมรสสำหรับประชาชนทั่วไป นั้น จะเกี่ยวข้องกับ คุณภาพชีวิตสมรสในสังกัดด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งหมายถึงการ รายงานความสัมพันธ์ของภรรยา กับสามีของตน 6 ด้านคือ 1)การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส 2)การมี เวลาอยู่ร่วมกัน 3)การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว 4)การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน 5) การมีศรัทธาต่อศาสนา และ6) การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว ได้อย่างดี

ดังนั้น คุณภาพชีวิตสมรส ในการศึกษาครั้งนี้ จึงหมายถึง การประเมิน ความสัมพันธ์ของคู่สมรส โดยชีวิตสมรสที่มีคุณภาพสูงจะต้องมี 1)การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส ซึ่ง หมายถึง คู่สมรสแสดงความรู้สึกหรือแสดงการกระทำที่พึงพอใจ ตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกัน 2)การมีเวลาอยู่ร่วมกัน ซึ่งหมายถึง การมีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ คู่สมรสพึง พึงพอใจ มิได้มีการบังคับ 3)การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว ซึ่ง หมายถึง คู่สมรสมี ความรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้คู่สมรสมีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดีเป็นการห่วงใยกัน อย่างแท้จริง 4) การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน หมายถึงคู่สมรสมีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก ระหว่างกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกันดี 5)การมีศรัทธาต่อศาสนา ซึ่งหมายถึง คู่สมรสมีความเชื่อถือ ต่อศาสนาและได้นำหลักคำสอนของศาสนา มาประพฤติ ปฏิบัติ 6)การมีสมรรถนะจัดการกับ วิกฤตการณ์ในครอบครัว ได้อย่างดี ซึ่งหมายถึง คู่สมรสมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือคู่ สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ คู่สมรสร่วมกันต่อสู้ปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกัน และกัน และร่วมคลี่คลายปัญหาได้ดีที่สุดในที่สุด

2.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรส

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสเพื่อเป็นแนวทางและข้อมูล ในการศึกษา ดังนี้ ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ทฤษฎีปฏิวัติของ ปีเตอร์ เบลา ทฤษฎีทรัพยากร และ ทฤษฎีความขัดแย้ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of Marital Quality and Marital Stability) ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) กล่าวว่า มีปัจจัย 3 กลุ่มที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ดังนี้

1) *ปัจจัยก่อนสมรส (premarital factors)* เป็นปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคมของคู่สมรส ประกอบด้วย

(1) ความคล้ายคลึงกันของคู่สมรส (homogamy) อาทิเช่น เชื้อชาติ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ศาสนา สติปัญญา อายุ คู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะดังกล่าวย่อมมีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีกว่า

(2) คุณลักษณะของคู่สมรส (resources) ได้แก่ ระดับการศึกษา สุขภาพ ทางกายและสุขภาพจิต อายุแรกสมรส ชนชั้นทางสังคม ความคุ้นเคยกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

(3) แบบอย่างจากบิดามารดา (parental model) หมายถึง คุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวของคู่สมรส ความสุขในวัยเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสกับบิดามารดา

(4) สิ่งสนับสนุนอื่น (support form significant others) เช่น การเห็นด้วยของบิดามารดาในคู่สมรสของบุตร

2) *ปัจจัยการสมรส (marital factors)* เป็นปัจจัยที่มีบทบาทความความพึงพอใจในชีวิตสมรส และความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ประกอบด้วย

(1) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (socioeconomic adequacy) ได้แก่ สถานภาพทางอาชีพของผู้ชายและผู้หญิง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัวและรายได้ของครอบครัว

(2) การทำงานของภรรยา (wife employment) จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานของฝ่ายหญิง และความเห็นพ้องของสามีต่องานของภรรยา

(3) องค์ประกอบในครัวเรือน (household composition) ได้แก่ การมีบุคคลอื่นอาศัยอยู่ร่วมกันกับคู่สมรส หรือการที่คู่สมรสอาศัยอยู่กับครอบครัวเดิม คู่สมรสสามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองได้หรือไม่

(4) อิทธิพลของสังคมรอบตัวคู่สมรส (community embeddedness) ได้แก่ ความเห็นพ้องของเพื่อน และญาติพี่น้องในการสมรส การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนของคู่สมรส ความแออัดในครอบครัว

(5) การมีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตสมรส (positive regard) เช่น ความคล้ายคลึงในการรับรู้ การสื่อสารระหว่างคู่สมรส การประเมินคุณค่าของบุคคลอื่น ความสอดคล้องกันของค่านิยมระหว่างคู่สมรส

(6) ความพึงพอใจระหว่างคู่สมรส (emotional gratification) ถ้าหากคู่สมรส มีความรู้สึกพึงพอใจสูง จะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งอาจเกิดจากความสอดคล้องกันในด้านเพศสัมพันธ์ และมีรสนิยมทางเพศตรงกัน ความรักและความนับถือที่มีต่อกัน

(7) ประสิทธิภาพการสื่อสารระหว่างคู่สมรส (effectiveness of communication) หมายถึง การมีประสิทธิภาพสำเร็จในการสื่อสาร เพราะสามารถสื่อสารให้เข้าใจกันได้โดยใช้คำพูดและไม่ใช้คำพูด ความเข้าใจกันระหว่างคู่สมรส ความเห็นอกเห็นใจกัน

(8) การมีบทบาทที่สอดคล้องกันระหว่างคู่สมรส (role fit) จะทำให้ชีวิตสมรส มีคุณภาพดี เช่น มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีบุคลิกภาพที่คล้ายกัน เป็นต้น

(9) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส (interaction) ได้แก่ การอยู่ร่วมกันฉันท์เพื่อน โดยการมีกิจกรรมร่วมกันและช่วยกันแก้ไขปัญหา ความมีอิทธิพลต่อจิตใจและอารมณ์ซึ่งกันและกัน

3) แรงผลักดันจากภายนอกและแรงดึงดูดจากทางเลือก (*external pressures and alternative attractions*) ถือเป็นปัจจัยควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตสมรส กับความมั่นคงในชีวิตสมรสอีกทีหนึ่ง แบ่งเป็น 2 ปัจจัยดังนี้

1) แรงผลักดันจากภายนอก ได้แก่ บรรทัดฐานทางสังคม แรงบังคับจากสถาบันอื่น ๆ เช่น กฎหมาย สังคม ศาสนา ฯลฯ

2) แรงดึงดูดจากทางเลือกที่เกิดจากการเปรียบเทียบผลได้และผลเสียในชีวิตสมรส (rewards & cost) ผลได้หมายถึง สิ่งที่ดีดึงดูดให้คู่สมรสมีโอกาอยู่ร่วมกัน ส่วนผลเสีย ได้แก่ ความเครียด ความขัดแย้ง ปัญหาในการสื่อสารระหว่างคู่สมรส การขาดความกลมเกลียวกัน

ชีวิตสมรสเริ่มต้นจากคนสองคน ซึ่งมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน มีประสบการณ์ในชีวิตที่ไม่เหมือนกัน เมื่อมาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันย่อมเกิดความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ความแตกต่าง เหล่านี้อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ชีวิตสมรสล้มเหลวได้ จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น พบว่าคุณภาพชีวิตสมรสขึ้นอยู่กับตัวแปรในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวแปรก่อนการสมรส ซึ่งเป็นตัวแปรส่วนบุคคล และตัวแปรทางสังคมของคู่สมรส รวมทั้งตัวแปรการสมรสประกอบด้วย ความคล้ายคลึงกันทางอายุ อายุแรกสมรส ระยะเวลาการสมรส จำนวนบุตร ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษา ระยะเวลาความคุ้นเคยก่อนสมรส รายได้ของครอบครัว ภาวะสุขภาพ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา ประสิทธิภาพการสื่อสาร ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ความด้อยเปรียบสัมพัทธ์ ความสมานฉันท์ทางบทบาทและความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

2.3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท มังกัส (Mangus) (อ้างใน มัลลิกา สมสกุล, 2543:19) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตสมรสที่มีการประสานกันสะท้อนให้เห็นถึงระดับความลงรอยกันระหว่างสิ่งที่คู่สมรสคาดหวังให้อีกฝ่ายปฏิบัติ การปฏิบัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับคำว่า บทบาท (role) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้แบ่งกลุ่มทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทออกเป็น 2 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

1) **ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาทของพาร์สันและบาเลส (Parsons and Bales)** ทฤษฎีนี้ พาร์สันและบาเลส ได้เน้น “บทบาทของฝ่ายชายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอกของสถาบันครอบครัว” ซึ่งทฤษฎีของพาร์สันนั้น การจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท หมายถึง การแบ่งแยกและกำหนดบทบาทและจำแนกบทบาทของกลุ่มสมรสออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

(1) บทบาทเชิงเครื่องมือ (instrumental role) หมายถึง บทบาทที่คู่สมรสจะต้องกระทำเพื่อยังชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันครอบครัว บทบาทประเภทนี้ถือเป็นบทบาทของสามี หมายถึง บทบาทของเพศชาย

(2) บทบาทเชิงการแสดงออกด้านอารมณ์ (expressive role) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว บทบาทประเภทนี้เป็นบทบาทของภรรยา ซึ่งหมายถึง บทบาทของเพศหญิง

ทฤษฎีของพาร์สันนี้ ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างคือ แม้บทบาทดังกล่าวข้างต้นจะมีการแบ่งแยกระหว่างบทบาทชายและหญิงไว้ แต่ได้มีการผสมผสานบทบาททั้งสองด้านของคู่สมรสเข้าด้วยกัน ดังนั้นทั้งสามีและภรรยาจะมีส่วนร่วมในบทบาททั้งด้านการกระทำเพื่อยังชีพและการอบรมเลี้ยงดูบุตร ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวร่วมกัน มิได้แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดเหมือนในสมัยก่อน (ศรีทัษิม (รัตน โกศล) พานิชพันธ์: 2544: 23)

2) **ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาทของสเตรวส์ (Straus ; 1964 อ้างใน เดือนเพ็ญ วอนเพียร, 2531: 12)** เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้จำแนกบทบาทระหว่างคู่สมรสออกเป็น 2 ประเภทคือ

(1) บทบาทในการใช้อำนาจ (authority) คือ ผู้มีบทบาทในการใช้อำนาจภายในครอบครัว ซึ่งเป็นอำนาจโดยชอบธรรมตามสิทธิที่สังคมกำหนดให้

(2) บทบาทในด้านการสนับสนุน (support) คือ ผู้ทำหน้าที่ในการสนับสนุนก็คือ ภรรยา

โดยสรุป ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทเป็นการแบ่งแยกหน้าที่ตามความแตกต่างระหว่างบทบาทนั่นเอง พาร์สัน (Parsons: 1949 อ้างใน Aldos: 1979: 283-285) เห็นว่าความแตกต่างของบทบาทในชีวิตสมรสในสังคมอุตสาหกรรมนั้น แนวคิดความแตกต่างในบทบาทจะนำไปสู่การแบ่งงานกันในครอบครัว ความแตกต่างของบทบาทในชีวิตสมรสตามทัศนะของพาร์สันจะสัมพันธ์กับการแลกเปลี่ยนระหว่างครอบครัวกับระบบการงานอาชีพ

รูปแบบการแบ่งงานกันทำเป็นพื้นฐานความมั่นคงของชีวิตสมรสในสังคมอุตสาหกรรม ถ้าภรรยามีการงานทำจะเป็นผลโดยตรงต่อการแข่งขันในสถานภาพด้านการงานอาชีพของสามี สามีภรรยาจะมีความขัดแย้งกันด้านการงานอาชีพเนื่องจากตำแหน่งสถานภาพทางสังคมไม่เหมือนกัน

จากข้อกล่าวอ้างข้างต้น สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. บทบาทในชีวิตสมรสที่ต่างกัน โดยที่สามีแสดงบทบาทในการประกอบอาชีพ และภรรยาแสดงบทบาทในการดูแลเลี้ยงดูครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความมั่นคงในชีวิตสมรส

2. ระดับความเหมือนกันในการประกอบอาชีพการงานระหว่างสามีกับภรรยา มีความสัมพันธ์เชิงลบกับความมั่นคงในชีวิตสมรส (การงานอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ต้องการระยะเวลาในการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ ในสถาบันการศึกษา มีการกำหนดตำแหน่งการงาน เป็นอาชีพที่เพิ่มความรับผิดชอบ มีอำนาจมากขึ้น และมีรายได้สูงขึ้น อันจะทำให้คนมีการเลื่อนระดับของงานต่อไปได้ในอนาคต)

ทฤษฎีความแตกต่างของบทบาทของพาร์สัน สามารถสรุปได้ว่า ความมั่นคงของชีวิตสมรสขึ้นอยู่กับบทบาทในการทำงานบ้านของสามีและภรรยา บทบาทในการทำงานนอกบ้านของภรรยา ความเหมือนหรือแตกต่างของลักษณะงานระหว่างสามีและภรรยา

2.3.3 ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionist Theory) ในการพิจารณาผลงานวิจัยเกี่ยวกับชีวิตสมรสและครอบครัว พบว่า แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาชีวิตสมรส (Hill and Hansen, 1966: 97-129) แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากงานเขียนทางจิตวิทยาสังคมในช่วงแรกของ จอร์จ เมด (George Mead) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลงานการวิเคราะห์เกี่ยวกับพัฒนาการของตนเอง (self) ฮิล และเฮนเซน (Hill and Hansen, 1966: 97-129) กล่าวว่า แนวคิดเชิงปฏิสัมพันธ์ที่ว่าด้วยครอบครัวยึดหลักที่ว่า ครอบครัวเป็นหน่วยของบุคคลที่มาปฏิสัมพันธ์กัน แต่ละคนดำรงบทบาทซึ่งได้มีการระบุไว้แล้วภายในครอบครัว บุคคลรับรู้บรรทัดฐาน (norms) หรือความคาดหวังทางบทบาทของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว หรือความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันของสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวที่มีต่อตัวเขาในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

บุคคลจะให้ความหมายเกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาทดังกล่าวก่อน โดยพิจารณาจากกลุ่มอ้างอิง (reference group) บุคคลหรือกลุ่มที่ใช้ยึดเป็นหลักในการปฏิบัติ จากนั้นจะแสดงบทบาทออกมาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่การศึกษาครอบครัวกระทำโดยผ่านการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่แสดงบทบาทต่อกัน

ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว เบอร์เจสส์ (Burgess: 1962: 3) ได้ให้นิยามครอบครัวเป็น “หน่วยของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน” ซึ่งหมายถึง การอยู่ร่วมกัน การเปลี่ยนแปลง การเจริญเติบโต ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชีวิตครอบครัว ได้ประสบการณ์จากการที่สมาชิกในครอบครัวมาปฏิสัมพันธ์กัน การที่ครอบครัวดำรงอยู่ได้หรือไม่ได้นั้นอยู่ที่ความสัมพันธ์ที่ประสานงานของสมาชิก แต่ครอบครัวดำรงอยู่ได้นานตราบเท่าที่มีการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นและจะสลายไปเมื่อการปฏิสัมพันธ์สิ้นสุดลง (สมเกียรติ เบญจศาสตร์, 2541: 27)

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526: 8-9) อธิบายไว้ว่า แนวคิดหลักของการศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์คือ บทบาท (role) หรือพฤติกรรมของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหนึ่งในการปฏิสัมพันธ์ซึ่งถูกคาดหวังให้แสดงออกมา เช่น ในความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส ตำแหน่งของสามีและภรรยา มีบทบาทต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน รวมทั้งพฤติกรรมที่ได้รับการคาดหวัง อาทิ บทบาทของสามีถูกคาดหวังให้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ส่วนบทบาทของภรรยาถูกคาดหวังให้เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูลูก บุคคลได้บทบาทเหล่านี้มาผ่านการรวมเอาแบบอย่างพฤติกรรมของคนอื่น ๆ โดยบุคคลสังเกตบทบาทต่าง ๆ แล้วลองปฏิบัติทิศทางใดทิศทางหนึ่ง หลังจากนั้นจะรู้สึกว่าการปฏิสัมพันธ์นั้นได้รับการยอมรับหรือไม่

ในสถานการณ์หนึ่งๆ บุคคลที่สมาชิกใช้เป็นหลักยึดเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติ (reference group) หรือความสัมพันธ์ที่สมาชิกใช้เป็นหลักในการแสดงพฤติกรรม เช่น ในกรณีสามีอาจปฏิบัติตามแบบอย่างบิดาของเขา หากความคาดหวังทางบทบาทของเขามีรากฐานมาจากการที่เขาใช้ครอบครัวของตนเองเป็นหลัก หรือเครื่องชี้แนะในการแสดงพฤติกรรม แต่ถ้าพฤติกรรมของสามีได้รับแรงผลักดันจากภรรยาแล้ว ก็อาจสร้างความคาดหวังทางบทบาทขึ้นมาใหม่ โดยใช้ชีวิตสมรสของตนเองเป็นความสัมพันธ์ที่กลายเป็นหลักที่ยึดถือ เพื่อช่วยเป็นแนวทางในการแสดงบทบาทสามี ในแง่ที่เฉพาะเจาะจงคือ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่สุดคือ บุคคลที่มีความสำคัญหรือบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล (significant other) ตัวอย่างดังกล่าวมาข้างต้นนี้ บิดาของสามีเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความหมายของบทบาทสามี ส่วนภรรยากลายเป็นหลักที่สามียึดเพื่อช่วยเป็นแนวทางในการแสดงบทบาทภายหลังชีวิตสมรส

การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์ มีข้อเท็จจริงอยู่ว่า ความคาดหวังทางบทบาทอาจเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงจากกรอบคร่าวหนึ่งไปสู่อีกกรอบคร่าวหนึ่ง แต่ประเด็นสำคัญที่ต้องเข้าใจคือ ในขณะที่บุคคลมีความสัมพันธ์กัน มีการรวมบทบาทต่าง ๆ สมาชิกคาดหวังให้แสดงพฤติกรรมออกมา หน้าที่ของความสัมพันธ์ทุกด้านก็คือการสร้างความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่สมาชิกแต่ละคนต้องการให้กระทำนั้นคล้ายกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน ซึ่งหมายความว่า การปฏิสัมพันธ์ส่วนมากที่เกิดขึ้นในชีวิตสมรส มุ่งให้ความรู้สึกหรือความคิดร่วม (share feelings or ideas) มีผลให้สามีและภรรยาถึงความคาดหวังที่มีต่อกัน และสามารถคาดหวังอะไรได้บ้างจากกัน และกัน เมื่อความคาดหวังทางบทบาทแตกต่างกัน ก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นมาก ซึ่งต้องมีการปรับบทบาทในความสัมพันธ์เสียใหม่ กระบวนการนี้จะดำเนินไปไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากบุคคลส่วนมากได้บทบาทมา และมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นประจำ

จะเห็นได้ว่า การติดต่อสื่อสารมีความสำคัญมากเมื่อมองในแง่การปฏิสัมพันธ์ เมื่อการสื่อความหมายระหว่างบุคคลส่วนใหญ่ เป็นผลของการใช้สัญลักษณ์ร่วมกันทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร (คำ) และที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (เช่น การแสดงกิริยาท่าทางหรือความรู้สึก) การศึกษาแนวนี้เรียกว่า แนวคิดการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ จึงเน้นว่าการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self-perception) และการรับรู้เกี่ยวกับบทบาท (role perception) ในสถานการณ์ทางสังคมหนึ่ง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรับรู้เกี่ยวกับบทบาทในแง่ที่บุคคลยึดหลัก หรือแบบอย่างของกลุ่ม หรือบุคคล (reference group) มาใช้เป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมนั้น มีอิทธิพลอย่างสูงต่อพฤติกรรมของมนุษย์

แมงกัส (Mangus, 1957: 200-208 อ้างใน ศรีทับทิม (รัตน โกศล) พานิชพันธ์, 2544: 26) ซึ่งให้เห็นว่า คุณภาพที่ประสานกันและมีการปรับตัวได้ของชีวิตการแต่งงานนั้นเป็นผลจากระดับความคาดหวังทางบทบาทร่วมกันระหว่างคู่สมรสเอง และกับบุคคลที่มีความสำคัญ หรือมีอิทธิพลต่อคู่สมรสนั้นตรงกัน นอกจากนี้ ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคลในชีวิตสมรส ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความแตกต่างระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (self concepts) และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท (role concepts) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ชีวิตแต่งงานสำหรับระดับความคาดหวังของตนเอง (self) และของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งคู่สมรสมีร่วมกันนั้นแต่ละฝ่ายสามารถที่จะตั้งต้นการปฏิบัติของตนเองให้ประสานกับการปฏิบัติของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการเสริมสร้างชีวิตการแต่งงานที่ประสานกันและมีการปรับตัวได้ดี ในกรณีที่มีสามีและภรรยามีการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทและความคาดหวังทางบทบาทเบี่ยงเบนไปจากกันและกันมาก การแสดงบทบาทของทั้งสองฝ่ายก็จะประสบความสำเร็จในการที่จะประสานกัน ต่างฝ่ายก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อ “อัตตะทางสังคม” (social self) ของอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นผลให้พฤติกรรมของสามีและภรรยาไม่มีความปรองดองกัน

2.3.4 ทฤษฎีปริวรรตของ ปีเตอร์ เบล่า (Peter Blau) ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์ทำการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (rationality) ภายใต้อิทธิพลของข้อมูลที่มีขีดการรับรู้ที่จำกัด แม้ว่าทฤษฎีมองว่ามนุษย์มีการกระทำเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว มิได้เป็นไปในลักษณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวแต่เพียงอย่างเดียว ยังเป็นการตอบสนองผลประโยชน์ของผู้อื่นด้วย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทฤษฎีนี้ยังให้ความสำคัญแก่ผลของพฤติกรรมที่กลับมาอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะมีพฤติกรรมในอนาคต

บุคคลกระทำการใดก็ตาม ย่อมมุ่งหวังกำไรหรือหวังสิ่งตอบแทนจากความสัมพันธ์กับผู้อื่น การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จึงเป็นกลไกที่ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดำรงอยู่ได้ เมื่อบุคคลหนึ่งมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กับอีกบุคคลหนึ่งมากขึ้น เขาจะอมรู้สึกผูกพันที่จะต้องตอบแทนผลประโยชน์มากขึ้น และมีสายสัมพันธ์กันอย่างแน่นอนเพิ่มขึ้น การแลกเปลี่ยนและตอบแทนผลประโยชน์เป็นการลงทุนทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่เรียกกันว่า การพึ่งพาอาศัยให้ยาวนาน ก่อให้เกิดการผูกพันที่มีต่อกัน และความผูกพันนี้ก็กลับมีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดความเชื่อถือและข้อผูกมัดทางใจต่อกันให้มากขึ้น เมื่อบุคคลมีความผูกพันกับสายสัมพันธ์หนึ่งมากเท่าใด เขาก็จะอุทิศเวลาและกำลังกายมาปกป้องรักษาสายสัมพันธ์นั้นมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามหากมีการละเมิด บรรทัดฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์บุคคลนั้นก็จะถูกลงโทษ

เบลล่า อธิบายอีกว่า ความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยน นำมาสู่สายสัมพันธ์เชิงอำนาจในกรณีที่ฝ่ายหนึ่งสามารถให้ประโยชน์มาก แต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิ่งใดตอบแทนหรือตอบแทนน้อยกว่า ฝ่ายที่ตอบแทนน้อยกว่าจะใช้การยอมอยู่ใต้อำนาจเป็นการแลกเปลี่ยนนั่นคือ ผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่าจะยอมอยู่ใต้อำนาจ ผู้ที่มีทรัพยากรมากกว่า ระดับการยอมอยู่ใต้อำนาจผู้ที่มีอำนาจนี้ขึ้นอยู่กับว่า ฝ่ายที่ตอบแทนได้น้อยกว่า มีทางเลือกอื่น ๆ ที่จะทำให้ไม่ต้องทำให้อยู่ใต้อำนาจหรือสามารถรวมตัวกันเพื่อต่อรองผู้มีอำนาจ (อ้างถึงใน สมหญิง สุนทรวงษ์, 2532: 32-33)

ตามทฤษฎีปริวรรตของเบลล่า อาจสรุปได้ว่า ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสขึ้นอยู่กับระดับผลตอบแทนหรือประโยชน์ที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายได้รับซึ่งกันและกัน มีการตอบสนองน้อยลง

1. คู่สมรสที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีการให้ผลประโยชน์กับอีกฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว หรือให้ในสัดส่วนที่มากกว่า ทำให้เกิดมีการใช้อำนาจในครอบครัว
2. คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เคยอยู่ใต้อำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง มีทางเลือกที่จะทำให้ไม่ต้องอยู่ใต้อำนาจหรือมีอำนาจในการต่อรอง

2.3.5 ทฤษฎีทรัพยากร (Resources Theory) ทฤษฎีทรัพยากรนี้ใช้ในการศึกษาระบบความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส โดย บลัด และวอล์ฟ (Blood and Wolfe 1960 อ้างใน เดือนเพ็ญ วอนเพียร 2531: 13) อธิบายว่า

การจำแนกหน้าที่ระหว่างสามีและภรรยาจะอยู่บนพื้นฐานแห่งทรัพยากรของคู่สมรส ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นจากคำถามที่ว่า ทำไมสามีและภรรยาจึงมีความรับผิดชอบต่อกันในหน้าที่ซึ่งแตกต่างกัน และทำไมการจำแนกหน้าที่ภายในครอบครัวจึงแปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ของการประกอบอาชีพระหว่างสามีและภรรยา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่องานภายในครอบครัวของสามีจะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับระยะเวลาที่ต้องทำงานนอกบ้าน ซึ่งระยะเวลาที่ต้องทำงานนอกบ้านในที่นี้ก็คือ ตัวชี้ตัวหนึ่งในเรื่องของทรัพยากรของคู่สมรส

โฟ และ โฟ (Foa and Foa อ้างใน สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541) ได้ให้นิยามของทรัพยากรแต่ละชนิดไว้ ดังนี้

1. ความรัก เป็นการแสดงออกที่ฝักใฝ่ในเชิงบวก มีความอบอุ่น หรือสบาย อันเป็นการแสดงที่ง่ายที่สุด การแสดงออกซึ่งความรักได้แก่ การสัมผัส การจ้องมองตากันด้วยความรัก ทำทางอาการอยู่ใกล้ ๆ และการแสดงออกทางสีหน้า

2. สถานภาพ เป็นการประเมินการตัดสินใจต่าง ๆ อันนำมาซึ่งความสูงหรือต่ำของชื่อเสียงศักดิ์ศรี หรือความนิยมนับถือ และเป็นการนำไปพูดคุยกัน และพฤติกรรมที่เป็นสัญลักษณ์ได้แก่ ความเคารพและความไว้วางใจในความสามารถ บริการ เป็นกิจกรรมเชิงรูปธรรมที่กระทำจากร่างกายภายนอก ทรัพย์สิน หรือ สิ่งแวดล้อม เป็นการกระทำโดยอาศัยแรงงานจากคน ๆ หนึ่ง เพื่อที่จะทำให้คนอื่นคนหนึ่งได้รับความสะดวกสบาย หรือมีความปลอดภัยมากขึ้น

3. ข่าวสารข้อมูล เป็นสิ่งที่ให้ในลักษณะของคำปรึกษา ความคิดเห็น การสั่งสอน แต่จะไม่รวมถึงพฤติกรรมที่อยู่ในทรัพยากรความรักและสถานภาพ เพราะข่าวสารข้อมูลเป็นเพียงรูปแบบการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น

4. วัตถุสิ่งของ

5. เงิน

จากทฤษฎีนี้ อาจกล่าวได้ว่า หากคู่สมรสและสมาชิกในครอบครัวมีการแบ่งทรัพยากรดังกล่าวทั้ง 5 ประการอย่างมีการวางแผนที่ดี มีความยุติธรรม และเสมอภาค ย่อมจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีและความพึงพอใจของครอบครัว มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และซื่อสัตย์ต่อกัน อันเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตสมรสและในครอบครัวโดยส่วนรวม

2.3.6 ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) สมเกียรติ เบนญศาสตร์ (2541: 40)

อธิบายไว้ว่า ทฤษฎีความขัดแย้ง เป็นทฤษฎีที่นำมาใช้ตรวจสอบอำนาจและสิทธิพิเศษแห่งสัมพันธภาพของการสมรส ทฤษฎีนี้เชื่อว่าอำนาจเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับมาจากการที่บุคคลนั้น ๆ เป็นเจ้าของทรัพยากร (resources)

นักทฤษฎีความขัดแย้งคลาสสิกเห็นว่า เศรษฐทรัพยากร (economic resources) อาทิ รายได้เป็นเบื้องต้นของการมีอำนาจ (Engels 1973 cited by Wolfe 1995: 219 อ้างใน ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์, 2544) ปัจจุบันแนวคิดของทรัพยากรได้ขยายความออกไปครอบคลุมถึงระบบชนชั้นทางสังคมของบุคคลคนนั้น เช่น รายได้ การศึกษา และสถานภาพในการประกอบอาชีพ (Blood and Wolfe 1960 cited by Wolfe 1995: 219 อ้างใน ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์, 2544) ทฤษฎีความขัดแย้งเชื่อว่า “คู่สมรสผู้ซึ่งมีทรัพยากรอยู่ในความครอบครองมากที่สุดเป็นคนมีอำนาจมากที่สุด”

ตัวชี้วัดอำนาจในชีวิตสมรสที่ถูกนำมาใช้เสมอ ๆ คือ การแบ่งงานกันทำในครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ภรรยาผู้มียาได้สูงจะมีการทำงานบ้านน้อยกว่าภรรยาผู้มียาได้ต่ำ (Coltrane and Ishii-Kuntz 1992 cited by Wolfe 1995: 219 อ้างใน ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์, 2544) เป็นสิ่งที่ยากมากสำหรับภรรยาที่จะให้สามีทำงานบ้านในสัดส่วนที่มากกว่า เพื่อให้การแบ่งงานกันทำเกิดความยุติธรรม ภรรยาก็จะตัดทอนงานบ้านของเธอเอง แล้วก็จะซื้อเครื่องทำความสะอาด นำลูกไปฝากไว้กับสถานรับเลี้ยงเด็ก และซื้ออาหารสำเร็จรูป (Begen 1991 cited by Wolfe 1995: 219 อ้างใน ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์, 2544) ทฤษฎีความขัดแย้งอธิบายสถานการณ์นี้ว่า รายได้ของภรรยาคนเดียวมีประมาณ 1 ใน 3 ของรายได้ของครอบครัว และสัมพันธภาพของสามีของเธอจะเป็นจุดอ่อนในเรื่องของการต่อรองอำนาจที่แสดงออกมาของภรรยาที่ทำงาน ได้แก่ การมีอำนาจอย่างเด็ดขาดในการแสดงความเห็น (power of autonomy) และก็จะเป็นส่วนตอนของการลดการทำงานบ้านของเธอลง ในทางตรงกันข้าม ภรรยาผู้ทำงานแต่มีอำนาจในระดับของการมีอิทธิพล (power of influence) สามีของเธอจะช่วยทำงานประมาณครึ่งหนึ่งของงานทั้งหมด การถดถอยของการต่อรองของสตรี เนื่องจากสตรีมีความเสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ เมื่อเกิดการหย่าร้าง และก็มีมักจะมีความเสี่ยงให้เธอหลีกเลี่ยงมัน โดยรูปการณ์แล้วรายได้ของภรรยาจะต่ำกว่ารายได้ของสามี ดังนั้นเมื่อภรรยาทำให้รูปแบบที่เคยเป็นของสามีหมดความสมบูรณ์ไป สิ่งที่จะตามมาคือ การหย่าร้าง

ทฤษฎีความขัดแย้ง นำมาใช้ในรูปของโมเดลผู้มีอำนาจ ผู้ได้อำนาจ (Dominance Subordination Model) กล่าวคือ “คู่สมรสผู้มีอำนาจ (ซึ่งปกติมักได้แก่ สามี) มักจะทำการรักษาสถานภาพของตนให้คงอยู่เท่าเดิม โดยใช้ความพยายามในการขัดขวางคู่สมรสผู้อยู่ได้

อำนาจ หากจะมีความต้องการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีความขัดแย้งกล่าวว่า ภรรยาในฐานะผู้ผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตสมรส และในขณะเดียวกันภรรยาก็จะทำการรักษาสถานภาพให้เท่าเดิม เมื่อภรรยาแนะนำให้สามีช่วยทำงานบ้านให้มากขึ้น แต่สามีปฏิเสธ ภรรยาก็จะลงมือทำเอง และความขัดแย้งก็จะถูกสะสมให้เกิดขึ้น” (Wolfe 1995: 218-219)

ตามแนวคิดของทฤษฎีความขัดแย้ง สรุปได้ว่า ความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส อาจเกิดจากคู่สมรสที่มีทรัพยากรต่าง ๆ เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทรัพยากรประกอบด้วย รายได้ การศึกษา และสถานภาพในการประกอบอาชีพ ความไม่เป็นธรรมในการแบ่งงานกันทำ ความเสียเปรียบในเชิงเศรษฐกิจ รายได้สัมพัทธ์

3. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรส

3.1 อายุแรกสมรส ตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of Marital Quality and Marital Stability) ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) กล่าวว่า อายุแรกสมรส เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาของนักวิชาการหลายคน อาทิ บัมพาส และสวีท (Bumpass and Sweet.,1972) โรสเซนเวเก้ (Rossenwaikie,1969) มานาฮัน (Manahan,1953) เลสลีย์ (Leslie,1967) และวันทนา กลิ่นงาม (2525) (อ้างใน บุญประคอง ภาณุรัตน์, 2531: 26) พบว่า คู่สมรสที่แต่งงานขณะที่มีอายุน้อย คือต่ำกว่า 19 ปีนั้นจะมีอัตราเสี่ยงต่อการหย่าร้างสูงกว่าผู้ที่สมรสเมื่ออายุมากขึ้น เนื่องจากผู้ที่อายุน้อยยังขาดความพร้อมและขาดประสบการณ์ที่เพียงพอในด้านต่าง ๆ ประกอบกับการตัดสินใจยังไม่รอบคอบพอคือยังใช้อารมณ์ในการตัดสินใจมากกว่าเหตุผล ซึ่งมานาฮัน (Manahan,1953) ได้เสนอความเห็นว่าย อายุของเจ้าบ่าวควรจะเป็น 29 ปี และเจ้าสาวควรมีอายุ 24 ปีขึ้นไป ดังนั้นอายุแรกสมรสจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยอายุแรกสมรส ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง อายุในขณะที่อาจารย์หญิงได้ทำการสมรสกับคู่สมรสปัจจุบัน

3.2 ระยะเวลาการสมรส นฤพนธ์ จาระโน (2543 : 28) กล่าวเกี่ยวกับระยะเวลาการสมรสไว้ว่า ระยะเวลาที่คู่สมรสอาจขัดแย้ง เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจในชีวิตคู่ ซึ่งย่อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสได้นั้น มี 4 ช่วงด้วยกัน คือ ระยะเวลาที่สมรสกันใหม่ๆ ต้องมีการเรียนรู้และปรับตัวอย่างมากเพื่อให้เข้ากันได้ ระยะเวลาที่สองช่วงหลังสมรสแล้ว 7 ปี มักมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ทำให้ความรู้สึกของคู่สมรสเปลี่ยนแปลงได้ ระยะเวลาที่สาม คือ ช่วงมีบุตร ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าตนถูกทอดทิ้ง ไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแล และระยะที่สี่ช่วงเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ หากคู่สมรสไม่พยายามเรียนรู้และปรับตัว อาจส่งผลให้ชีวิตคู่ล้มเหลวได้

จากการศึกษาของ โชเอน (Schoen,1975:548) พบว่า อัตราการหย่าร้างของเพศชาย จะสูงสุดในช่วงปีที่ 3 ของการแต่งงาน ส่วนเพศหญิงจะในช่วงปีที่ 4 โดยเมื่อระยะเวลาสมรส เพิ่มขึ้น อัตราการหย่าร้างจะลดลงตามลำดับ ซึ่งคล้ายคลึงกับการศึกษาของ สุคา ภิรมย์แก้ว (2522:82) พบว่า คู่สมรสส่วนใหญ่จะหย่าร้างกันในช่วง 1-3 ปีแรก

ดังนั้นระยะเวลาการสมรสจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยในการศึกษาครั้งนี้ระยะเวลาการสมรส จะหมายถึง ระยะเวลาที่คู่สมรสของอาจารย์หญิง อยู่ด้วยกันคือ ตั้งแต่ปีที่จดทะเบียนสมรสหรือปีที่ตกลงใจที่จะอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยาจนถึงปี ณ วันสำรวจ

3.3 ความคล้ายคลึงกันทางอายุ ความคล้ายคลึงกันทางอายุเป็นปัจจัยหนึ่ง เช่นกันที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส (Theory of Marital Quality and Marital Stability) ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า คู่สมรสที่มีอายุต่างกันมากอาจทำให้เกิดปัญหาในชีวิตสมรสได้ เพราะวัยที่ต่างกัน เช่น ในคู่สมรสที่มีอายุต่างกันมาก ผู้ที่อายุน้อยกว่าอาจถือว่าอีกฝ่าย ย่อมมีความรู้ดีกว่าตน การจะทักท้วงหรือแสดงความคิดเห็นก็ไม่สู้จะมีน้ำหนัก ลักษณะการเป็นเพื่อน คู่คิด หรือการแลกเปลี่ยนความเห็นย่อมไม่เกิดขึ้น ซึ่งลักษณะการเป็นเพื่อนคู่คิดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ประการหนึ่งของการใช้ชีวิตสมรส ย่อมขาดหายไปเนื่องจากอายุหรือวัยที่ต่างกัน

ดังนั้นความคล้ายคลึงกันทางอายุจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยความคล้ายคลึงกันทางอายุ ในการศึกษานี้จะหมายถึง การที่คู่สมรสมี อายุเท่ากันหรือใกล้เคียงไม่ ต่างกันนัก โดยนำอายุอาจารย์หญิงและคู่สมรส มาเปรียบเทียบผลต่าง ทางอายุ โดยใช้เกณฑ์การเปรียบเทียบของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531 : 37) ถ้าผลต่างเท่ากับ 0 – 2 ปี หมายถึง คู่สมรสมีอายุคล้ายคลึงกันมาก ถ้าผลต่างเท่ากับ 3 – 5 ปี หมายถึง คู่สมรสมีอายุ คล้ายคลึงกันปานกลาง และ ถ้าผลต่างเท่ากับ 6 ปีขึ้นไป หมายถึง คู่สมรสมีอายุคล้ายคลึงกันน้อย

3.4 จำนวนบุตร ทอฟเฟลอร์ (อ้างใน ชวรัตน์ เชิดชัย,2538 :324-325) กล่าวว่าบาง ครอบครัวไม่ยอมมีบุตรนั้นเพราะต้องการอุทิศตนให้กับงาน และเห็นว่าการมีบุตรเป็นเรื่องยุ่งยาก และสิ้นเปลืองเงินทอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สุดสวาท ดิศโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2531:28) ที่กล่าวว่า การมีบุตรเป็นการเพิ่มภาระให้กับสามีและภรรยา เนื่องจาก สามีต้องทำหน้าที่ ในการหารายได้ให้มีเพิ่มขึ้น ในขณะที่ภรรยาต้องทำหน้าที่ภายในครัวเรือน ได้แก่ การทำงานบ้าน การเตรียมอาหาร ตลอดจนการจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตามมีนักวิจัยจำนวนมาก ได้แก่ Green (1900:657) Heaton (1991:285) และ Tzeng (1992:609) ที่สรุปว่า การมีบุตรช่วยป้องกันการแตกแยกของชีวิตสมรสได้ เนื่องจากคู่

สมรสหลายคู่ แม้จะมีความขัดแย้งและไม่มีความสุขในชีวิตคู่แต่จะทนอยู่ด้วยกันเพื่อบุตร เพราะเชื่อว่าการหย่าร้างเป็นผลเสียต่อเด็ก ดังนั้นจำนวนบุตรจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดย จำนวนบุตร ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง จำนวนบุตรเกิดรอดที่เกิดจากคู่สมรสของอาจารย์หญิง โดยนับทั้งบุตรที่อาศัยอยู่กับคู่สมรส และที่อาศัยอยู่กับผู้อื่น

3.5 รายได้ของครอบครัว สายสุรี จุติกุล (อ้างใน มัลลิกา สมสกุล, 2543 :38) กล่าวว่า เศรษฐกิจของครอบครัวเป็นพื้นฐานและปัจจัยของคุณภาพชีวิตครอบครัวที่ดีประการหนึ่ง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในครอบครัวมีหลายประการ เช่น เมื่อมีเงินใช้จ่ายไม่เพียงพอสำหรับความต้องการพื้นฐานของครอบครัวจะทำให้ครอบครัวเกิดความทุกข์ยากลำบาก หรืออาจทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง หงุดหงิด เป็นสาเหตุของความขัดแย้งได้ ในบางครอบครัวที่มีการทะเลาะกันในเรื่องเงินทองก็พาลทะเลาะกันไปในเรื่องอื่นๆ ได้อีก เศรษฐกิจหรือรายได้ของครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งประการหนึ่ง

ฟริคแมนและคอมส์ (Freedman & Combs, 1970) (อ้างใน สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์, 2535: 49) กล่าวว่า รายได้สูงเป็นปัจจัยส่งเสริมความสามารถในการสะสมทรัพย์สินสมบัติในรูปของการออม การลงทุน และการใช้ดุลยพินิจภายในบ้าน ดังนั้นภาวะที่ส่งเสริมให้คู่สมรสมีความรู้สึกว่าตนเองมีความมั่นคงในชีวิตจะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสด้วย และตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) สรุปว่า รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส คู่สมรสที่มีรายได้ดีกว่าย่อมมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูงส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดี ดังนั้นรายได้ของครอบครัวจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยรายได้ของครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง รายได้รวมของอาจารย์หญิงและคู่สมรสที่หามาได้ และมีการใช้จ่ายร่วมกัน

3.6 แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา ทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 275-277) กล่าวว่า การที่บิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันย่อมมีผลต่อทัศนคติของบุตรในเรื่องของชีวิตสมรส เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่บิดามารดามีความสุข ความราบรื่นในชีวิตสมรส เด็กจะมีความรู้สึกที่ดีต่อชีวิตสมรส และมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้การหย่าร้างเป็นวิธีแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชีวิตสมรส คุณภาพชีวิตสมรสที่ดีในครอบครัวเดิมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวใหม่ และยังกล่าวอีกว่า หากระดับความสุขในวัยเด็กที่คู่สมรสได้รับสูงเท่าไรคุณภาพชีวิตสมรสก็สูงเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ พาร์สันและเบลล์ (Parsons & Bales) (อ้างใน มัลลิกา สมสกุล, 2543 :31) ที่สรุปว่า การที่คู่สมรสเติบโตมาจากครอบครัวที่บิดามารดาแสดงบทบาทในครอบครัว

ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้อง ย่อมส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ที่ชายหญิงมีต่อบิดามารดาของตน ซึ่งบิดาได้รับการคาดหวังให้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวที่ดีเพื่อเป็นหลักประกันแก่ชีวิตให้มีฐานะดีในชุมชน ส่วนมารดาได้รับการคาดหวังให้มีบทบาทในการตอบสนองทางจิตใจ เช่น การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรู้ ความอบอุ่น ภายในครอบครัว ซึ่งตัวแบบเช่นนี้ย่อมส่งผลทำให้บุตรที่อาศัยอยู่ภายในครอบครัวเกิดความสุขความประทับใจต่อชีวิตภายในครอบครัวเดิม เป็นผลต่อชีวิตครอบครัวใหม่โดยผู้ชายจะมีภาพพจน์ของบิดาฝังใจอยู่ก็จะแสดงบทบาทเช่นเดียวกับบิดาส่วนผู้หญิงก็จะแสดงบทบาทเช่นเดียวกับที่มารดากระทำ และ สุรีย์ กาญจนวงศ์ (2523:21-23) กล่าวว่า คู่สมรสที่มีชีวิตในวัยเด็กอยู่ในครอบครัวที่มีความอบอุ่น บิดาเป็นแบบอย่างที่ดีของการใช้ชีวิตสมรส มักจะมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส

ดังนั้นแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดาจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา หมายถึง ความประทับใจในชีวิตสมรสของบิดามารดา และการได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวเดิมของอาจารย์หญิง

3.7 การสนับสนุนทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคมนั้น ได้มีผู้เชี่ยวชาญทำการศึกษาอย่างหลากหลาย จนพบว่าเป็นตัวแปรทางสังคมจิตวิทยาที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ จึงขอนำเสนอความหมาย แหล่งชนิด และหลักการของการสนับสนุนทางสังคม โดยสังเขป ดังนี้ (ศรีทับทิม (รัตนโกศล) พาณิชพันธ์ 2544:30-35)

ความหมายของการสนับสนุนทางสังคม ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมหลากหลายมุมมอง ซึ่งสามารถแยกเป็นกลุ่ม ได้ 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) การสนับสนุนทางสังคมในแง่การได้รับข้อมูลด้านความรัก ความเอาใจใส่ ฯลฯ 2) การสนับสนุนทางสังคมในแง่การได้รับการช่วยเหลือ ประคับประคองจากบุคคลในสังคมในด้านต่าง ๆ แก่บุคคลในสังคม ซึ่งการช่วยเหลือนั้นประกอบด้วย การได้รับความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม การมีส่วนร่วมในสังคมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้มีโอกาสเลี้ยงดูบุคคลอื่น การได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า การได้รับข้อมูล ข่าวสาร และการช่วยเหลือทางด้านวัตถุสิ่งของ การเงิน เวลา และแรงงาน เพื่อช่วยในการแก้ปัญหา ทำให้บุคคลสามารถช่วยให้ตนเองบรรลุเป้าหมายตามที่เขาต้องการ และ 3) ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมในแง่เป็นโครงสร้างหลายมิติ โดย ฮับบาร์ด และคนอื่น ๆ (Habbard and Others 1984: 266) สรุปว่า “การสนับสนุนทางสังคมเป็นโครงสร้างหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารในแง่ดี ทำให้มีความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีกรแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน โดยคำนึงถึงแหล่งที่มาด้วย” ความหมายกลุ่มที่ 3 นี้ แสดงให้เห็นว่า การ

สนับสนุนทางสังคมเป็นโครงสร้างหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งของการสนับสนุนทางสังคม ชนิดของการสนับสนุนทางสังคม หลักการของการสนับสนุนทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

แหล่งของการสนับสนุนทางสังคม บุคคลทุกคนในสังคมไม่ได้เป็นแหล่งของการสนับสนุนทางสังคมทั้งหมด นอกจากผู้ที่จัดอยู่ในระบบหรือเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของกลุ่มสังคมทั้งหมดที่สามารถเชื่อถือได้ว่าจะให้การสนับสนุนทางสังคมได้ แหล่งของการสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญต่อชนิดและปริมาณของการสนับสนุนทางสังคมที่ได้รับ เนื่องจากชนิดของการสนับสนุนทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามแหล่งที่ให้การสนับสนุนทางสังคม นอกจากนั้นแหล่งของการสนับสนุนทางสังคม ยังสามารถบอกถึงขนาดของเครือข่าย (network size) ทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดปริมาณการสนับสนุนทางสังคมที่บุคคลได้รับด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วการสนับสนุนทางสังคมที่มีมาจากครอบครัว ญาติ เพื่อนสนิท กลุ่มสมรส กลุ่มสังคมในระดับชุมชน เช่น เพื่อนบ้าน ผู้ร่วมงาน บุคลากรในวิชาชีพ อาสาสมัครช่วยเหลือชมรมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นในสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่

ชนิดของการสนับสนุนทางสังคม ได้มีผู้แบ่งไว้แตกต่างกันออกไป สามารถสรุปได้ดังนี้ ไวส์ (Weiss, 1974: 17-26) แบ่งการสนับสนุนออกเป็น 6 ชนิดคือ

1. การได้รับการผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม (attachment) เป็นสัมพันธภาพแห่งความใกล้ชิดที่ทำให้รู้สึกว่าคุณเป็นที่รักและได้รับการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักจะได้รับจากบุคคลใกล้ชิดเช่น กลุ่มสมรส เพื่อนสนิทในครอบครัวเดียวกัน ถ้าขาดการสนับสนุนชนิดนี้จะมีความรู้สึกถูกแยกจากอารมณ์ (emotional isolation) หรือรู้สึกเดียวดาย (loneliness)

2. การได้มีโอกาสเลี้ยงดูผู้อื่น (opportunity of nurturance) หมายถึง การที่บุคคลมีความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูหรือช่วยเหลือบุคคลอื่น แล้วทำให้ตัวเองเกิดความรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของบุคคลอื่นและผู้อื่นพึงพาได้ ถ้าขาดการสนับสนุนนี้จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าชีวิตนี้ไร้ค่า (meaningless in life)

3. การมีส่วนร่วมในสังคมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (social integration) หมายถึง การมีโอกาสได้เข้าร่วมในกิจกรรมสังคม ทำให้มีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีความห่วงใย เข้าใจซึ่งกันและกัน ถ้าขาดการสนับสนุนชนิดนี้จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าถูกแยกออกจากสังคม (social isolation) และชีวิตน่าเบื่อหน่าย (boring)

4. การได้รับกำลังใจว่าเป็นผู้มีคุณค่า (reassurance of worth) หมายถึง การที่บุคคลได้รับการเคารพยกย่องและชื่นชม ที่สามารถแสดงบทบาททางสังคมอันเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในครอบครัวและสังคม ถ้าขาดการสนับสนุนจะทำให้บุคคลรู้สึกว่าขาดความเชื่อมั่นหรือไร้ประโยชน์ (uselessness)

5. ความเชื่อมั่นในความเป็นมิตรที่ดี (sense of reliable alliance) การสนับสนุนจะ
ได้มาจากครอบครัว เครือญาติ ซึ่งมีความคาดหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือห่วงใยซึ่งกันและกัน
อย่างต่อเนื่อง ถ้าขาดการสนับสนุนจะทำให้บุคคลรู้สึกขาดความมั่นคงและถูกทอดทิ้ง (sense of
vulnerability and abandonment)

6. การได้รับคำชี้แนะ (obtaining of guidance) หมายถึงการได้รับความจริงใจ
ช่วยเหลือทางด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร จากบุคคลที่ตนศรัทธาและเชื่อมั่น ในช่วงที่บุคคลเผชิญ
กับความเครียดหรือภาวะวิกฤต ถ้าขาดการสนับสนุนนี้จะทำให้บุคคลรู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง
(hopelessness or despair)

ทอยท์ส (Thoits 1982: 147-148) ได้อธิบายถึง การสนับสนุนทางสังคมตาม
แนวคิดของแคปแลนไว้ว่า เป็นระดับของความต้อการพื้นฐานทางสังคม (basic social needs) ของ
บุคคล ซึ่งเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในกลุ่มสังคมและได้แบ่งการสนับสนุนตาม
ลักษณะของความจำเป็นพื้นฐานทางสังคมไว้ 5 ชนิดคือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ (emotional support) หมายถึง ข้อมูลที่ทำให้บุคคล
เชื่อว่า เขาได้รับความรักและการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักจะได้รับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีความ
ผูกพันลึกซึ้งต่อกัน

2. การสนับสนุนทางการยอมรับและเห็นคุณค่า (esteem support) หมายถึง
ความรู้สึกที่บอกให้ทราบว่า บุคคลนั้นมีคุณค่า บุคคลอื่นยอมรับและเห็นคุณค่านั้นด้วย

3. การสนับสนุนด้านการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (social support or network)
หมายถึง การแสดงออกที่บอกให้ทราบว่า บุคคลนั้นเป็นสมาชิกหรือส่วนหนึ่งของเครือข่ายทาง
สังคม และมีความผูกพันซึ่งกันและกัน

4. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (information support) หมายถึง การให้
คำแนะนำในการแก้ไขปัญหา หรือการให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมและการกระทำของ
บุคคล และ

5. การสนับสนุนทางด้านสิ่งของ (tangible support) หมายถึง การให้ความ
ช่วยเหลือในด้านสิ่งของ เงิน หรือบริการ

คาห์น (Kahn 1975: 85) แบ่งการสนับสนุนทางสังคมเป็น 3 ชนิดคือ

1. ความผูกพันด้านอารมณ์และความคิด (affection) เป็นการแสดงออกถึงอารมณ์
ในทางบวกของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลหนึ่ง ซึ่งแสดงออกในรูปของความผูกพัน การยอมรับ การ
เคารพ หรือด้วยความรัก

2. การยืนยันและการรับรองพฤติกรรมของกันและกัน (affirmation) เป็นการแสดงออกถึงการเห็นด้วย การยอมรับในความถูกต้อง เหมาะสมทั้งในการกระทำและความคิดของบุคคล

3. การให้ความช่วยเหลือ (aid) เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลอื่น โดยการให้สิ่งของ หรือการช่วยเหลือโดยตรง การช่วยเหลือเหล่านี้อาจจะเป็นวัตถุ เงิน ข้อมูลข่าวสาร หรือเวลา

คอบบ์ (Cobb 1976: 300-311) แบ่งการสนับสนุนทางสังคมออกเป็น 3 ชนิดคือ

1. การสนับสนุนด้านอารมณ์ (emotional support) คือ การให้ความรักและการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งมักจะได้จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและความผูกพันที่ลึกซึ้งต่อกัน

2. การให้การยอมรับและเห็นคุณค่า (esteem support) เป็นคนที่มีความเคารพ เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น และ

3. การได้มีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (socially support or network) เป็นข้อมูลที่ทำให้บุคคลรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การสนับสนุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านร่างกาย จิตใจ หรือวัสดุ สิ่งของก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ที่ได้รับแน่นอน เพราะกายกับใจของบุคคลไม่สามารถแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิงได้ การสนับสนุนทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อคุณภาพชีวิตสมรส ดังนั้นการสนับสนุนทางสังคมจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยในการศึกษาครั้งนี้ การสนับสนุนทางสังคม จะหมายถึง อาจารย์หญิงได้รับการสนับสนุนหรือความช่วยเหลือเกี่ยวกับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาการเงิน สิ่งของ แรงงานและการบริการจากครอบครัวเดิมหรือผู้ที่ให้ความเคารพนับถือ

3.8 ความสมานฉันท์ทางบทบาท แนวคิดตามทฤษฎีของพาร์สัน (ศรีทัฬหิม (รัตนโกศล) พานิชพันธ์ 2544: 23) ที่กล่าวว่า ที่ผ่านมาการที่สามีแสดงบทบาทในการประกอบอาชีพ และภรรยาแสดงบทบาทในการดูแลเลี้ยงดูครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความมั่นคงในชีวิตสมรส ขณะที่ในปัจจุบันสามีและภรรยาจะมีส่วนร่วมในบทบาททั้งด้านการกระทำเพื่อยังชีพและการอบรมเลี้ยงดูบุตร ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวร่วมกัน มิได้แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดเหมือนในสมัยก่อน รูปแบบการแบ่งงานกันทำซึ่งเป็นพื้นฐานชีวิตสมรสที่มั่นคง มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม อรอนงค์ อินทรจิตร (2537:5-7) กล่าวว่า ผู้หญิงไทยเมื่อแต่งงานจะมีความคาดหวังสูงมากจากผู้ชาย โดยหวังให้เป็นทุกอย่างแทนทุกคนในชีวิต มองชีวิตสมรสแต่ในด้านของความสุข มอบอำนาจและการตัดสินใจให้แก่ฝ่ายชาย ขณะที่ผู้ชายคาดหวังว่าผู้หญิงจะเป็นผู้ช่วยในการทำมาหากิน แต่กลับไม่ให้เกียรติ ไม่แบ่งอำนาจ ซึ่งสิ่งนี้น่าจะเป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ในครอบครัวที่สตรีทำงานนอกบ้าน

ดังนั้นความสมานฉันท์ทางบทบาทจึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยความสมานฉันท์ทางบทบาท ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง อาจารย์หญิงและคู่สมรสมีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งคาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ ในที่นี้หมายถึง อาจารย์หญิงและคู่สมรสรับรู้ว่ามีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาทในครอบครัว ในเรื่อง 1) การจัดการเกี่ยวกับการเงินภายในครอบครัว 2) การอบรมเลี้ยงดูบุตร 3) การแบ่งงานกันทำภายในบ้าน และ 4) การหาเลี้ยงครอบครัว

3.9 ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ มัลลิกา สมสกุล (2543 :41) กล่าวว่าความสัมพันธ์ทางเพศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในชีวิตสมรส เป็นเครื่องเสริมให้ความสัมพันธ์ในชีวิตของคู่สมรสแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ชีวิตสมรสของหลายคู่ต้องประสบความล้มเหลวเพราะไม่มีเวลาให้แก่กันในเรื่องเพศ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในแง่จิตวิทยาของ ปีทมา กุปต์จิต, 2533: 50) ที่พบว่าเพศสัมพันธ์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในชีวิตสมรส ชีวิตสมรสที่มีความสุข ควรมีความพึงพอใจต่อการตอบสนองทางเพศระหว่างกัน เพราะสิ่งนี้จะทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างคู่สมรสดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น ในขณะที่ เบอร์ (Burr, 1973:41) แสดงความเห็นว่ ถ้าความปรารถนาของบุคคล เช่น ความต้องการทางเพศ ได้รับการตอบสนองในระดับที่พึงพอใจ อาจเป็นผลกระทบทางบวกและทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสและส่งเสริมให้ชีวิตสมรสมีคุณภาพได้

ดังนั้นความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส โดยความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง อาจารย์หญิงได้รับการตอบสนองความต้องการทางเพศในระดับที่พึงพอใจ ซึ่งวัดได้จากการปรับตัวเข้าหากันด้านเพศสัมพันธ์ ดังนี้ 1) ความต้องการทางเพศที่มีความสอดคล้องกัน 2) ความสุขในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส และ 3) การมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสและตัวแปรที่ศึกษา

Huber และ Spitze (อ้างใน บุญประคอง ภาณุรัตน์, 2531) ได้ศึกษาสถานการณ์ในชีวิตสมรสของคู่สมรสพบว่า สตรีที่สมรสแล้วและออกไปทำงานนอกบ้าน จะมีความพึงพอใจกับตนมากขึ้น และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยลง เนื่องจากมีช่องทางเพิ่มมากขึ้น และมีโลกทัศน์กว้างขึ้น การมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยลง น่าจะมีผลทำให้เกิดความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสขึ้นได้

Filsinger และ Wilson (อ้างใน งามตา วนันทานนท์: 2544) ได้ทำการตรวจสอบผลการทำนายการปรับตัวในชีวิตสมรส (วัดโดยแบบวัด DAS) โดยใช้ตัวแปร 3 ชุด คือ ความใกล้ชิด

ศาสนา (ด้านความเชื่อ ด้านประเพณี ด้านประสบการณ์ ความรู้ และผลทางสังคมที่ได้รับ) รางวัลทางเศรษฐกิจสังคม (รายได้ครอบครัว และตำแหน่งทางสังคมของสามี) และลักษณะของครอบครัว (จำนวนบุตร จำนวนปีที่อยู่ร่วมกัน) กลุ่มตัวอย่างคือ คู่สมรส 280 คู่ ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ผลปรากฏว่า ตัวแปรทั้ง 3 ชุด มีบทบาทในการทำนายการปรับตัวในชีวิตสมรส แต่ตัวแปรชุดความใกล้ชิดทางศาสนาเป็นตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายการปรับตัวในชีวิตสมรสเด่นชัดที่สุด

Gottman และ Levenson (อ้างใน งามตา วันนันทนที: 2544) สนับสนุนว่า ปัจจัยส่วนบุคคลเช่น การมองโลกในแง่ดี ปัจจัยระหว่างบุคคลเช่น มีความใกล้ชิดผูกพัน (มีเวลาให้กัน และทำกิจกรรมร่วมกัน) และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสเหล่านี้ เป็นปัจจัยส่งเสริมให้คู่สมรสใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างยาวนานถึงวัยสูงอายุ ในทางตรงข้ามการมีสุขภาพกายไม่แข็งแรง มีสุขภาพจิตไม่ดี (เช่น โกรธง่าย ไม่ชอบสนุกสนาน) มีนิสัยคือร้อน ชอบปกป้องตนเอง ไม่ยอมรับฟังผู้อื่น ชอบพัวพันในประเด็นขัดแย้ง เหล่านี้เป็นปัจจัยที่พบในคู่สมรสซึ่งมีแนวโน้มที่จะแก้ปัญหาในชีวิตสมรสไม่ได้

วรรณภา ลำเจียกเทศ (2530) ศึกษาแนวทางพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว ในทัศนะของสตรีที่สมรสแล้ว โดยศึกษาเฉพาะกรณีสตรีที่มารับบริการจากศูนย์วิจัยการวางแผนครอบครัว โรงพยาบาลศิริราช ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่แล้วลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างบิดา มารดา และบุตร ในด้านความรู้สึกที่มีต่อกันนั้นเป็น ไปด้วยดี มีความรัก ความผูกพันที่ดีต่อกัน และอยากหาโอกาสพักผ่อนร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติมีการกระทำกิจกรรมร่วมกันโดยขาดการตระหนักถึงการที่จะพัฒนาหรือเพิ่มพูนความรักความอบอุ่นให้เกิดขึ้น นอกจากนี้การทำการกิจกรรมร่วมกันมีน้อย เนื่องจากประชากรให้ความสำคัญกับภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมากกว่า ดังนั้นการที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นในครอบครัวนั้น ควรได้มีการกระตุ้นให้สมาชิกในครอบครัวตระหนักถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว รวมทั้งการรณรงค์ให้เกิดการปฏิบัติเพื่อพัฒนาและเพิ่มพูนความรัก ความสนิทสนมในครอบครัว โดยอาจนำความเชื่อทางศาสนา ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของไทย ที่มีลักษณะการรวมเครือญาติอันจะก่อให้เกิดความสนิทสนมกัน โดยภาครัฐและภาคเอกชนควรประสานงานกันเพื่อร่วมกันพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่แนบแน่นต่อกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความสงบสุขของสังคมในส่วนรวมได้ในที่สุด

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสของคนไทย ในความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรส กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งชายและหญิง จำนวน 291 คน พบผลว่ามีตัวแปร 8 จาก 14 ตัวแปร ที่มี

ความสัมพันธ์ได้แก่ ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญ คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา ระยะเวลาในการครองชีวิตสมรส การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสในกลุ่มข้าราชการไทยนี้

พิมพ์พรรณ สุวนันท์ (2535) ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตสมรสของข้าราชการ สังกัด กรมประชาสงเคราะห์ กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักผังเมือง พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจชีวิตสมรสมากที่สุดคือ ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และการด้อยเปรียบสัมพัทธ์

เอมอร มณีวัฒนา (2538) ศึกษาสัมพันธ์ภาพกับคุณภาพชีวิตของกลุ่มสมรสใน กรุงเทพมหานคร พบว่า รายได้ จำนวนบุตร ช่วงอายุที่ต่างกันของกลุ่มสมรส ระยะเวลาสมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธ์ภาพของกลุ่มสมรส ส่วนความแตกต่างของอาชีพทำให้สัมพันธ์ภาพในครอบครัวแตกต่างกัน โดยอาชีพราชการ รัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชน มีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวสูง ขณะที่อาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว ช่างเทคนิค หรือรับจ้าง มีสัมพันธ์ภาพในครอบครัวต่ำ และพบว่าสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและคุณภาพชีวิตกลุ่มสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญ

กนิษฐา บุญยัง (2540) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของประชาชน จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต การสื่อสารระหว่างคู่สมรส ความพอเพียงของรายได้ จากอาชีพแรงงานในภาคอื่นที่ไม่ใช่ภาคอุตสาหกรรม การมีบุตร และระดับการศึกษา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ซึ่งหมายถึงการรายงานความสัมพันธ์ของภรรยา กับสามีของตน 6 ด้านคือ 1) การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส 2)การมีเวลาอยู่ร่วมกัน 3)การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัว 4) การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน 5)การมีศรัทธาต่อศาสนา และ 6) การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติของคุณภาพชีวิตครอบครัวตามแนวคิดของนิโคลาส (Nicolas, 1983: 27-30) และ โอลสัน (Olson et al, 1979: 5 อ้างใน ชื่นสุนน อุกฤษณ์วิริยะ ; 2545: 15) และยังสอดคล้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัว ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ที่ใช้เป็นแบบเกณฑ์ประเมินคุณภาพชีวิตสมรสสำหรับประชาชนทั่วไป และโดยผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า มีปัจจัยใดที่จะทำให้ชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่นเป็นชีวิตสมรสที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับคุณภาพสมรสของอาจารย์หญิง และเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมให้อาจารย์หญิงมีชีวิตสมรสที่มีคุณภาพต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษากรณีปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร หมายถึง อาจารย์หญิงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คือ

1. ต้องเป็นอาจารย์หญิงที่แต่งงานหรืออยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาอย่างน้อยเป็นระยะเวลา 3 ปี
 2. ต้องอาศัยอยู่ร่วมกับคู่สมรสในช่วงปัจจุบัน (ไม่มีสถานภาพเป็นหม้าย หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ด้วยเหตุผลขัดแย้ง / ไม่ปรองดอง)
 3. มีบุตรกับคู่สมรส
- จำนวนประชากร รวมจำนวนทั้งหมด 455 คน จาก 12 วิทยาเขต ดังข้อมูลในตาราง

ที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรที่ใช้ในการศึกษาจำแนกตามรายชื่อมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

วิทยาเขต	จำนวนอาจารย์หญิง(คน)
1)วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ	107
2)วิทยาเขตพัฒนวิชาการพระนคร	59
3)วิทยาเขตพระนครใต้	53
4)วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนาถ	39
5)วิทยาเขตโชติเวช	36
6)วิทยาเขตบพิตรพิมุข	33
7)วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ	28
8)วิทยาเขตชุมพรเขตอุดมศักดิ์	26
9)วิทยาเขตพระนครเหนือ	25
10)วิทยาเขตเพาะช่าง	21
11)วิทยาเขตอุเทนถวาย	21
12)วิทยาเขตเทเวศร์	7
รวม	455

ที่มา : กองงานวิทยาเขต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล,2545

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ สุ่มตัวอย่างจากประชากร ดังนี้

1.2.1 **กำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง** โดยใช้สูตรการกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามานะ (Yamane,1973 อ้างในบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ ,2535 : 70) โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ

- n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
- N = ขนาดของประชากร
- e = ความคลาดเคลื่อนจากกลุ่มตัวอย่าง กำหนดให้ = 0.05

$$\begin{aligned} \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \quad n &= \frac{455}{1 + 455 (0.05)^2} \\ n &= 213 \end{aligned}$$

จากการคำนวณพบว่า ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 213 ราย

1.2.2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม

- 1) สํารวจชื่ออาจารย์หญิงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จาก 12 วิทยาเขต
- 2) ทำการกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรอาจารย์หญิงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ที่สมรสแล้ว โดยใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม โดยใช้สูตรดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n_1 = \frac{nN_1}{N}$$

- เมื่อ
- n_1 = จำนวนหรือขนาดตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม
 - n = จำนวนหรือขนาดตัวอย่างทั้งหมด
 - N_1 = จำนวนประชากรของแต่ละกลุ่ม
 - N = จำนวนประชากรทั้งหมด

แทนค่าสูตร เช่น จำนวนตัวอย่างวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ

$$n_1 = \frac{213(107)}{455} = 50$$

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละวิทยาเขตที่คำนวณได้มีรายละเอียด ตามตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร

วิทยาเขต	จำนวนอาจารย์หญิง(คน)	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง(คน)
1)วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ	107	50
2)วิทยาเขตพัฒนชยการพระนคร	59	27
3)วิทยาเขตพระนครใต้	53	24
4)วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนาถ	39	18
5)วิทยาเขต โชติเวช	36	16
6)วิทยาเขตบพิตรพิมุข	33	15
7)วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ	28	13
8)วิทยาเขตชุมพรเขตอุดมศักดิ์	26	12
9)วิทยาเขตพระนครเหนือ	25	11
10)วิทยาเขตเพาะช่าง	21	9
11)วิทยาเขตอุเทนถวาย	21	9
12)วิทยาเขตเทเวศร์	7	3
รวม	455	213

1.3 การสุ่มตัวอย่าง (sampling techniques) โดยวิธีสุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ตามจำนวนตัวอย่างที่กำหนดในตารางที่ 3.2

2. การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามและพัฒนา เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้จึงมีทั้งส่วนที่สร้างขึ้นใหม่และส่วนที่ปรับปรุงจากแบบวัดที่สร้างไว้แล้ว โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวแปรด้านประชากรและด้านเศรษฐกิจของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะของเครื่องมือแบบเลือกตอบและเติมข้อความลงในช่องว่าง ประกอบด้วย

1. ข้อมูลทั่วไป สอบถามเกี่ยวกับ อายุ ระดับการศึกษาของอาจารย์หญิง ระดับการศึกษาของกลุ่มสมรส และระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส ตั้งแต่ข้อคำถามที่ 1- 4

2. ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจของอาจารย์หญิง สอบถามเกี่ยวกับ อายุแรกสมรส ระยะเวลาสมรส ความคล้ายคลึงกันทางอายุ จำนวนบุตร และรายได้ของครอบครัว ตั้งแต่ข้อคำถามที่ 5- 11 โดยได้พัฒนาข้อคำถามจากงานวิจัยเรื่อง สภาวะความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในจังหวัดนครราชสีมา ของ สมเกียรติ เบญจศาสตร์ (2541) เป็นแนวทางในการตั้งคำถาม

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ได้พัฒนาข้อคำถามจากงานวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน ของ นฤพนธ์ ธาระนัย (2543) แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) แบบ 5 ตัวเลือก สอบถามเกี่ยวกับ 4 ตัวแปร ประกอบด้วย

1. แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา	จำนวน	8	ข้อ
2. การสนับสนุนทางสังคม	จำนวน	12	ข้อ
3. ความสมานฉันท์ทางบทบาท	จำนวน	10	ข้อ
4. ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	จำนวน	7	ข้อ

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (มปป.) สำหรับคู่สมรสที่แต่งงานแล้ว 3 ปีขึ้นไป ใช้ประเมินคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับ คุณภาพชีวิตสมรส 6 ด้าน ได้แก่

1. การชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส	จำนวน	5	ข้อ
2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน	จำนวน	5	ข้อ
3. การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว	จำนวน	3	ข้อ
4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน	จำนวน	5	ข้อ
5. การมีความศรัทธาต่อศาสนา	จำนวน	5	ข้อ
6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว	จำนวน	5	ข้อ

การแปลผลของ ส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 คือรวบรวมคะแนนของคำถามทุกข้อแล้วหารด้วยจำนวนข้อเพื่อหาค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{x}) แล้วแบ่งระดับ โดยอิงเกณฑ์ การประเมินค่าคุณภาพชีวิตสมรสของกรมสุขภาพจิต ซึ่งใช้ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.33	ความหมาย	อยู่ในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย 2.34 – 3.66	ความหมาย	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.67 – 5.00	ความหมาย	อยู่ในระดับสูง

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.2.1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม โดยการศึกษาจาก เอกสารงานวิจัย ตามกรอบแนวคิดทฤษฎี และตัวแปรที่ศึกษา โดยขอคำแนะนำจาก อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.2.2 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วนำเครื่องมือมาหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity)

2.2.3 นำเครื่องมือมาหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วมาดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นอาจารย์หัตถศึกษา คหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ที่มีในกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbatch (อ้างถึงใน สุวิมล ติรกานนท์ 2543:137) ได้ค่า α ของแบบวัดตัวแปรต่างๆ ดังข้อมูลในตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 ค่าสัมประสิทธิ์ความน่าเชื่อถือ (α) ของแบบวัด ตัวแปร

	แบบวัดตัวแปร	จำนวนข้อคำถาม (ข้อ)	ค่า α
ส่วนที่ 2			
1	แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา	8	.8569
2	การสนับสนุนทางสังคม	12	.9092
3	ความสามัคคีทางบทบาท	10	.9407
4	ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	7	.7433
ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตสมรส		28	.9666

2.2.4 ปรับปรุงแบบสอบถาม จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการวิทยาเขต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 12 วิทยาเขต ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ส่งแบบสอบถามพร้อมคำชี้แจง ผ่านทางผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและพัฒนา เพื่อส่งต่อไปให้กับหัวหน้าแผนกวิจัย แต่ละวิทยาเขต ทั้ง 12 แห่ง แจกแบบสอบถามสำหรับอาจารย์หญิงที่สมรสแล้วและอยู่ร่วมกับคู่สมรส พร้อมทั้งมีบุตรกับคู่สมรสด้วย ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

3.3 หัวหน้าแผนกวิจัยแต่ละวิทยาเขต ทั้ง 12 แห่งรวบรวมแล้ว ผู้วิจัยไปปรับคืนด้วยตนเอง

3.4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมด มาตรวจสอบความครบถ้วนและถูกต้องแล้ว นำมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล จากอาจารย์หญิงทั้งสิ้นจำนวน 213 ราย นั้นได้ครบตามจำนวนที่ต้องการศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์เรียบร้อยของแบบสอบถาม จำนวน 213 ฉบับ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Science) ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 1 ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไป และปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่

4.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 เพื่อทราบปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean) และนำเสนอข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่

4.2.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 3 เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสของกลุ่มตัวอย่างโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) นำเสนอข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่

4.2.4 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมกับคุณภาพชีวิตสมรสของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation)

4.2.5 การทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงใช้สถิติเชิงอนุมาน (*Inferential Statistics*) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

4.2.6 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

4.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.1 ค่าร้อยละ

$$\text{สูตร} \quad P = \frac{f}{n} \times 100$$

เมื่อ P = ค่าร้อยละ

f = ค่าความถี่ที่ต้องการ แปลงเป็นค่าร้อยละ

n = จำนวนความถี่ทั้งหมด

4.3.2 ค่าเฉลี่ย

$$\text{สูตร} \quad \bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ \bar{x} = ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ = ผลรวมคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

4.3.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)

สูตร

$$\text{S.D.} = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	=	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum x^2$	=	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum x)^2$	=	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	=	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

4.3.4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอนหลักคือ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ตอนย่อย คือ

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาของอาจารย์หญิง ระดับการศึกษาของกลุ่มสมรส และระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส
2. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อายุแรกสมรส ระยะเวลาสมรส ความคล้ายคลึงกันทางอายุ จำนวนบุตร และรายได้ของครอบครัว
 - ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ประกอบด้วย แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์
3. ผลการวิเคราะห์ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส 6 ด้าน ประกอบด้วย
 - การชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส
 - การมีเวลาอยู่ร่วมกัน
 - การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว
 - การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
 - การมีความศรัทธาต่อศาสนา
 - การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลผลการวิจัยตามลำดับต่อไป

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยนำข้อมูลซึ่งเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 213 ตัวอย่าง มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรม SPSS ได้ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษาของ อาจารย์หญิง ระดับการศึกษาของคู่สมรส และระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส (n = 213)

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 35 ปี	17	8.0
35 – 39 ปี	17	8.0
40 – 44 ปี	40	18.8
45 – 49 ปี	67	31.4
50 ปีขึ้นไป	72	33.8
ระดับการศึกษาของอาจารย์หญิง		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3	1.4
ปริญญาตรี	67	31.5
สูงกว่าปริญญาตรี	143	67.1
ระดับการศึกษาของคู่สมรส		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	26	12.2
ปริญญาตรี	104	48.8
สูงกว่าปริญญาตรี	83	39.0
ระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส		
ต่ำกว่า 5 ปี	91	42.7
5 – 9 ปี	73	34.3
10 – 14 ปี	40	18.8
15 ปีขึ้นไป	9	4.2

จากข้อมูลในตาราง 4.1 ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะทั่วไปที่สำคัญๆ ดังนี้

1.1 อายุ อาจารย์หญิงของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สังกัดกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคืออายุระหว่าง 45 – 49ปี คิดเป็นร้อยละ 31.4 และอายุ 40-44 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.8 ส่วนอายุ 35 – 39 ปี จะมีเพียงร้อยละ 8.0 เท่ากับกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี

1.2 ระดับการศึกษา อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวนร้อยละ 67.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 31.5

1.3 ระดับการศึกษาของกลุ่มสมรส กลุ่มสมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างเกือบครึ่งหนึ่งจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 48.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ จบการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 39.0

1.4 ระยะเวลาที่รู้จักกันก่อนสมรส อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างจะมีระยะเวลาที่รู้จักกับคู่สมรสนานไม่เกิน 5 ปี ก่อนแต่งงาน คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมา มีระยะเวลาที่รู้จักกับคู่สมรสก่อนแต่งงาน ตั้งแต่ 5-9 ปี มีร้อยละ 34.3 ส่วนที่รู้จักกันก่อนแต่งงานนานตั้งแต่ 10-14 ปี หรือตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปจะมีจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 18.8 และ 4.2 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรอิสระ

การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรอิสระจำแนกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ตัวแปรชุดปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุแรกสมรส ระยะเวลาสมรส ความคล้ายคลึงกันทางอายุ จำนวนบุตร และรายได้ของครอบครัว และตัวแปรชุดปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความสามัคคีกันทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

การวิเคราะห์ขั้นต้นได้ผลการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรชุดปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ และตัวแปรชุดปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ของกลุ่มตัวอย่าง ตามลำดับดังนี้

2.1 ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ผู้วิจัยนำข้อมูลซึ่งเก็บรวบรวมจากแบบสอบถามส่วนที่ 1 เช่นกันมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ได้ผลข้อมูลจากการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ (n = 213)

ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
อายุแรกสมรส		
ต่ำกว่า 25 ปี	23	10.8
25 – 29 ปี	121	56.8
30 – 34 ปี	54	25.4
35 ปีขึ้นไป	15	7.0
ระยะเวลาการสมรส		
ต่ำกว่า 5 ปี	9	4.2
5 – 9 ปี	19	8.9
10 – 14 ปี	37	17.4
15 – 19 ปี	40	18.8
20 – 24 ปี	58	27.2
25 ปีขึ้นไป	50	23.5
ความคล้ายคลึงกันทางอายุ		
- อายุคล้ายคลึงกันมาก (ผลต่างเท่ากับ 0 – 2 ปี)	128	60.1
- อายุคล้ายคลึงกันปานกลาง (ผลต่างเท่ากับ 3 – 5 ปี)	53	24.9
- อายุคล้ายคลึงกันน้อย (ผลต่างเท่ากับ 6 ปีขึ้นไป)	32	15.0
จำนวนบุตร		
1 คน	78	36.6
2 คน	113	53.1
มากกว่า 2 คน	22	10.3
รายได้ของครอบครัว		
ต่ำกว่า 30,000 บาท	35	16.4
30,001 – 40,000 บาท	47	22.1
40,001 – 50,000 บาท	56	26.3
50,001 – 60,000 บาท	29	13.6
60,001 บาทขึ้นไป	46	21.6

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
ความเพียงพอของรายได้		
เพียงพอและมีเหลือเก็บออม	102	47.9
เพียงพอ แต่ไม่มีเหลือเก็บ	89	41.8
ไม่เพียงพอ มีภาระหนี้สิน	22	10.3
สถานการณ์รายได้ใน 3 ปีที่ผ่านมา		
เพิ่มขึ้นมาก	20	9.4
เพิ่มขึ้นเล็กน้อย	126	59.2
ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	35	16.4
ลดลง	27	12.7
ลดลงอย่างมาก	5	2.3

จากตารางที่ 4.2 ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังนี้

1) **อายุแรกสมรส** กลุ่มตัวอย่างส่วนมากแต่งงานในช่วงอายุระหว่าง 25-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาจะแต่งงานในช่วงอายุ 30-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนที่แต่งงานเมื่ออายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป หรือแต่งงานก่อนอายุ 25 ปี จะมีจำนวนน้อย คิดเป็นร้อยละ 7.0 และ 10.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามลำดับ

2) **ระยะเวลาการสมรส** กลุ่มตัวอย่างส่วนมากแต่งงานนานแล้ว มีระยะ เวลาการสมรสตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 50.7 ซึ่งสามารถจำแนกย่อยเป็นกลุ่มที่แต่งงานนานตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปมีร้อยละ 23.5 และอยู่ระหว่าง 20-24 ปีขึ้นไปมีถึงร้อยละ 27.2 ส่วนกลุ่มที่มีระยะเวลาการสมรสน้อยกว่านี้จะมีจำนวนลดหลั่นลงไปตั้งแต่ 15-19 ปี, 10-14 ปี, 5-9 ปี และต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.8, 17.4, 8.9 และ 4.2 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามลำดับ

3) **ความคล้ายคลึงกันทางอายุ** กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีคู่สมรสที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน หรือมีค่าของความคล้ายคลึงกันทางอายุในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 60.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อาจารย์หญิงที่มีคู่สมรสที่อยู่ในวัยค่อนข้างต่างกัน (ต่างกันประมาณ 3-5 ปี) หรือมีค่าของความคล้ายคลึงกันทางอายุในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 24.9 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนอาจารย์หญิงที่มีคู่สมรสต่างวัยกันมาก (ตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) หรือมีค่าของความคล้ายคลึงกันทางอายุในระดับน้อย จะมีเพียงร้อยละ 15 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

4) จำนวนบุตร กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีบุตร 2 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 53.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมา มีบุตร 1 คน คิดเป็นร้อยละ 36.6 ส่วนที่มีบุตรมากกว่า 2 คน มีเพียงร้อยละ 10.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

5) รายได้ของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 26.3 มีรายได้รวมของครอบครัวระหว่าง 40,001-50,000 บาท รองลงมา มีรายได้รวมระหว่าง 30,001-40,000 บาท และ 60,001 บาทขึ้นไป มีจำนวนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 22.1 และ 21.6 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตามลำดับ ส่วนที่มีรายได้รวมต่ำกว่า 30,000 บาท และส่วนที่มีรายได้รวมระหว่าง 50,001-60,000 บาท คิดเป็นจำนวนร้อยละ 16.4 และ 13.6 ของกลุ่มตัวอย่างและมีรายได้สูงกว่า 60,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 21.6 ทั้งหมดตามลำดับ

โดยเมื่อพิจารณารายได้ของครอบครัวโดยไม่เปรียบเทียบกับรายได้ของครอบครัวอื่น อาจารย์หญิง ประมาณร้อยละ 48 รู้สึกว่า รายได้ของครอบครัวตนอยู่ในระดับพอเพียง และมีเหลือเก็บออม รองลงมา ร้อยละ 41.8 รู้สึกว่า รายได้ของครอบครัวตนอยู่ในระดับพอเพียงแต่ไม่มีเหลือเก็บ และ ร้อยละ 10.3 รู้สึกว่า รายได้ของครอบครัวตนไม่พอเพียง และมีภาระหนี้สิน

ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา อาจารย์หญิงมากกว่าครึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 59 คิดว่า สถานการณ์ด้านรายได้ของครอบครัวอยู่ในระดับเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และร้อยละ 9.4 คิดว่า เพิ่มขึ้นมาก ในขณะที่ ร้อยละ 12.7 คิดว่า ลดลง และร้อยละ 2.3 คิดว่า ลดลงอย่างมาก ส่วนอาจารย์หญิงที่คิดว่า สถานการณ์ด้านรายได้ของครอบครัวไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีร้อยละ 16.4

2.2 ข้อมูลปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ประกอบด้วย แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 2 มาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ได้ผลข้อมูลจากตัวแปรแต่ละตัว สามารถวิเคราะห์ผลโดยอิงเกณฑ์ การประเมินค่าคุณภาพชีวิตสมรสของกรมสุขภาพจิต ซึ่งใช้ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 2.33	ความหมาย	อยู่ในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย 2.34 – 3.66	ความหมาย	อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.67 – 5.00	ความหมาย	อยู่ในระดับสูง

ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยแบบอย่างชีวิตสมรสของบิดามารดา หมายถึง ระดับของการรับรู้ถึงสภาพชีวิตสมรสที่ดีมีความรักความอบอุ่น และการได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวเดิมที่อาจารย์หญิงได้รับ ทำการวัดโดยใช้คำถาม 8 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

	แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	บิดามารดามีความภาคภูมิใจซึ่งกันและกัน	3.78	0.95
2	บิดามารดายอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว	3.73	0.79
3	บิดามารดามีเวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว	3.62	0.95
4	บิดามารดาเป็นผู้คอยเสริมขวัญกำลังใจให้กับท่าน	4.07	0.88
5	บิดาประพฤติตนเป็นหัวหน้าครอบครัว	4.20	0.78
6	มารดาทำหน้าที่แม่บ้านที่ดีต่อสมาชิกทุกคน	4.36	0.64
7	บิดามารดาอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข	3.99	0.99
8	การนำแบบอย่างชีวิตสมรสของบิดามารดามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสมรส	3.87	1.08
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.77	0.72

จากข้อมูลในตารางที่ 4.3 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงแบบอย่างชีวิตสมรสที่ดีของบิดามารดา อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของแบบอย่างชีวิตสมรสของบิดามารดา เท่ากับ 3.77 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.72

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด หรือข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึงแบบอย่างชีวิตสมรสที่ดีของบิดามารดามากที่สุด คือเรื่องมารดาทำหน้าที่แม่บ้านที่ดีต่อสมาชิกทุกคน มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 รองลงมาคือเรื่องบิดาประพฤติตนเป็นหัวหน้าครอบครัว ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.78) ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ

เมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่น ได้แก่ เรื่องบิดามารดา มีเวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 0.95) และเรื่องบิดามารดา ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 0.79)

2) ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม หมายถึง ระดับของการรับรู้ถึงแรงสนับสนุนหรือความช่วยเหลือเกี่ยวกับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาการเงิน สิ่งของ แรงงาน และการบริการ จากครอบครัวเดิมหรือผู้ที่ให้ความเคารพนับถือ ทำการวัดโดยใช้คำถาม 12 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การสนับสนุนทางสังคม จำแนกรายข้อ ดังตารางต่อไปนี้

	การสนับสนุนทางสังคม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	การได้รับการเอาใจใส่ดูแลเมื่อเจ็บป่วย	4.06	0.80
2	การได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้คำแนะนำเมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ	3.79	0.93
3	การตอบแทนความมีน้ำใจของบุคคลที่นับถือเมื่อมีโอกาส	4.30	0.70
4	การจัดหาของขวัญให้ในโอกาส พิเศษต่าง ๆ	3.93	0.90
5	การรับรู้ว่าเป็นคนมีประโยชน์แก่บุคคลที่เคารพนับถือและเป็นที่ต้องการของบุคคลรอบข้าง	3.93	0.73
6	การคบหาสมาคมและไปมาหาสู่อย่างสม่ำเสมอ	3.78	0.8
7	การได้รับการชื่นชมและให้กำลังใจเมื่อทำในสิ่งที่ถูกต้อง	3.83	0.86

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

	การสนับสนุนทางสังคม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
8	คนรอบข้างให้เกียรติยกย่องนับถือ และมองไปในทางที่ดี	3.88	0.73
9	บุคคลที่เคารพนับถือทำให้รู้สึกอบอุ่นปลอดภัย	4.09	0.75
10	หากมีปัญหาจะมีความมั่นใจว่าจะได้รับการช่วยเหลือ	3.52	1.12
11	การได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่นที่นับถือเมื่อมีปัญหา	3.92	0.83
12	เมื่อได้รับคำแนะนำจะมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น	3.99	0.73
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.92	0.59

จากตารางที่ 4.4 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึง การสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการสนับสนุนทางสังคม เท่ากับ 3.92 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.59

สำหรับข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหรือข้อความที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึงการสนับสนุนทางสังคมมากที่สุดคือ เรื่องการตอบแทนความมีน้ำใจของบุคคลที่นับถือเมื่อมีโอกาส มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.70 รองลงมาคือ เรื่องบุคคลที่เคารพนับถือทำให้รู้สึกอบอุ่นปลอดภัย ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.75) ส่วนข้อความที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่นได้แก่ เรื่องการรับรู้ว่าเป็นคนมีประโยชน์แก่บุคคลที่เคารพนับถือและเป็นที่ต้องการของบุคคลรอบข้าง ($\bar{x} = 3.39$, S.D. = 0.73) และเรื่องหากมีปัญหาจะมีความมั่นใจว่าจะได้รับความช่วยเหลือ ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 1.12)

3) ปัจจัยความสมานฉันท์ทางบทบาท หมายถึง อาจารย์หญิงและคู่สมรสมีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งคาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ ในที่นี้หมายถึง อาจารย์หญิงและคู่สมรสรับรู้ว่ามีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาทในครอบครัว ในเรื่อง 1. การจัดการเกี่ยวกับการเงินภายในครอบครัว 2. การอบรมเลี้ยงดูบุตร 3. การแบ่งงานกันทำภายในบ้าน และ 4. การหาเลี้ยงครอบครัว ทำการวัดโดยใช้คำถาม 10 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร ความสมานฉันท์ทางบทบาท จำแนก รายข้อดังตารางต่อไปนี้

	ความสมานฉันท์ทางบทบาท	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	การจัดการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว	3.83	1.01
2	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสมาคมกับเพื่อนฝูงและการออกสังคม	3.99	0.92
3	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเยี่ยมชมและพบปะกับญาติพี่น้อง	4.05	0.95
4	การอบรมสั่งสอนความประพฤติบุตร	3.66	1.19
5	การดูแลบุตรในเรื่องอาหาร การรับส่งไปโรงเรียน	3.93	1.01
6	การดูแลเรื่องการศึกษาของบุตร	3.90	1.10
7	การทำงานบ้าน เช่น การเตรียมอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า	3.89	1.09
8	การซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ภายในบ้าน	3.95	1.01
9	การหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว	3.92	1.06
10	การจัดสรรรายได้ภายในครอบครัว	3.88	1.09
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.90	0.88

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงความสมานฉันท์ทางบทบาทอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของความสมานฉันท์ทางบทบาทเท่ากับ 3.90 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.88

สำหรับข้อความที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด หรือข้อความที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึงความสมานฉันท์ทางบทบาทมากที่สุดคือ เรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเยี่ยมชมและพบปะกับญาติพี่น้อง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.05 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 รองลงมาคือเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสมาคมกับเพื่อนฝูงและการออกสังคม ($\bar{x} = 3.99$, S.D. = 0.92) ส่วนข้อความที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่นได้แก่ เรื่องการอบรมสั่งสอนความประพฤติบุตร ($\bar{x} = 3.66$, S.D. = 1.19) และเรื่องการจัดการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 1.01)

4) ปัจจัยความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ หมายถึง อาจารย์หญิงได้รับการตอบสนองความต้องการ ทางเพศในระดับที่พึงพอใจ ซึ่งวัดได้จากการปรับตัวเข้าหากันด้านเพศสัมพันธ์ ดังนี้ 1.ความต้องการทางเพศที่มีความสอดคล้องกัน 2.ความสุขในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส และ 3. การมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกัน ทำการวัดโดยใช้คำถาม 7 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1 การมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรสเป็นการสนองความสุขแก่ทั้งสองฝ่าย	4.11	0.63
2 ความสามารถในการเปิดเผยความต้องการทางเพศให้อีกฝ่ายได้รับรู้	3.81	0.82
3 เมื่อฝ่ายหนึ่งไม่พร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์ไม่ควรจะฝืนใจกัน	4.26	0.60
4 ผู้ตอบมีความพึงพอใจในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส	4.15	0.57
5 ชีวิตสมรสจะมีความสุข ถ้าวัดกลางกันได้ในเรื่องความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์	3.77	0.93

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
6 การดูแลช่วยเหลือไม่ให้คู่สมรส เกิดอารมณ์ค้างเป็นสิ่งที่ควรทำ	4.08	0.65
7 ท่านมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกับคู่ สมรส	3.91	0.69
ค่าเฉลี่ยรวม	4.01	0.48

จากข้อมูลในตารางที่ 4.6 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขต
ที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงความสุขในด้านเพศสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง โดยมี
ค่าเฉลี่ยของความสุขในด้านเพศสัมพันธ์เท่ากับ 4.01 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด หรือข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึง
ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์มากที่สุดคือ เรื่องเมื่อฝ่ายหนึ่งไม่พร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์ไม่ควรจะฝืน
ใจกัน มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.26 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.60 รองลงมาคือ เรื่องมีความพึง
พอใจในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่น
ได้แก่ ชีวิตสมรสจะมีความสุขถ้าตกลงกันได้ในเรื่องความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์ ($\bar{x} = 3.77$, S.D. =
0.93) และเรื่องความสามารถในการเปิดเผยความต้องการทางเพศให้อีกฝ่ายได้รับรู้ ($\bar{x} = 3.81$, S.D. =
0.82)

5)สรุปข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรชุดปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมของกลุ่มตัวอย่าง
ผู้วิจัยได้นำผลค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ซึ่งประกอบด้วย แบบอย่างจากชีวิต
สมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้าน
เพศสัมพันธ์ มาสรุปแล้ววิเคราะห์ค่าโดยอิงเกณฑ์ การประเมินค่าคุณภาพชีวิตสมรสของกรม
สุขภาพจิต ซึ่งใช้ค่าเฉลี่ยในการแบ่งระดับ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม

ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม	ค่าเฉลี่ย	ค่าความเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
การสนับสนุนทางสังคม	3.92	0.59	ระดับสูง
ความสมานฉันท์ทางบทบาท	3.90	0.88	ระดับสูง
ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	4.01	0.48	ระดับสูง

จากตารางที่ 4.7 ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรชุดปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมของกลุ่มตัวอย่าง สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะทางด้านความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.01 รองลงมาคือ ด้านการได้รับแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ด้านการสนับสนุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และด้านความสมานฉันท์ทางบทบาท เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าอาจารย์หญิงมีลักษณะทางด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรตาม

การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส 6 ด้าน ประกอบด้วย การชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การมีความศรัทธาต่อศาสนา และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามส่วนที่ 3 โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ และนำเสนอข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่ ดังต่อไปนี้

3.1 คุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงรายด้าน

3.1.1 คุณภาพชีวิตสมรสด้านการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส เป็นการศึกษาข้อมูลจากอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบว่า อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรส ได้แสดงความรู้สึกหรือการแสดงการกระทำที่พึงพอใจ และตระหนักถึงคุณค่าซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด ทำการวัดโดยใช้คำถาม 5 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส
จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

	การชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	การได้รับการชื่นชมจากคู่สมรสเมื่อ ทำความดี	3.51	0.87
2	คู่สมรสให้กำลังใจเมื่อต้องการ	3.78	0.92
3	ความรู้สึกรักภูมิใจในกลุ่มสมรส	4.04	0.79
4	คู่สมรสมองเห็นคุณค่าในตัวผู้ตอบ	3.98	0.81
5	การได้รับการยอมรับจากครอบครัวของ คู่สมรส	4.06	0.81
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.87	0.69

จากข้อมูลในตารางที่ 4.8 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรสเท่ากับ 3.87 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.69

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึงการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรสมากที่สุดคือ เรื่องการได้รับการยอมรับจากครอบครัวของกลุ่มสมรส มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.06 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81 รองลงมาคือ เรื่องความรู้สึกรักภูมิใจในกลุ่มสมรส ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.79) ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่นได้แก่ เรื่องการได้รับการชื่นชมจากคู่สมรสเมื่อทำความดี ($\bar{x} = 3.51$, S.D. = 0.87) และเรื่องคู่สมรสให้กำลังใจเมื่อต้องการ ($\bar{x} = 3.78$, S.D. = 0.92)

3.1.2 คุณภาพชีวิตสมรสด้านการมีเวลาอยู่ร่วมกัน เป็นการศึกษาข้อมูลจากอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบว่าอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรสมีเวลามากน้อยเพียงใดในการทำกิจกรรมร่วมกันและเป็นกิจกรรมที่คู่สมรสพึงพอใจมิได้มีการบังคับ ทำการวัดโดยใช้คำถาม 5 ข้อซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การมีเวลาอยู่ร่วมกัน
จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

	การมีเวลาอยู่ร่วมกัน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	คู่สมรสพร้อมที่จะใช้เวลาพูดคุยกับผู้ตอบ	3.82	0.90
2	ผู้ตอบกับคู่สมรสใช้เวลาว่างในการพักผ่อนด้วยกัน	3.85	0.99
3	ผู้ตอบมีความสุขเมื่อใช้เวลาอยู่ร่วมกับคู่สมรส	4.08	0.79
4	ผู้ตอบและคู่สมรสมีเวลารับประทานอาหารเย็นร่วมกันด้วยความรู้สึกที่ดี	4.00	0.95
5	ความพึงพอใจกับการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส	3.88	0.82
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.92	0.75

จากข้อมูลในตารางที่ 4.9 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงการมีเวลาอยู่ร่วมกันอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการมีเวลาอยู่ร่วมกันเท่ากับ 3.92 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.75

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด หรือข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงร่วมรับรู้กับการมีเวลาอยู่ร่วมกันมากที่สุดคือ เรื่องอาจารย์หญิงมีความสุขเมื่อใช้เวลาร่วมกับคู่สมรส มีค่าเฉลี่ย (\bar{x})เท่ากับ 0.48 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.79 รองลงมาคือ เรื่องอาจารย์หญิงและคู่สมรสมีเวลารับประทานอาหารเย็นร่วมกันด้วยความรู้สึกที่ดี ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.95) ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่นได้แก่ เรื่องคู่สมรสพร้อมที่จะใช้เวลาพูดคุยกับผู้ตอบ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = 0.90) และเรื่องอาจารย์หญิงกับคู่สมรสใช้เวลาว่างในการพักผ่อนด้วยกัน($\bar{x} = 4.3.85$, S.D. = 0.99)

3.1.3 คุณภาพชีวิตสมรสด้านการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว เป็นการศึกษาข้อมูลจากอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบว่า อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรสมีความรู้สึกเต็มใจมากน้อยเพียงใดที่จะต้องส่งเสริมให้ฝ่ายตรงข้ามมีความสุขและมีสวัสดิภาพที่ดีซึ่งเป็นการห่วงใยกันอย่างแท้จริง ทำการวัดโดยใช้คำถาม 3 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคยจนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1 คู่สมรสให้ความห่วงใย	4.11	0.83
2 คู่สมรสร่วมให้กำลังใจและร่วมต่อสู้กับความทุกข์ของครอบครัว	4.11	0.90
3 คู่สมรสให้การดูแลเมื่อเจ็บป่วยด้วยความเต็มใจ	4.11	0.85
ค่าเฉลี่ยรวม	4.11	0.81

จากข้อมูลในตารางที่ 4.10 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัวอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัวเท่ากับ 4.11 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81

สำหรับข้อคำถามทั้ง 3 ข้อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันทุกข้อคือ 4.11 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุดคือ คู่สมรสร่วมให้กำลังใจและร่วมต่อสู้กับความทุกข์ของครอบครัว (S.D. = 0.90) รองลงมาคือคู่สมรสให้การดูแลเมื่อเจ็บป่วยด้วยความเต็มใจ (S.D. = 0.85) และข้อที่ต่ำที่สุดคือ คู่สมรสให้ความห่วงใย (S.D. = 0.83)

3.1.4 คุณภาพชีวิตสมรสด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เป็นการศึกษาข้อมูลจากอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบว่า อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างและคู่สมรสมีการสื่อสารกันเป็นอย่างดี พุดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปอย่างเปิดเผย เชื่อใจซึ่งกันและกัน พุดคุยถึงปัญหาหรือความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้น และช่วยค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหาให้เป็นไปด้วยดี ทำการวัดโดยใช้

คำถาม 5 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคยจนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

	การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	กลุ่มรสพุดคุยด้วยคำพูดที่พอใจ	3.67	0.81
2	กลุ่มรสเปิดโอกาสให้แสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้	3.91	0.87
3	ความสามารถในการเปิดเผยความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมากับกลุ่มรส	4.00	0.84
4	กลุ่มรสเข้าใจความรู้สึกโดยไม่ต้องพูด	3.63	0.95
5	กลุ่มรสแสดงท่าทีว่ายังรักอยู่	4.01	0.84
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.84	0.73

จากข้อมูลในตารางที่ 4.11 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเท่ากับ 3.84 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.73

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด หรือข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้กับการติดต่อสื่อสารระหว่างกันมากที่สุดคือ กลุ่มรสแสดงท่าทีว่ายังรักอยู่ มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.01 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 รองลงมาคือ เรื่องความสามารถในการเปิดเผยความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมากับกลุ่มรส ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.84) ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่นได้แก่ เรื่องกลุ่มรสเข้าใจความรู้สึกโดยไม่ต้องพูด ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = 0.95) และเรื่องกลุ่มรสพุดคุยด้วยคำพูดที่พอใจ ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = 0.81)

3.1.5 คุณภาพชีวิตสมรสด้านการมีความศรัทธาต่อศาสนา เป็นการศึกษาข้อมูลจาก อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบว่า คู่สมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างมีความศรัทธาต่อศาสนา และได้นำหลักคำสอนของศาสนา ได้แก่ การมีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่นและช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม มาประพุดิปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในการครองชีวิตสมรส มากน้อยเพียงใด ทำการวัดโดยใช้คำถาม 5 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การมีความศรัทธาต่อศาสนา
จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

	การมีความศรัทธาต่อศาสนา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1	คู่สมรสสนใจในหลักคำสอนของศาสนา	3.77	0.92
2	คู่สมรสและผู้ตอบมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน	3.44	1.02
3	คู่สมรสเป็นผู้ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา	3.69	0.90
4	คู่สมรสพร้อมที่จะช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน	4.00	0.76
5	คู่สมรสเป็นผู้ที่ใช้หลักศาสนาในการแก้ไขปัญหา	3.58	0.92
	ค่าเฉลี่ยรวม	3.70	0.78

จากข้อมูลในตารางที่ 4.12 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงการมีความศรัทธาต่อศาสนาอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการมีความศรัทธาต่อศาสนาเท่ากับ 3.70 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหรือข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึงการมีความศรัทธาต่อศาสนามากที่สุดคือ เรื่องคู่สมรสพร้อมที่จะช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.00 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 รองลงมาคือ เรื่องคู่สมรสสนใจในหลักคำสอนของศาสนา ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.92) ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับข้อ

อื่น ได้แก่ เรื่องคู่สมรสและผู้ตอบมีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน ($\bar{x} = 3.44$, S.D. = 1.02) และเรื่องคู่สมรสเป็นผู้ที่ใช้หลักศาสนาในการแก้ปัญหา ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 0.92)

3.1.6 คุณภาพชีวิตสมรสด้านการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว

เป็นการศึกษาข้อมูลจากอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ทราบว่า คู่สมรสของอาจารย์หญิง มีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือคู่สถานการณ์ที่วิกฤตให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีเช่นเดิมได้ ตลอดจนการที่คู่สมรสร่วมกันต่อสู้ปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมคลี่คลายปัญหาได้ดีในที่สุด มากน้อยเพียงใด ทำการวัดโดยใช้คำถาม 5 ข้อ ซึ่งมีค่าคำตอบ 5 ตัวเลือก ตั้งแต่ ไม่เคย จนถึง มากที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว จำแนกรายชื่อดังตารางต่อไปนี้

การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1 คู่สมรสเป็นผู้มีวิธีการที่ดีในการตัดสินใจแก้ปัญหา	3.86	0.83
2 คู่สมรสให้ความไว้วางใจท่านในการร่วมกันแก้ปัญหา	4.03	0.86
3 คู่สมรสเป็นผู้ที่ท่านเชื่อมั่นว่าสามารถจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าได้	4.05	0.83
4 คู่สมรสเป็นผู้ที่มองว่าปัญหาทุกปัญหามีทางออก	4.11	0.83
5 คู่สมรสมีการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต	3.94	0.95
ค่าเฉลี่ยรวม	4.00	0.74

จากข้อมูลในตารางที่ 4.13 พบว่า อาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการรับรู้ถึงการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยของการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวเท่ากับ 4.00 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดหรือข้อคำถามที่ทำให้อาจารย์หญิงรับรู้ถึงการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวมากที่สุด คือกลุ่มสมรสเป็นผู้ที่มองว่าปัญหาทุกปัญหามีทางออก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x}) เท่ากับ 4.11 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 รองลงมาคือเรื่องกลุ่มสมรสเป็นผู้ที่ท่านเชื่อมั่นว่าสามารถจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าได้ ($\bar{x} = 4.05$, S.D. = 0.83) ส่วนข้อคำถามที่มีคะแนนค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับข้ออื่นได้แก่ เรื่องกลุ่มสมรสเป็นผู้มีวิธีการที่ดีในการตัดสินใจแก้ปัญหา ($\bar{x} = 3.86$, S.D. = 0.83) และเรื่องกลุ่มสมรสมีการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต ($\bar{x} = 3.94$, S.D. = 0.95)

3.1.7 สรุปข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรสของ

อาจารย์หญิงในภาพรวม ผู้วิจัยได้นำผล คะแนนคุณภาพชีวิตสมรสแต่ละด้าน ประกอบด้วย การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การมีความศรัทธาต่อศาสนา และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว มาหาค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตสมรสแต่ละด้าน จากนั้นแบ่งระดับคุณภาพชีวิตสมรสตามเกณฑ์ การประเมินค่าคุณภาพชีวิตสมรสของกรมสุขภาพจิต ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1.00 – 2.33	มีคุณภาพชีวิตสมรสอยู่ในระดับต่ำ
2.34 – 3.66	มีคุณภาพชีวิตสมรสอยู่ในระดับปานกลาง
3.67 – 5.00	มีคุณภาพชีวิตสมรสอยู่ในระดับสูง

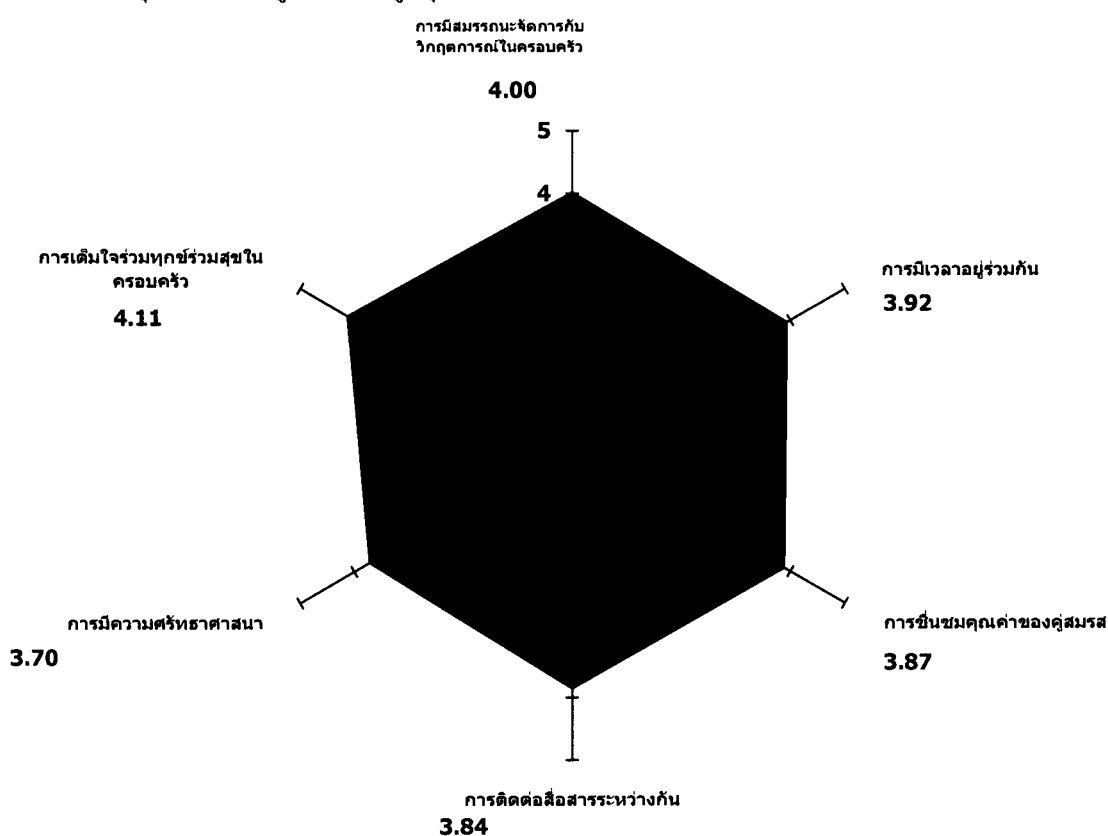
สามารถสรุปดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส

คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส	ค่าเฉลี่ย	ค่าความ	
		เบี่ยงเบน	ความหมาย
		มาตรฐาน	
การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส	3.87	0.69	ระดับสูง
การมีเวลาอยู่ร่วมกัน	3.92	0.75	ระดับสูง
การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว	4.11	0.81	ระดับสูง
การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน	3.84	0.73	ระดับสูง
การมีความศรัทธาต่อศาสนา	3.70	0.78	ระดับสูง
การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว	4.00	0.74	ระดับสูง
รวม	3.89	0.66	ระดับสูง

จากตารางที่ 4.14 พบว่าอาจารย์หญิงสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร มีคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสอยู่ในระดับสูง โดยค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.89 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66

สำหรับข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.11 รองลงมาคือ ด้านการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว ด้านการมีเวลาอยู่ร่วมกัน ด้านการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 3.92 3.87 และ 3.84 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการศึกษา ศาสตร์ทางต่อศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษายืนยันได้ว่าคุณภาพชีวิตสมรสของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูงทุกด้าน ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ยของคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส

เมื่อนำผลคะแนนการศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสทั้ง 6 ด้าน ของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนมารวมกันทั้ง 28 ข้อ แล้วหารด้วยจำนวนข้อ เพื่อสรุปจำนวน และร้อยละ ของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง แล้วจำแนกตามระดับคุณภาพชีวิตสมรส ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาตามเกณฑ์การประเมินค่าแบ่งระดับของคุณภาพชีวิตสมรส ของกรมสุขภาพจิต ดังกล่าวข้างต้น ผลการศึกษา

จำนวน และร้อยละ ของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง เมื่อจำแนกตามระดับคุณภาพชีวิตสมรส มีรายละเอียดดังตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 จำนวน และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับคุณภาพชีวิตสมรส

ระดับคุณภาพชีวิตสมรส	จำนวน	ร้อยละ
คุณภาพชีวิตสมรสระดับต่ำ	4	1.9
คุณภาพชีวิตสมรสระดับปานกลาง	61	28.6
คุณภาพชีวิตสมรสระดับสูง	148	69.5
รวม	213	100

จากตารางที่ 4.15 ผลการศึกษาในระดับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงพบว่า อาจารย์หญิงเกือบร้อยละ 70 มีคุณภาพชีวิตสมรส อยู่ระดับสูง รองลงมามีคุณภาพชีวิตสมรส อยู่ระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 28.6 และ อยู่ระดับต่ำ เพียงร้อยละ 1.9

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัย

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่าการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานวิจัยไว้ 9 ประการ คือ

- สมมติฐานที่ 1** อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- สมมติฐานที่ 2** ระยะเวลาการสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- สมมติฐานที่ 3** ความคล้ายคลึงกันทางอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกันทางคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- สมมติฐานที่ 4** จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- สมมติฐานที่ 5** รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง
- สมมติฐานที่ 6** แบบอย่างชีวิตสมรสของบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

สมมติฐานที่ 7 การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิต
สมรสของอาจารย์หญิง

สมมติฐานที่ 8 ความमानฉันททางบพทพมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพ
ชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

สมมติฐานที่ 9 ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพ
ชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

จากสมมติฐานวิจัยทั้ง 9 ประการ จะเห็นว่าเป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 9 ตัวแปรกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผลรวมของคุณภาพชีวิตสมรสทั้ง 6 ด้านรวมกัน ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามในการวิจัยนี้ เป็นตัวแปรที่มีระดับการวิจัยเป็นช่วงชั้น (interval scale) ผู้วิจัยจึงทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) และใช้เกณฑ์การแปลความหมายของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบาร์ทซ์ (Bartz , 1999:184 อ้างในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2547 : 72) ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
.80 หรือ สูงกว่า	มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
.60 ถึง .80	มีความสัมพันธ์กันสูง
.40 ถึง .60	มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
.20 ถึง .40	มีความสัมพันธ์กันต่ำ
.20 หรือ ต่ำกว่า	มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก

ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยทั้ง 9 ประการ ปรากฏผลดังนี้

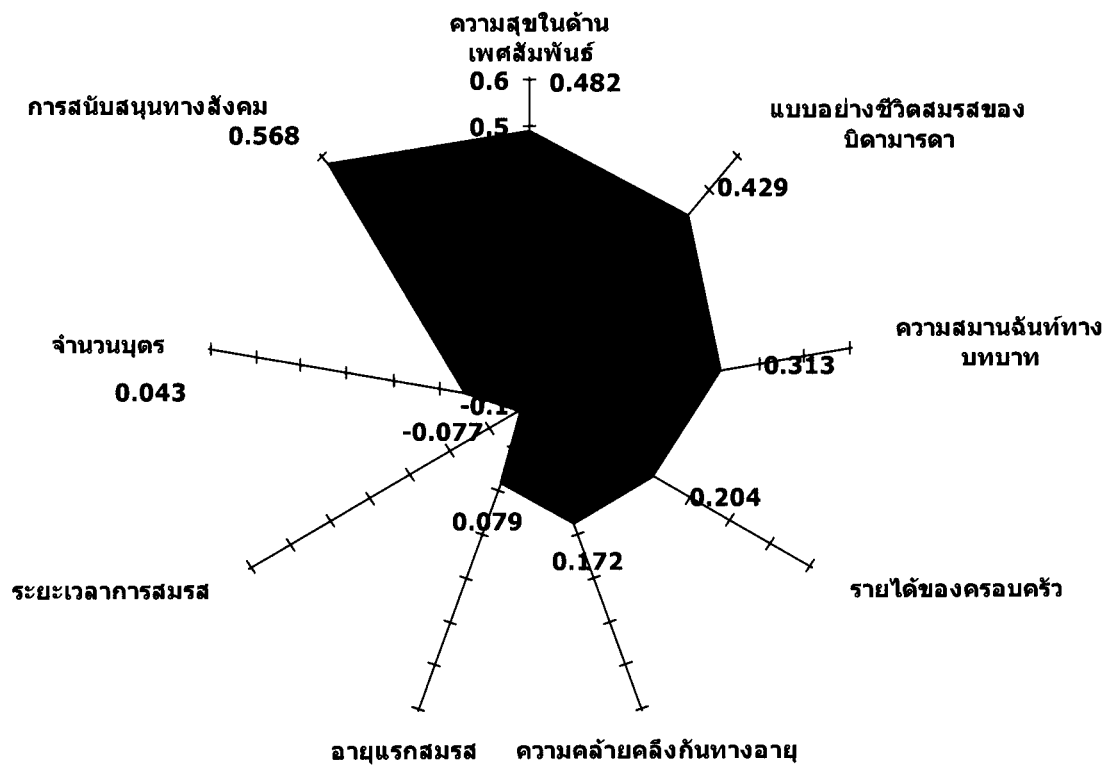
ตารางที่ 4.16 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

ตัวแปรอิสระ	r	Sig.
1 อายุแรกสมรส	0.079	0.254
2 ระยะเวลาการสมรส	-0.077	0.264
3 ความคล้ายคลึงกันทางอายุ	0.172*	0.012

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

	ตัวแปรอิสระ	r	Sig.
4	จำนวนบุตร	0.043	0.532
5	รายได้ครอบครัว	0.204**	0.007
6	แบบอย่างชีวิตสมรสของบิดามารดา	0.429**	0.000
7	การสนับสนุนทางสังคม	0.568**	0.000
8	ความสามัคคีกันทางบทบาท	0.313**	0.000
9	ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์	0.482**	0.000

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 / ** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ภาพที่ 4.2 แผนภูมิแสดงผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยทั้ง 9 ด้าน

จากข้อมูลในตารางที่ 4.16 สามารถสรุปเป็นผลการทดสอบสมมติฐานวิจัยแต่ละข้อได้ ดังนี้

1) อายุแรกสมรส ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า อายุแรกสมรสของอาจารย์หญิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ผลการวิจัยพบว่า อายุแรกสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส เป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด

2) ระยะเวลาการสมรส ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า ระยะเวลาการสมรสของอาจารย์หญิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาการสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส เป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด

3) ความคล้ายคลึงกันทางอายุ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า ความคล้ายคลึงกันทางอายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคล้ายคลึงกันทางอายุมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.172 ซึ่งหมายถึงตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันต่ำมากและเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

4) จำนวนบุตร ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า จำนวนบุตรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ผลการวิจัยพบว่า จำนวนบุตรของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส เป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่กำหนด

5) รายได้ของครอบครัว ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ารายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.204 ซึ่งหมายถึงตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันต่ำมากและเป็นความสัมพันธ์กันทางบวก

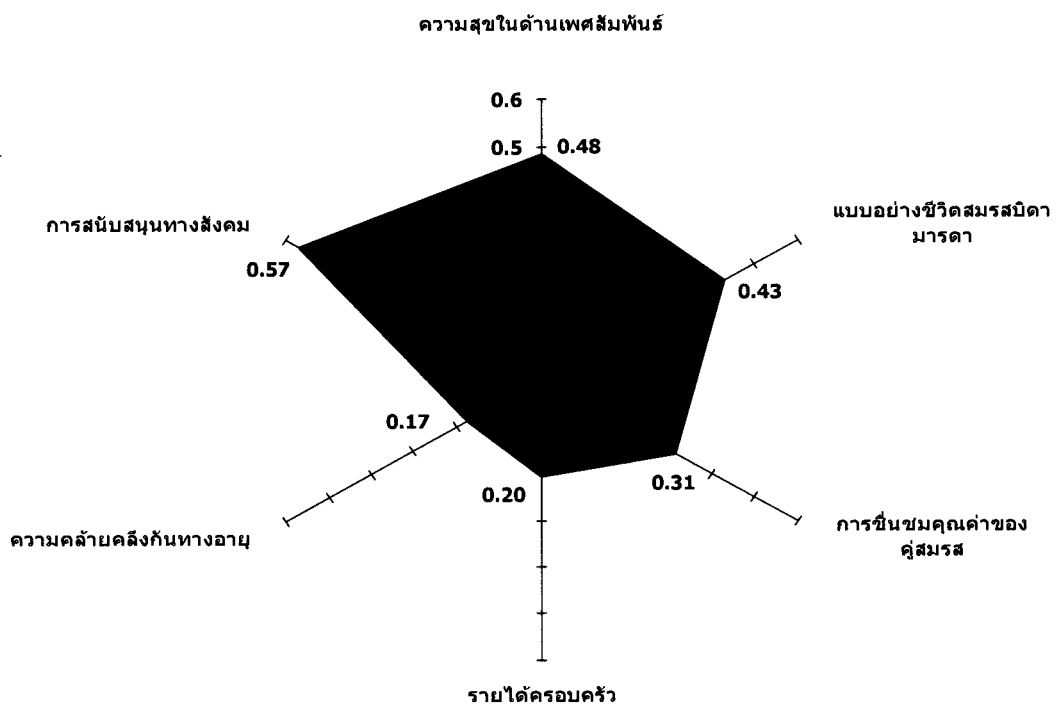
6) แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.429 ซึ่งหมายถึงตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันปานกลางและเป็นความสัมพันธ์กันทางบวก

7) การสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.568 ซึ่งหมายถึงตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันปานกลางและเป็นความสัมพันธ์กันทางบวก

8) ความสมานฉันท์ทางบทบาท ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.313 ซึ่งหมายถึงตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันต่ำและเป็นความสัมพันธ์กันทางบวก

9) ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ ผู้วิจัยกำหนดสมมติฐานวิจัยว่า ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) เท่ากับ 0.482 ซึ่งหมายถึงตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันปานกลางและเป็นความสัมพันธ์กันทางบวก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทั้ง 9 ข้อ สรุปได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 6 ข้อและปฏิเสธสมมติฐาน 3 ข้อ ดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3 แผนภูมิแสดงการสรุปผลการทดสอบที่เป็นไปตามสมมติฐานวิจัย 6 ด้าน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง โดยทำการศึกษาจาก กลุ่มอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขต กรุงเทพมหานคร ที่แต่งงานแล้ว 3 ปีขึ้นไป และมีบุตรด้วยกันกับคู่สมรสคนปัจจุบัน

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มีคำถามวิจัยหลัก คือ ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขต กรุงเทพมหานครหรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ไว้ 2 ประการคือ หนึ่ง เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของคู่สมรส 6 ด้าน คือ หนึ่ง การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส สอง การมีเวลาอยู่ร่วมกัน สาม การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว สี่ การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ห้า การมีความศรัทธาต่อศาสนา และหก การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ส่วนตัวแปรอิสระ ซึ่งนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ได้แก่ ชุดตัวแปรปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย 5 ตัวแปร คือ อายุแรกสมรส ระยะเวลาสมรส ความคล้ายคลึงกันทางอายุ จำนวนบุตร และรายได้ของครอบครัว กับชุดตัวแปรปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการวิจัยเป็นอาจารย์หญิงที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ ตามขอบเขตด้านประชากรในการวิจัย คือ เป็นอาจารย์หญิงทุกคนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครทุกวิทยาเขต ที่แต่งงานอยู่กินกับสามีมาแล้วตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และมีบุตรด้วยกันกับคู่สมรสคนปัจจุบัน ซึ่งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มีวิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนทั้งสิ้น 12 วิทยาเขต รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 455 คน โดยได้สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 213 คน

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบการสำรวจ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม 1 ฉบับ ที่เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มีทั้งส่วนที่สร้างขึ้นใหม่ และส่วนที่ทำการปรับปรุงจากแบบวัดที่สร้างไว้แล้ว และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในช่วงเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ 2547

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ลักษณะทั่วไป

อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.8 กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 45-49ปี มีถึงร้อยละ 31.4 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 67.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในขณะที่คู่สมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนมากจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 48.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากจะมีระยะเวลาที่รู้จักกับคู่สมรสนานไม่เกิน 5 ปี ก่อนแต่งงาน คิดเป็นร้อยละ 42.7

1.3.2 ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ

การศึกษาปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกเป็น 5 ตัวแปร คือ อายุแรกสมรส ระยะเวลาสมรส ความคล้ายคลึงกันทางอายุ จำนวนบุตร และรายได้ของครอบครัว จากการศึกษาพบว่า อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนมากแต่งงานในช่วงอายุระหว่าง 25-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.8 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยร้อยละ 50.7 แต่งงานมานานไม่ต่ำกว่า 20 ปี อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีคู่สมรสที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน คือ อายุห่างกับคู่สมรสไม่เกิน 3 ปี ซึ่งถือว่ามีค่าของความคล้ายคลึงกันทางอายุในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 60.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนมากคือร้อยละ 53.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีบุตรด้วยกันกับคู่สมรสคนปัจจุบัน 2 คน อาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก มีรายได้รวมของครอบครัวระหว่าง 40,001-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ ร้อยละ 26.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.3.3 ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม

ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม จำแนกเป็น 4 ตัวแปร คือ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความमानฉันททางบพพท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาพบว่า อาจารย์หญิงมีลักษณะทางด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยลักษณะทางด้านความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.01 รองลงมาคือ ด้านการได้รับแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ด้านการสนับสนุนทางสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และด้านความमानฉันททางบพพท เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90

1.3.4 คุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส

การศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส 6 ด้าน ประกอบด้วย การชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การมีความศรัทธาต่อศาสนา และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว จากการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตสมรสของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูงโดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.89 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 โดยด้านการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ รองลงมาคือ ด้านการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.11 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ด้านการมีเวลาอยู่ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ด้านการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือ เท่ากับ 3.87 ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือเท่ากับ 3.84 และด้านการมีความศรัทธาต่อศาสนา เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70

1.3.5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันทางอายุ และรายได้ของครอบครัว ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ส่วนอายุแรกสมรส ระยะเวลาการสมรส และจำนวนบุตร ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง

ส่วนการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม 4 ตัวแปร ได้แก่ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม

ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 ทั้ง 4 ตัวแปร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ทั้ง 9 ข้อ สรุปได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 6 ข้อและปฏิเสธสมมติฐาน 3 ข้อ

2. อภิปรายผล

2.1 ปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ

2.1.1 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า อายุแรกสมรส ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) ที่กล่าวว่า อายุแรกสมรส เป็นปัจจัยก่อนสมรสที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.2) แต่งงานหลังอายุ 25 ปี และสัดส่วนของผู้ที่สมรสตั้งแต่อายุ ต่ำกว่า 25 มีขนาดน้อยกว่า (ร้อยละ 10.8) ทำให้ไม่เกิดความแตกต่างในกลุ่มตัวอย่าง คุณลักษณะเช่นนี้อาจทำให้ผลการวิเคราะห์ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน และไม่มีความสอดคล้องเมื่อเทียบกับการศึกษาของ สมเกียรติ เบญจศาสตร์ ที่พบว่า คุณภาพชีวิตสมรสมีผลโดยตรงต่อความมั่นคงในชีวิตสมรส กล่าวคือ หากอายุแรกสมรสต่ำความมั่นคงในชีวิตสมรสจะต่ำด้วย แต่หากอายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นระดับความมั่นคงในชีวิตสมรสจะสูงหรือดีขึ้น (สมเกียรติ เบญจศาสตร์ 2541)

2.1.2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ระยะเวลาการสมรสไม่มีความสัมพันธ์ กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอมอร์ มณีวัฒนา (2538) ที่ศึกษาสัมพันธ์ภาพกับคุณภาพชีวิตของคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร พบว่า ระยะเวลาสมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธ์ภาพของคู่สมรส และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสของคนไทย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่าระยะเวลาในการครองชีวิตสมรสมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสในกลุ่มข้าราชการไทยกลุ่มนี้ อาจเนื่องมาจาก กลุ่มตัวอย่าง จำนวนครึ่ง (ร้อยละ 50.5) แต่งงานมานานกว่า 20 ปี ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตคู่มานานแล้ว มีการเรียนรู้และปรับตัวต่างๆ ร่วมกันมาเป็นเวลานาน อาจทำให้ผลการวิเคราะห์ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

2.1.3 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ความคล้ายคลึงกันทางอายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสรายด้าน ดังนี้ ความคล้ายคลึงกันทางอายุมีความสัมพันธ์กับการมี

เวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .05 และมีความสัมพันธ์กับการมีความศรัทธาต่อศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 แต่ความคล้ายคลึงกันทางอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส และการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แสดงว่ายิ่งอาจารย์หญิงกับคู่สมรสมีความคล้ายคลึงกันทางอายุมากยิ่งมีคุณภาพชีวิตสมรสมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะในด้านของการมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว และการมีความศรัทธาต่อศาสนา ผลการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับ แนวคิดตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) ที่กล่าวว่า คู่สมรสที่มีอายุคล้ายคลึงกันย่อมมีคุณภาพชีวิตสมรสที่ดีกว่าคู่สมรสที่มีอายุต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอเมอร์มณีวัฒนา (2538) ที่ศึกษาสัมพันธ์ภาพกับคุณภาพชีวิตของคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร พบว่า ช่วงอายุที่ต่างกันของคู่สมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธ์ภาพของคู่สมรส

2.1.4 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า จำนวนบุตร ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 4 ที่ตั้งไว้ และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนิษฐา บุญยัง (2540) ที่พบว่า การมีบุตรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ และไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอเมอร์มณีวัฒนา (2538) ที่พบว่าจำนวนบุตร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธ์ภาพของคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร การที่ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่าจำนวนบุตร ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีบุตรไม่เกิน 2 คน โดยกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง คือ ประมาณร้อยละ 53 มีบุตร 2 คน รองลงมา ร้อยละ 36.6 มีบุตร 1 คน มีเพียง ร้อยละ 10.3 ที่มีบุตรมากกว่า 2 คน การที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน จึงเป็นภาระในการเลี้ยงดูที่ไม่หนักเกินไป ซึ่งน่าจะทำให้อาจารย์หญิงและคู่สมรสมีเวลาเอาใจใส่กันและกัน จำนวนบุตรจึงไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตสมรส ประกอบกับผลการทดสอบสมมติฐานที่ 8 เกี่ยวกับความสมานฉันท์ทางบทบาทพบว่าอาจารย์หญิงมีความสมานฉันท์ทางบทบาทกับคู่สมรสไปในทางบวกและอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะเรื่องการดูแลบุตรในเรื่องอาหาร การรับส่งไปโรงเรียน การดูแลเรื่องการศึกษาของบุตร จำนวนบุตรจึงไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้

2.2 ปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม

2.2.1 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า รายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 5 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครอบครัวกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงรายด้าน พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส การมีความศรัทธาต่อศาสนา และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 แต่รายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการมีเวลาอยู่ร่วมกัน การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว และการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แสดงว่า ยิ่งอาจารย์หญิงกับกลุ่มสมรสมีรายได้ของครอบครัวมากยิ่งมีคุณภาพชีวิตสมรสมากขึ้นด้วยโดยเฉพาะในด้านของการชื่นชมคุณค่าของกลุ่มสมรส การมีความศรัทธาต่อศาสนา และการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับ กนิษฐา บุญยัง (2540) ที่พบว่า ความพอเพียงของรายได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เอมอร มณีวัฒนา (2538) ที่พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพของกลุ่มสมรสในกรุงเทพมหานคร

2.2.2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 6 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดากับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงรายด้าน พบว่า แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 แสดงว่า ยิ่งอาจารย์หญิงมีความประทับใจในชีวิตสมรสของบิดามารดาและได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวเดิมมากเท่าใดคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงยิ่งมีมากขึ้นในทุกๆ ด้านด้วย ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) ที่กล่าวว่า แบบอย่างจากบิดามารดา (Parental Model) หมายถึง คุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวของกลุ่มสมรส ความสุขในวัยเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมรสกับบิดามารดา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรส และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสของคนไทย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งชายและหญิง จำนวน 291 คน ซึ่งพบว่าคุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา มีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสในกลุ่มข้าราชการไทยกลุ่มนี้

2.2.3 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 7 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงรายด้าน พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 แสดงว่า ยิ่งอาจารย์หญิงได้รับการสนับสนุนหรือความช่วยเหลือเกี่ยวกับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาการเงิน สิ่งของ แรงงานและการบริการจากครอบครัวเดิมหรือผู้ที่ให้ความเคารพนับถือมากเท่าใดคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงยิ่งมีมากขึ้นในทุกๆ ด้านด้วย ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับที่ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก (ศรีทับทิม (รัตน โกศล) พานิชพันธ์: 2544 30-35) ทำการศึกษาจนพบว่าเป็นตัวแปรทางสังคมจิตวิทยาที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์ และยังสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรสของคนไทย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งชายและหญิง จำนวน 291 คน ซึ่งพบว่า การสนับสนุนจากบุคคลสำคัญ มีความเกี่ยวข้องกับความคุณภาพชีวิตสมรสในกลุ่มข้าราชการไทยกลุ่มนี้

2.2.4 ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 8 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสมานฉันท์ทางบทบาทกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงรายด้าน พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 แสดงว่า ยิ่งอาจารย์หญิงและคู่สมรสมีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งคาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติในเรื่อง การจัดการเกี่ยวกับการเงินภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การแบ่งงานกันทำภายในบ้าน และการหาเลี้ยงครอบครัว มากเท่าใดคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงยิ่งมีมากขึ้นในทุกๆ ด้านด้วย แนวคิดตามทฤษฎีของพาร์สัน กล่าวว่า ในปัจจุบันสามีและภรรยาจะมีส่วนร่วมในบทบาททั้งด้านการกระทำเพื่อยังชีพและการอบรมเลี้ยงดูบุตร ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัวร่วมกัน มิได้แบ่งแยกกันอย่างเด็ดขาดเหมือนในสมัยก่อน รูปแบบการแบ่งงานกันทำเป็นพื้นฐานความมั่นคงของชีวิตสมรส (ศรีทับทิม (รัตน โกศล) พานิชพันธ์: 2544: 23) เมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา อาจารย์หญิงมีความสมานฉันท์ทางบทบาทกับคู่สมรสไปในทางบวก มีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านความสมานฉันท์ทางบทบาทเท่ากับ 3.90 ซึ่งจัดว่ามีความสมานฉันท์ทางบทบาทอยู่ในระดับสูง

ดังนั้นเมื่ออาจารย์หญิงมีความสมานฉันท์ทางบทบาทกับคู่สมรสอยู่ในระดับสูง โดยจากผลการศึกษาพบว่าเรื่องที่อาจารย์หญิงมีความขัดแย้งกับคู่สมรสในระดับน้อยและ/หรือไม่เคย คือเรื่องการดูแลบุตรในเรื่องอาหาร การรับส่งไปโรงเรียน การดูแลเรื่องการศึกษาของบุตร การทำงานบ้าน เช่น การเตรียมอาหาร การซักกรีดเสื้อผ้า และการซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ภายในบ้าน ย่อมทำพื้นฐานความมั่นคงของชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงสูงตามด้วย

ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) ที่กล่าวว่า การมีบทบาทที่สอดคล้องกันระหว่างคู่สมรส (role fit) เช่น มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบจะทำให้ชีวิตสมรสมีคุณภาพดี และยังคงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กนิษฐา บุญยัง (2540) ที่ได้ทำการศึกษาอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อคุณภาพชีวิตสมรสของประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ และงานวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตสมรสของข้าราชการ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ กรมการพัฒนาชุมชนและสำนักผังเมือง ของ พิมพรรณ สุวนันท์ (2535) ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจชีวิตสมรสมากที่สุดคือ ความสมานฉันท์ทางบทบาท

2.2.5 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 9 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสุขในด้านเพศสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงรายด้าน พบว่า ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงทั้ง 6 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 แสดงว่า ยิ่งอาจารย์ได้รับการตอบสนองความต้องการทางเพศในระดับที่พึงพอใจ ซึ่งวัดได้จากการปรับตัวเข้าหากันด้านเพศสัมพันธ์ 3 ประการ คือ มีความต้องการทางเพศที่สอดคล้องกัน มีความสุขในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส และมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกัน มากเท่าใดคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงยิ่งมีมากขึ้นในทุกๆ ด้านด้วย ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดตามทฤษฎีคุณภาพชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส ของลูอิสและสเปนเนียร์ (Lewis & Spanier, 1979: 268-289) ที่กล่าวว่า ถ้าหากคู่สมรส มีความรู้สึกพึงพอใจสูง ซึ่งอาจเกิดจากความสอดคล้องกันในด้านเพศสัมพันธ์ และมีรสนิยมทางเพศตรงกัน ความรักและความนับถือที่มีต่อกันจะเป็นผลดีต่อคุณภาพชีวิตสมรส

สรุป ผลการศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง พบว่า ปัจจัยด้านประชากรและด้านเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ความคล้ายคลึงกันทางอายุ และรายได้ของครอบครัว ส่วนปัจจัยด้านประชากรและด้านเศรษฐกิจที่

ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ ได้แก่ อายุแรกสมรส ระยะเวลาสมรส จำนวนบุตร ส่วนปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความमानฉันททางบทบาท และความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าอาจารย์หญิง มีคุณภาพชีวิตสมรส อยู่ระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.89 และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 และเมื่อจำแนกรายด้านพบว่าอยู่ในระดับสูงทั้ง 6 ด้านด้วยเช่นกัน โดยด้านการเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และรองลงมาคือ ด้านการมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ด้านการมีเวลาอยู่ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ด้านการชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือเท่ากับ 3.87 ด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง คือเท่ากับ 3.84 และด้านการมีความศรัทธาต่อศาสนา เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70

ทั้งนี้ น่าจะเป็นผลมาจากการที่อาจารย์หญิงกับคู่สมรสมีความคล้ายคลึงกันทางอายุมาก มีรายได้ของครอบครัวมากเพียงพอ มีความประทับใจในชีวิตสมรสของบิดามารดาและได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัวเดิมมาก ได้รับการสนับสนุนหรือความช่วยเหลือเกี่ยวกับคำแนะนำในการแก้ไขปัญหาการเงิน สิ่งของ แร่งงานและการบริการจากครอบครัวเดิมหรือผู้ที่ให้ความเคารพนับถือมาก มีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งคาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ ในเรื่อง การจัดการเกี่ยวกับการเงินภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร การแบ่งงานกันทำภายในบ้าน และการหาเลี้ยงครอบครัวมาก และได้รับการตอบสนองความต้องการทางเพศในระดับที่พึงพอใจ ซึ่งวัดได้จากการปรับตัวเข้าหากันด้านเพศสัมพันธ์ 3 ประการ คือ มีความต้องการทางเพศที่สอดคล้องกัน มีความสุขในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส และมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกันมาก จึง เป็นผลที่ทำให้อาจารย์หญิงกลุ่มนี้มีคุณภาพชีวิตสมรสอยู่ในระดับสูง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง ได้ดีที่สุด 6 ตัวแปร คือ ความคล้ายคลึงกันทางอายุ รายได้ของครอบครัว แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนทางสังคม ความमानฉันททางบทบาท และความสุขในด้าน

เพศสัมพันธ์ จึงควรส่งเสริมให้อาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งใน เขตกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติตน ดังนี้

3.1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ความคล้ายคลึงกันทางอายุ มีความสัมพันธ์กับ คุณภาพชีวิตสมรส คู่สมรสควรมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในครอบครัว เพื่อสร้างความ เข้าใจอันดีต่อกัน และยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะคู่สมรสที่มีความคล้ายคลึงกัน ทางอายุในบางครั้งอาจจะมีคามมั่นใจในความคิดของตน โดยไม่คิดที่จะสื่อสารของความคิดเห็น กับคู่สมรส

3.1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต สมรส ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาจัด โครงการพิเศษเพื่อเสริมรายได้ หรือสนับสนุน ให้หารายได้พิเศษนอกเวลาทำการ หรือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนมีการรณรงค์ให้คนในสังคม สมรสกันเมื่อมีฐานะทางรายได้เพียงพอในการครองชีพในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบันนี้

3.1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มี ความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส ดังนั้นอาจารย์หญิงและคู่สมรสควรเป็นตัวอย่างที่ดีในด้าน บทบาทของบิดาและมารดาที่ปฏิบัติหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร แสดงความรักความเอื้ออาทรต่อ กันเป็นการเสริมความประทับใจในการเลี้ยงดูตามแบบอย่างที่ดีของครอบครัวอบอุ่น ทำให้บุตรเห็น เป็นตัวอย่าง คุณภาพชีวิตสมรสที่ดีในครอบครัวเดิม ซึ่งมีความสัมพันธ์ในการสร้างคุณภาพชีวิต สมรสในครอบครัวใหม่ของบุตรต่อไป

3.1.4 จากผลการวิจัยที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพ ชีวิตสมรส ดังนั้นครอบครัวของอาจารย์หญิงควรสร้างความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมกับครอบครัว เดิม ญาติ เพื่อนสนิท หรือผู้ร่วมงาน มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน รู้จักการใช้และการรับความช่วยเหลือ เมื่อมีภาวะวิกฤตของครอบครัว มีการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และประคับประคองให้มีกำลังใจใน การต่อสู้ปัญหา จะทำให้คุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงสูงมากขึ้น

3.1.5 จากผลการวิจัยที่พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์กับ คุณภาพชีวิตสมรส ดังนั้นอาจารย์หญิงและคู่สมรสต้องมีความคิดเห็นที่ตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่ง คาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ เช่น การแบ่งงานกันทำภายในครอบครัว การจัดการ เกี่ยวกับการเงินภายในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตร คู่สมรสควรเรียนรู้ และเอาใจใส่ตามต้องการ ของกันและกัน รวมทั้งเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความสุขในชีวิตสมรส

3.1.6 จากผลการวิจัยที่พบว่า ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับ คุณภาพชีวิตสมรส คู่สมรสควรศึกษาความสัมพันธ์ทางเพศให้เหมาะสมตามวัย และเรียนรู้การ ปรับตัวเข้าหากันด้านเพศสัมพันธ์ การสร้างความสุขความพึงพอใจของกันและกันในการมี

เพศสัมพันธ์ เพื่อสร้างความพึงพอใจของกลุ่มสมรส เพราะความสัมพันธ์ทางเพศที่ราบรื่นจะสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีของชีวิตสมรส

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงมีคุณภาพชีวิตสูง ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเฉพาะ อาจารย์หญิง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตัวแทนเฉพาะอาจารย์หญิงบางส่วนเท่านั้น หากมีการศึกษาอาจารย์หญิงทั่วประเทศก็จะทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงในประเทศไทยในภาพรวม เพื่อวางแผนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิงในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติอาชีพครูให้ได้มาตรฐาน เพื่ออนาคตของประเทศ

3.2.2 จากผลการวิจัยทำให้ทราบถึงปัจจัยด้านประชากรและเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมและจิตวิทยาสังคมที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตสมรส ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปสามารถศึกษาปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมรสของบุคคลกลุ่มเสี่ยง เช่น สตรีที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

3.2.3 จากการวิจัยศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสอาจารย์หญิงแต่ด้านความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรส หากจะต้องศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับอาจารย์หญิงในมิติอื่น ๆ เช่น สัมพันธภาพในครอบครัวของอาจารย์หญิง ความมั่นคงในชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง เพราะครู เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การที่ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้ดีขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนิษฐา บุญยัง (2540) *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส พิมพ์ครั้งที่ 2* สมุทรปราการ
กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- กรมการปกครอง (2540) *ประมวลสถิติงานการทะเบียน* ส่วนการทะเบียนทั่วไป สำนักบริหาร
การทะเบียน
- กรมสุขภาพจิต *คู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัว*
- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2518) *ความสัมพันธ์ในครอบครัว* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- กาญจนา แก้วเทพ (2540) *สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา* กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2537) *ครอบครัว* แปลจาก United Nation.
1992. Family Matters Family : Forms and Functions and Partnership Family :
Building the smallest Democracy at the Heart of Society. Vienna : Rinchart and
Winston กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- งามตา วนินทานนท์ (2544) "การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเหตุของคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวไทย"
วารสารพฤติกรรมศาสตร์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม)
- จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2536) "ตัวแบบสมมุฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส : การทดสอบ
เฉพาะข้าราชการกระทรวงอุตสาหกรรม" วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จำเนียร รักษาภักดิ์ (2544) "การศึกษาเรื่องจริยธรรมของกลุ่มสมรสตามหลักพุทธศาสนา"
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ชวรัตน์ เชิดชัย (2538) *มนุษย์กับการสื่อสารมนุษย์กับอารยธรรม* กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
- ชื่นสุมน อุกฤษฏ์วิริยะ (2545) "อิทธิพลของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรม
การเปิดรับสื่อวิดิทัศน์ประเภทเอ็กซ์ของเยาวชนไทยที่อยู่ในสถานศึกษาในเขต
กรุงเทพมหานคร" วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม (2544) “วิวัฒนาการและลักษณะของครอบครัว” ใน *ประมวลสาระชุดวิชา จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 2-5 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
- เดือนเพ็ญ วอนเพียร (2531) “การแบ่งรับงานบ้านของสามี” *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- ถนิมกาญจน์ พิพัฒน์โยชะพงษ์ *ปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของพนักงานธนาคารที่สมรสแล้ว*
- ทวีรัมย์ ธนาคม (2524) *ครอบครัวสัมพันธ์* กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยการพิมพ์
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2531) “ครอบครัวหย่าร้างที่สร้างปัญหาให้กับสังคม” *วารสารธรรมศาสตร์* 16(1):76 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์ และคณะ (2542) “รูปแบบครอบครัวไทยของสังคมสมัยใหม่ : แนวโน้มในอนาคต” *ทุนการวิจัยจากสถาบันไทยคดีศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- นฤพันธ์ จาระไน (2543) “ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของข้าราชการตำรวจตระเวนชายแดน” *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- นิตยา พิริยะธรรมวงศ์ (2533) “การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะทางด้านประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ระหว่างผู้หย่าร้างและผู้ไม่หย่าร้าง ในเขตกรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล*
- บุญประคอง ภาณุรัตน์ (2531) “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงในชีวิตสมรส : ศึกษากรณีสตรีที่สมรสแล้วภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน” *วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- ปัทมา คุปต์จิต (2533) “ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ สัมพันธภาพในคู่สมรสกับพฤติกรรมการเผชิญภาวะเครียด ในผู้ป่วยมะเร็งเต้านมภายหลังการได้รับผ่าตัดเต้านม” *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล*
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2543) *จิตวิทยาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พิมพ์พรณ สุรนนท์ (2535) “คุณภาพชีวิตสมรส : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการ สังกัดกรม
 ประชาสงเคราะห์ กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักผังเมือง ” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยา
 และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภัตสร ลิมานนท์ และคนอื่น (2538) “สรุปผลการวิจัยเบื้องต้นโครงการศึกษาครอบครัวไทย”
 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มัลลิกา สมสกุล (2543) “คุณภาพชีวิตสมรส : ศึกษากรณีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ
 ในชีวิตสมรสของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 (พัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ราชบัณฑิตยสถาน *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย* กรุงเทพมหานคร
 ราชบัณฑิตยสถาน 2524
- วรรณภา ลำเจียกเทศ (2530) “แนวทางการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัว ในทัศนะของสตรีที่
 สมรสแล้ว : ศึกษาเฉพาะกรณีสตรีที่มารับบริการจากศูนย์วิจัยการวางแผนครอบครัว
 โรงพยาบาลศิริราช” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคม
 วิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540) *รู้เขารู้เราด้วยจิตวิทยาบุคลิกภาพ* กรุงเทพมหานคร เรือนแก้วการ
 พิมพ์
- สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล กองการเจ้าหน้าที่ 2545
- สมเกียรติ เบญจศาสตร์ (2541) “สภาวะความไม่มั่นคงในชีวิตสมรสในจังหวัดนครราชสีมา”
 วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหิดล
- สมพงษ์ รัตนัญญา (2540) *ประมวลประเด็นแนวคิดการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว*
 สถาบันครอบครัว มุมมองของนักสวัสดิการสังคม สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่ง
 ประเทศไทย
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2539) *สำนักนายกรัฐมนตรีย
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)* กรุงเทพมหานคร
 เม็ดทรายพรินต์ติ้ง
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540) “หน้าที่และมารยาทของสมาชิกในครอบครัวที่
 พึ่งปฏิบัติต่อกัน” กระทรวงศึกษาธิการ

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2545) *หญิงชายภาครัฐในสายพลเรือน ปี 2543*
 กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
- สำนักทะเบียนราษฎร (2540) “สถิติงานการทะเบียน” กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- สุดสวาท ดิศโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ์ (2531) *อิทธิพลของโครงสร้างครัวเรือนและ
 ความสัมพันธ์ในครอบครัว ต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของหญิง* รายงานการวิจัย
 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุดา ภิรมย์แก้ว (2522) “เมืองกับปัญหาการหย่าร้าง” *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*
 4(9):45-62
- สุพัตรา สุภาพ (2540) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- สุภาวดี เดชาเกรียงศักดิ์ (2535) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความพึงพอใจในชีวิต
 สมรสของสตรีสมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ทำงานแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานคร”
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย
- สุรีย์ กาญจนวงศ์ (2523) “การปรับตัวในชีวิตสมรส” *วารสารประชากรศึกษา* 4 (เมษายน 2523) :
 21-23
- โสภา ชปิลมันท์ สมบัติ รุฬพิตชัย และประกายรัตน์ สุขทาลชาติ (2534) “รายงานการวิจัยรูปแบบ
 ครอบครัวไทยที่พึงปรารถนาในสังคมเมืองในประเทศไทย” ทูลสนับสนุนการวิจัยจาก
 คณะกรรมการชมรมสร้างสรรค์สังคมผ่านคณะกรรมการ โครงการและวางแผนสภา
 สังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- อรอนงค์ อินทรจิต (2537) “ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยากับการพัฒนาครอบครัวและ
 สาเหตุของความรุนแรงภายในครอบครัว” *เอกสารการประชุมรณรงค์ส่งเสริมสถาบัน
 ครอบครัว* วันที่ 16 ธันวาคม 2537 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
- อรุณรุ่ง บุญชนันตพงษ์ (2535) “พฤติกรรมและตัวชี้วัดความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในเขต
 กรุงเทพมหานครที่นำไปสู่ความต้องการหย่าร้าง” วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร
 มหาบัณฑิต สาขาวิจัยประชากรและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) “คุณภาพชีวิตสมรส : ศึกษากรณีข้าราชการสังกัด
 กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาสังคม
 วิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- เอมอร มณีวัฒนา (2538) “สัมพันธ์ภาพกับคุณภาพชีวิตของคู่สมรส” วิทยานิพนธ์
 คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

- Bumpass, L.L. and J.A. Sweet. (1972). *Differential in Marital Instability : 1970*. America Sociological Review 37 (4) : 754-766.
- Burr, W.R. (1971). *Theory Construction & Sociological of Family*. Utah : Brigham Young University, Provo. Utah.
- Burr, W.R. (1976). "Satisfaction with Various Aspects of Marriage over the Life Cycle : A Random Middle Class Sample". *Journal of Marriage and the Family*. 32 (February 1976) : 29-41
- Cobb,S. (1976). *Social Support as a Moderator of life Zstress*. Psychosomatic Medicine. 38:300-301.
- Day Ronald D., Gilbert Kathleen R. &, Settles Barbara H.. (1995). *Research and Theory in Family Science*. Wesley R.Burr. Brooks/Cole Publishing Company, 1995.
- Heaton. T.B. (1991). Time-Related Determinants of Marital Dissolution. *Journal of Marriage and the Family*. 53.285
- Kahn, R.L. 1979. "Aging and Social Support". *Aging from Birth to Death : Interdisciplinary Perspective*. Colorado : Westview Press.
- Lewis, R.A.,& Spaniuer, G.B. (1979). *Theorizing About the Quality and Stability of Marriage*. In W.R.
- Burr, et al. (Eds.), *Contemporary Theories About the Family Research Based Theories*. Vol.1 (pp.268-289) New York : The Free Press.
- Olson, D.H. (1993). *Circumplex Model of Marital and Family System : Assessing Family Function*. Family Process.
- Schoen. R. (1975). Calofornia Divorce by Age at First Marriage and Duration of First Marriage. *Journal of Marriage and the Family*.37.548
- Spanier, B.B. (1976). "Measuring dyadic adjustment : New scales for assesing the quality of Marriage and similar dyads". *Journal of Marriage and the Family*.
- Stinnett, N & Defrain, J. (1985). *Secrets of Strong Families*. Boston : Little, Brown.
- Stinnette Nicholas. (1983). *Strong Families : A Portrait, Prevention in Family Services*. Edited by David R. Mac. Sage: Beverly Hills.

Tzeng, M. (1992). The Effects of Socioeconomic Heterogamy and Changes on Marital
Dissolution for First Marriage. *Journal of Marriage and the Family*. 54.609.

Weiss, R. (1980). *Marital Separation*. New York : Basic Books.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)**1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุชลิ อุปภัย**

สถานที่ทำงาน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
วุฒิการศึกษา Ph.D. (Social Psychology) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เสาวลักษณ์ คงกาญจฉาย

สถานที่ทำงาน คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
วุฒิการศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาการชุมชน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทรงสิริ วิจิรานนท์

สถานที่ทำงาน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
วุฒิการศึกษา มนุษยศาสตรมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ประกาศนียบัตรการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาคผนวก ข
แบบสอบถาม

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตที่ตั้งในเขตกรุงเทพมหานคร

**Factors Having Effects on the Quality of the Married Life of Female
Teachers in Rajamangala Institute of Technology(RIT)Campuses in Bangkok Metropolitant**

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยเท่านั้น ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์
ทางด้านวิชาการ และจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ การเอนผลการศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น
ภาพรวม ดังนั้นจึงขอความกรุณาโปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตรงกับความรู้สึก
ของท่านมากที่สุด

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1	ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรด้านประชากรและเศรษฐกิจ
ส่วนที่ 2	ข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม
ส่วนที่ 3	ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรส

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตัวแปรด้านประชากรและเศรษฐกิจ

คำชี้แจง

แบบสอบถามส่วนที่ 1 นี้ มีทั้งหมด 11 ข้อ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านและคู่สมรส โปรดกรอกข้อความลงในช่องว่าง และ/หรือ ทำเครื่องหมาย \sqrt ลงใน () หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ปัจจุบันท่านมีอายุ ปี
2. ท่านมีการศึกษาระดับใด
 - () ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - () ปริญญาตรี
 - () สูงกว่าปริญญาตรี
3. คู่สมรสของท่านมีการศึกษาระดับใด
 - () ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - () ปริญญาตรี
 - () สูงกว่าปริญญาตรี
4. ก่อนแต่งงานกับคู่สมรสคนปัจจุบัน ท่านรู้จักกันมาเป็นเวลา ปี
5. เมื่อท่านเริ่มอยู่กันฉันท์สามีภรรยากับคู่สมรสคนปัจจุบัน ท่านมีอายุ ปี
6. ท่านแต่งงานอยู่กับคู่สมรสของท่านเป็นเวลา ปี
7. ปัจจุบันท่านและคู่สมรสมีอายุห่างกัน ปี
8. ท่านมีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่กับคู่สมรสคนปัจจุบัน จำนวน คน
9. ปัจจุบันท่านและคู่สมรสมีรายได้รวมกัน บาทต่อเดือน
10. เมื่อพิจารณารายได้ของครอบครัวโดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับรายได้ของครอบครัวอื่น ท่านคิดว่ารายได้ของครอบครัวท่านเป็นอย่างไร
 - () เพียงพอ และมีเหลือเก็บออม
 - () เพียงพอ แต่ไม่เหลือเก็บ
 - () ไม่เพียงพอ มีภาระหนี้สิน
11. ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ท่านคิดว่าสถานการณ์ด้านรายได้ของครอบครัวของท่านเป็นอย่างไร

() เพิ่มมากขึ้น	() เพิ่มขึ้นเล็กน้อย
() ไม่มีการเปลี่ยนแปลง	() เพียงพอ และมีเหลือเก็บออม
() ลดลง	() ลดลงอย่างมาก

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรด้านสังคมและจิตวิทยาสังคม

2.1 แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา

คำชี้แจง

คำถามเกี่ยวกับแบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา มีทั้งหมด 8 ข้อ โดยถามว่า “การรับรู้แบบอย่างจากชีวิตสมรสของบิดามารดา เป็นสิ่งหนึ่งที่ท่านนำมาใช้ในการครองชีวิตคู่ ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ครอบครัวเดิม (บิดา มารดา ตัวท่าน) มีพฤติกรรมต่างๆ ต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด”

โปรด ทำเครื่องหมาย \surd ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียว ในข้อความที่ผู้ตอบเห็นว่าใกล้เคียงหรือเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

รายการ	ไม่ เคย	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
1. พ่อแม่ของท่านมีความภาคภูมิใจซึ่งกันและกัน					
2. พ่อแม่ของท่านยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว					
3. พ่อแม่ของท่านมีเวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว					
4. พ่อแม่เป็นผู้คอยเสริมขวัญกำลังใจให้กับท่าน					
5. พ่อประพฤติตนเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี					
6. แม่ทำหน้าที่แม่บ้านที่ดีต่อสมาชิกทุกคน					
7. พ่อแม่ของท่านอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข					
8. ท่านนำแบบอย่างชีวิตสมรสของพ่อแม่มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสมรสของท่าน					

2.2 การสนับสนุนทางสังคม

คำชี้แจง

คำถามเกี่ยวกับการสนับสนุนทางสังคม มีทั้งหมด 12 ข้อ โดยถามว่า “ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีท่านได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ จากครอบครัวเดิมหรือบุคคลที่ท่านเคารพนับถือ มากน้อยเพียงใด”

โปรด ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียว ในข้อความที่ผู้ตอบเห็นว่าใกล้เคียงหรือเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

รายการ	ไม่เคย	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ท่านมักจะได้รับการ ได้รับการเอาใจใส่ดูแล เมื่อท่านเจ็บป่วย					
2. เมื่อมีเรื่องไม่สบายใจภายในครอบครัวท่านได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้คำแนะนำ					
3. เมื่อท่านมีโอกาส ท่านจะตอบแทนความมีน้ำใจของบุคคลที่นับถือ					
4. ท่านจะจัดหาของขวัญให้ในโอกาสพิเศษต่างๆ					
5. ท่านรู้ว่า ท่านเป็นคนมีประโยชน์แก่บุคคลที่เคารพนับถือและเป็นที่ต้องการของบุคคลรอบข้าง					
6. ท่านจะคบหาสมาคมและไปมาหาสู่สม่ำเสมอ					
7. เมื่อท่านทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ท่านมักได้รับการชื่นชมและให้กำลังใจ					
8. คนรอบข้างให้เกียรติยกย่องนับถือ และมองท่านไปในทางที่ดี					
9. บุคคลที่ท่านเคารพนับถือ ทำให้ท่านรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย					
10. หากท่านมีปัญหา ท่านมีความมั่นใจว่าท่านจะได้รับการช่วยเหลือ					
11. เมื่อท่านมีปัญหาที่ตัดสินใจไม่ได้ ท่านมักได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่นที่ท่านนับถือ					
12. ท่านมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้นเมื่อได้รับคำแนะนำ					

(ไวส์ (Weiss 1974: 17-26)การสนับสนุนทางสังคม)

2.3 ความสมานฉันท์ทางบทบาท

คำชี้แจง

คำถามเกี่ยวกับความสมานฉันท์ทางบทบาท มีทั้งหมด 10 ข้อ โดยถามว่า “ช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมาท่านมีความขัดแย้งกับคู่สมรสของท่านในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้ มากน้อยเพียงใด”

โปรด ทำเครื่องหมาย $\sqrt{\quad}$ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียว ในข้อความที่ผู้ตอบเห็นว่าใกล้เคียงหรือเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

รายการ	ไม่ เคย	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
1. การจัดการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว					
2. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสมาคมกับเพื่อนฝูงและการออก สังคม					
3. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเยี่ยมชมและพบปะกับญาติพี่น้อง					
4. การอบรมสั่งสอนความประพฤติบุตร					
5. การดูแลบุตรในเรื่องอาหาร การรับส่งไปโรงเรียน					
6. การดูแลเรื่องการศึกษาของบุตร					
7. การทำงานบ้าน เช่น การเตรียมอาหาร การซักรีดเสื้อผ้า					
8. การซ่อมแซมบ้านและเครื่องใช้ภายในบ้าน					
9. การหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว					
10. การจัดสรรรายได้ภายในครอบครัว					

2.4 ความสุขในด้านเพศสัมพันธ์

คำชี้แจง

คำถามเกี่ยวกับความสุขในด้านเพศสัมพันธ์ มีทั้งหมด 7 ข้อ โดยถามว่า “ช่วงเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ท่านมีความคิดเห็นหรือรู้สึกอย่างไรในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้”

โปรด ทำเครื่องหมาย \surd ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียว ในข้อความที่ผู้ตอบเห็นว่าใกล้เคียงหรือเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

รายการ	ไม่เคย	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ท่านคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส เป็นการสนองความสุขแก่ทั้งสองฝ่าย					
2. ท่านสามารถเปิดเผยความต้องการทางเพศให้อีกฝ่ายได้รับรู้					
3. เมื่อฝ่ายหนึ่งไม่พร้อมที่จะมีเพศสัมพันธ์ ไม่ควรจะฝืนใจกัน					
4. ท่านมีความพอใจในการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส					
5. ชีวิตสมรสจะมีความสุข ถ้าตกลงกันได้ในเรื่องความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์					
6. การดูแลช่วยเหลือไม่ให้คู่สมรสเกิดอารมณ์ค้างเป็นสิ่งที่ควรทำ					
7. ท่านมีรสนิยมทางเพศที่คล้ายคลึงกับคู่สมรส					

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรส

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีข้อความเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพชีวิตสมรสในด้านต่างๆ 6 ด้าน ขอให้ท่านเลือกคำตอบที่ตรงกับครอบครัวของท่านมากที่สุด

โปรด ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียว ในข้อความที่ผู้ตอบเห็นว่าใกล้เคียงหรือเป็นความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

รายการ	ไม่ เคย	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
1. การชื่นชมคุณค่าของคู่สมรส					
1.1 เมื่อท่านทำความดี ท่านจะได้รับการชื่นชมจากคู่สมรส					
1.2 คู่สมรสให้กำลังใจเมื่อท่านต้องการ					
1.3 ท่านรู้สึกภูมิใจในคู่สมรส					
1.4 คู่สมรสมองเห็นคุณค่าในตัวท่าน					
1.5 ท่านได้รับการยอมรับจากครอบครัวของคู่สมรส					
2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน					
2.1 คู่สมรสพร้อมที่จะให้เวลาพูดคุยกับท่าน					
2.2 ท่านกับคู่สมรสใช้เวลาว่างในการพักผ่อนด้วยกัน					
2.3 ท่านมีความสุขเมื่อใช้เวลาอยู่ร่วมกับคู่สมรส					
2.4 ท่านและคู่สมรสมีเวลารับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ด้วยความรู้สึกที่ดี					
2.5 ท่านมีความพึงพอใจกับการมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส					
3. การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขในครอบครัว					
3.1 คู่สมรสให้ความห่วงใย					
3.2 คู่สมรสร่วมให้กำลังใจและร่วมต่อสู้กับความทุกข์ ของครอบครัว					
3.3 คู่สมรสให้การดูแลเมื่อท่านเจ็บป่วยด้วยความเต็มใจ					

รายการ	ไม่ เคย	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน					
4.1 คู่สมรสพูดคุยกับท่านด้วยคำพูดที่ท่านพอใจ					
4.2 คู่สมรสเปิดโอกาสให้ท่านแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้					
4.3 ท่านสามารถในการเปิดเผยความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมากับคู่สมรส					
4.4 คู่สมรสเข้าใจความรู้สึกของท่าน โดยท่านไม่ต้องพูด					
4.5 คู่สมรสแสดงท่าทีว่ายังรักท่านอยู่					
5. การมีความศรัทธาต่อศาสนา					
5.1 คู่สมรสของท่านสนใจในหลักคำสอนของศาสนา					
5.2 คู่สมรสและท่านมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน					
5.3 คู่สมรสเป็นผู้ปฏิบัติตนตามหลักศาสนา					
5.4 คู่สมรสพร้อมที่จะช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน					
5.5 คู่สมรสเป็นผู้ที่ใช้หลักศาสนาในการแก้ไขปัญหา					
6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัว					
6.1 คู่สมรสเป็นผู้มีวิธีการที่ดีในการตัดสินใจแก้ปัญหา					
6.2 คู่สมรสให้ความไว้วางใจท่านในการร่วมกันแก้ปัญหา					
6.3 คู่สมรสเป็นผู้ที่ท่านเชื่อมั่นว่าสามารถจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าได้					
6.4 คู่สมรสเป็นผู้ที่มองว่าปัญหาทุกปัญหามีทางออก					
6.5 คู่สมรสมีการวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคต					

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ. 0522.21 1060

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๒๒ มกราคม 2547

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามจำนวน 107 ชุด

เนื่องด้วย นางอภิรติ ไสยศ นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิชาเอกพัฒนาครอบครัวและสังคม สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต สมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมี รศ.ดร.ชินรัตน์ สมสืบ เป็นประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร. สุรพร เสียนสลาย เป็นประธานที่ปรึกษาร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย จาก อาจารย์หญิงที่สมรสแล้ว ประจำวิทยาเขตฯ ของท่าน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำข้อมูลมาเป็นแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสมรสของอาจารย์หญิง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย กับ กลุ่มประชากรคือ อาจารย์หญิงที่สมรสแล้ว จำนวน 107 ชุด แล้วกรุณาส่งคืนภายใน วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2547 ทั้งนี้ สามารถติดต่อประสานงานกับ นางอภิรติ ไสยศ ได้ที่ เบอร์ 0-2282-8531-2 ต่อ 605 หรือ 0-1494-8802 หวังว่าจะได้รับความกรุณาจากท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเดช สิทธิหงศ์ทิพย์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์

โทร. 0-2503-3573

โทรสาร 0-2503-3639

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางอภิรติ โสพฤกษ์
วัน เดือน ปี เกิด	15 มกราคม 2505
สถานที่เกิด	อำเภอคูสิต กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	คศ.บ. (คหกรรมศาสตรบัณฑิต) วิชาเอกผ้าและเครื่องแต่งกาย คณะคหกรรมศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2527 คศ.บ.(คหกรรมศาสตรบัณฑิต) วิชาเอกพัฒนาการครอบครัวและเด็ก สาขาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2528
สถานที่ทำงาน	คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
ตำแหน่ง	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8